(داستان)

ئايازبەك قۇشچى

نەشرگە تەييارلىغۇچىلار: توختى ئابىخان، ئابلەھەت ھاجى

ئۇيغۇر مەدەنىيەت تارىخىنىڭ قاراخانىلار دەۋرىدە (840 — 1212) ئاساس سېلىنغان يېڭىچە يازما ئەدەبىياتى يۈسۈپ خاس ھاجىپنىڭ مەشھۇر داستانى «قۇتادغۇبىلىك» ۋە ئەخمەت يۈكنەكىنىڭ داستانى «ھىبەتۇل ھەقايىق» دا ئۆزىنىڭ نادىر ئۈلگىسىنى كۆرسەتكەن ئىدى.

يېڭىچە يازما ئەدەبىيات ئۆزىنىڭ كېيىنكى تەرەققىياتىدا مۇھەممەت خارازىمىنىڭ لىرىك داستانى — «مۇھەببەتنامە»، رابغۇزىنىڭ نەزىم - نەسىرلىك داستانى «قىسەسۇل ئەنبىيا»، ئەخمەت يەسەۋىنىڭ «دىۋانۇل ھىكمەت» قاتارلىق ئەسەرلىرى، بولۇپمۇ لۇتپى، سەككاكى، ئاتايىلارنىڭ شېئىرىيتى ۋە ناۋايىنىڭ ئالەمشۇمۇل ئەھمىيەتكە ئىگە بولغان «خەمسە»، «چاھاردىۋان» ناملىق توپلاملىرى بىلەن تەرەككۈر تېرەنلىگى ۋە بەدىي گۈزەللىك يېقىدىن يۈكسەك پەللىگە كۆتىرىلدى.

سەئىدىيە دەۋرى (1514 — 1678) يۈتكۈل ئوتتۇرا ئاسىيا بويىچە ئۇيغۇر مەدەنىيەت تارىخىنىڭ قاراخانىلار ۋە تىمۇرىلەر دەۋرىدىن كېيىن يەنە بىر قېتىملىق گۈللىنىش دەۋرىگە كىرگەنلىگىنى كۆرسەتتى.

سەئىدىيە خانلىغى ئۇنى قۇرغۇچى سۇلتان سەئىدخاننىڭ نامى بىلەن ئاتالغان. بۇ خانلىق يەركەننى پايتەخت قىلغانلىغى ئۈچۈن تارىختا يەركەن خانلىغى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. سۇلتان سەئىدخان 16 - ئەسىردە ئوتكەن تۇرپان ھوكۇمرانلىرىنىڭ نەسلىدىن بولۇپ، ئۇنىڭ نەسەپنامىسى: خىزىر غوجا — ئوغلى مۇھەممەتخان — ئوغلى شېر مۇھەممەتخان — ئوغلى ئوۋەيسخان — ئوغلى يۇنۇسخان — نەۋرىسى سۇلتان ئەخمەتخان — ئوغلى سۇلتان سەئىدخان بولۇپ ھىساپلىنىدۇ.

سەئىدىيە دەۋرى ئەدەبىياتىدا — سەئىدى، مەۋلانا خـۇلقى، مىرزا ھەيـدەر قەشقـەرى،
ئاياز بەك قۇشچى، رەشىدى، قىدىرى، نەفىسى، خوجا ئابدۇرازاق، مەخموت جوراس قاتارلىق
شائىر ۋە ئەدىپلەر ئالاھىدە ئورۇن تۇتىدۇ.

ئاياز بەك قۇشچى — شائىر، سەركەردە ۋە دولەت ئەرباپلىرىدىن بـىرى. ئۇ سۇلـتان
سـەئىدخانىنىڭ ئەندىجانغا بېرىپ ھاكىم بولغان ياشـلىق دەۋرىدىكـى يېقىنـلىرىدىن بـىرى
بولغان. ئاياز بەك قۇشچى سۇلتان سەئىدخان ۋە سۇلتان ئابدىرىشىتخان دەۋرىدىكى گۈللەنـ
گەن سەئىدىيە ئەدەبىياتىنىڭ ئاتاقلىق ۋەكىللىرىدىن بىرى. ئۇنىڭ «مەخمۇتنامە»، «جاھانـ
نامە» ناملىق ئىككى داستانى ۋە ئابدىرىشىتخانىنىڭ خانلىق سەلتەنىتىگە چىقىشىغا بېغىشلانغان
«ساقى مەيى پەرەخ بەخش تۇتكىم باھار كەلدى، ئىشرەت زامانى يەتتى ئـول گۈل ئۇزار
كەلدى» سەدىرىسى بىلەن يېزىلغان مۇبارەكنـامەسى، ئابدىرىشىتخانىنىڭ خەلققە ھېيتلىق توي
قىلىپ بەرگەنلىكىگە بېغىشلىغان «ئىدۇ باھار ئەييامىدۇر ساقى لەبا لەب جام تۇت، ئەيـشى
تەرەپ دەۋرانىدۇر جەمى مەي گۈلپام تۇت» سەدىرىسى بىلەن يېزىلغان قەسىدىسى قاتارلىق
شېئىرلىرى ھازىرغىچە كوچۇرۇلمە نۇسخىلاردا ساقلىنىپ كەلمەكتە.

سەئىدىيە دەۋرىنىڭ ئاتاقلىق شائىرى ئاياز بەك قۇشچىنىڭ گۈزەل داستانى «جـاھانـ
نامە» 2650 مىسرا (1325 بېيىت) دىن تـەشكىل تاپقان، مەسنـەۋى شەكلـدە يېزىلـغان
چوڭ ھەجىملىك داستان. داستاندا ئەينى زامانىڭ كىتابەت ئادىتى بويىچە، تەڭرى، پەيـ
غەمبەر ۋە ئۇنىڭ چاھار يارلىرى سۈپەتلىرىگە 60 مىسرا قەسـىدە بېـغىشلانغان. داسـتاندا
يەنە ئەسەرنىڭ يېزىلىش سەۋەپلىرىگە ئائىت مۇقەددىمە خاراكتېرىدا 160 مىسرالىق بايان،
ئەسەرنىڭ ئاپتور ھېسسىياتلىرىغا ئالاقىدار خاتىمىسىگە ئاتالـغان 32 مىسرالـىق بايان بار.
خاس «جاھاننامە» قىـسمىنىڭ ئۆزى 2398 مىسرا بىلەن بايان قىلىنغان.

سۇلتان سەئىدخان ھاكىمىيەت ئۈستىگە چىقىپ ئۇزاق ئوتمەستـىن مەيدانغا كەلـگەن
بۇ چوڭ ھەجىملىك گۈزەل داستان، سەئىدىيە دەۋرىنىڭ شېئىرىيەت مۇنبىرىـدە يۇلتـۇزدەك
چاقناپ، ئۆز دەۋرىنىڭ زور ھورمىتى ۋە بەدىـى زوقىنى قوزغىغان ئىدى.

«جاھاننامە» داستانى شويبان خـانىنىڭ سەئىدىيىگە تـەۋە بولغان بەدەخـشان زۇپـەر
قەلئەسىگە سالغان تەھدىتىگە قارشى ھەربى يۈرۈشلەر پەيتىدە يېزىلغان. شۇنى قەيت قىـ
لىش كېرەككى، زوھرىدىن مۇھەممەت بابۇرنىڭ «بابورنامە» ناملىق ئەسىرىدىكى كوپلـگەن
ئەسلىمىلەرمۇ دەل شۇ شويبان خان ۋەقەسىگە ئائىتتۇر.

تارىخقا مەلۇمكى، ئۆزبېك خان 1313 — 1340 -يىللىرى ئالتۇن ئوردىدا مۇسۇلـمان
بولغان جۇجىخان قىسىملىرىنىڭ خانى ئىـدى. ئۇ، ئوبۇلخەيرى دەۋرىـدە، سـەمەرقەنـتنى
ئىشغال قىلغان ئۆزبېك خان، تومۇرلەڭنىڭ نەۋرىسى بولغان ئۇلۇغ بېكنىڭ ئۆزىنىڭ ئـىسيان
قىلغان جىيەنى ئالادۇلەنى باستۇرۇش ئۈچۈن ھىراتقا ماڭغىنىدىن پايدىلانغان ئىدى. ئو ـ
بۇلخەيرى ئولگەندىن كېيىن، دەشتى قىپچاق ئۆزبېكلىرى پارچىلاندى. ئۇلارنى ئوبۇلخەيرىـ
نىڭ نەۋرىسى مەھەممەت شويبان خان (1450—1510) قايتا ئۇيۇشتۇردى. ئۇ 1499—1500-
يىللىرى بۇخارانى ئىگەللىدى. بابۇرنىڭ ۋە سۇلتان ھوسەيىن بايقارا (1416—1506) نىڭ
قولىدىكى ماۋرەئنەھرى ۋە خوراسان رايونلىرى كوپ ئوتمەي شويبانخاننىڭ قولىغا ئوتتى.
شويبانخان پەرغانە ۋە تاشكەنتنى ئېلىشتا، بۇ يۇرتلارنىڭ ھاكىمى بولغان سۇلتان مەخمۇتـ

خان بىلەن ۋە ئاكا ئاقسۇدىن ياردەمگە قوشۇن تارتىپ چىققان ئىنىسى ئەخمەتخان بىلەن كوپ قېتىم ئۇرۇشۇپ، مەخمۇتخان پاجىئەسىنى پەيدا قىلدى. ئەخمەتخان ئاقسۇدا كېسەل بىلەن ئولدى. ئوز غەلبىلىرىدىن ئېسىنى يىقاتقان شويبانىخان ئىران ساپاۋى خانلىغىنىڭ پادىشاسى ئىسمائىل شاھ بىلەن ئۇرۇشتى ۋە 1510 - يىلى مەرۋى يېنىدىكى جەڭدە ئولتۇرۇلدى. مۇھەممەت بابۇر شويبانىخاننىڭ ئولتۇرۇلگەنلىگىدىن روھلىنىپ ئىسمائىل شاھقا مەكتۇپنامە ئەۋەتكەن ئىدى. بابۇر پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ سەمەرقەنتكە كېلىپ، تىمۇرىلەر سۇلالىسىنىڭ ۋارىسى سۈپىتىدە ماۋەرەئۇننەھرىگە خان بولدى. سۇلتان سەئىدخان بولسا ئاقسۇدىن چىقىپ تاغىسى مەخمۇتخاننىڭ ۋارىسى سۈپىتىدە شويبانىخان ئىگەللەپ ئالغان پەرغانە رايونىغا بىر مەزگىل خان بولدى.

ئايازبېك قۇشچى «جاھاننامە» داستانىدا ئوزىنىڭ سۇلتان سەئىدخانغا ئەگىشىپ ئەنجانغا كەلگەنلىگى ھەققىدە توختىلىپ:

"جاھان ئىچرە بى ھەسەل ئول جان ئېرۇر،
ئاتادىن ئاتاخان بىرخان ئېرۇر.
تابۇغىدا كەلدىم قەدىمى قۇلى،
ئىچۇككىم گۇل ئولسە بولۇپ بۇلبۇلى.
ئەلىپ ئىلتۇرۇپ ئەنجان مۇلكىنى،
ئالاي دەپ خىيالى جاھان مۇلكىنى."

دەپ يازغان ئىدى.

سۇلتان سەئىدخان ئەنجاندا خان بولۇپ تۇرغان چېغىدا، قەشقەر ھاكىمى ئابابەكرى مىرزا ئۇڭا قارشى 20 مىڭ كىشىلىك قوشۇن بىلەن ھۇجۇم قىلىپ يېڭىلگەن ئىدى. كوپ ئوتمەي، شويبانىخاننىڭ ئورنىغا دەسسىگەن ئۇنىڭ تاغىسى بولغان ئەبەيدۇللاخان باشچىلىغىدىكى ئوزبېك تورىلىرى بابۇرنى سۇرۇپ ئۇنى ئوز يۇرتىنى مەڭگۇ تاشلاشقا مەجبۇر قىلدى. بابۇر ھىندىستان تەرەپكە سۇرۇلدى ۋە 1519 - يىلى دېھلى سۇلتانى ئىبراھىم رودىنى يېڭىپ، ھىندىستاندا بابۇرىلەر سۇلالىسىنى قۇردى. مانا شۇ خىل تارىخىي شارائىتتا، ئەبەيدۇللاخاننىڭ قوشۇنلىرى پەرغانە ۋادىسىگە كىرگىنىپ، سۇلتان سەئىدخاننى قىستاشقا باشلىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە، يېشى يەتمىشتىن ھالقىغان، قېرىغانسېرى زالىملىشىپ كەتكەن ئابابەكرى مىرزىدىن بىزار بولغان قەشقەرىيە خەلقى سۇلتان سەئىدخاننىڭ ئانا يۇرتىغا قايتىپ كېلىشىنى ئىلتىماس قىلىپ، ئۇنىڭ ئالدىغا يوشۇرۇن كىشىلەر ئەۋەتتى. بۇ ئىككى ئەھۋال سۇلتان سەئىدخاننىڭ قەشقەرىيىگە قاراپ يۇرۇش قىلىشىغا سەۋەپ بولغان ئىدى. «جاھاننامە» داستانىدا بۇ ۋەقە مۇنداق تەسۋىرلەنگەن:

"ئابابەكرى ئەردى كاشغەر ھاكىمى،
كى يوق ئەردى رۇستەمدىن ئۇنىڭ كەمى،
ئەنىڭ مۇلكىدىكى ئەل - ئۇلۇس تامام،
تاپىپ ئەردى بەندۇ بالادا مۇقام.

....

مۇسۇلمانلار ئەرمىشتۇك ئەسرۇ خاراپ،
كورۇپ زالىم ئىلكىدە تۇرلۇك ئازاپ.
بولۇپ ئۇشبۇلار بائىس شەھرۇيار،
بولۇپ ئىتتىپاقۇ سىغارۇ كىبار.
راۋان بولدى خان كاشغەر مۇلكىگە،
كىم ئول خەبىرى بىخەبەر مۇلكىگە".

سۇلتان سەئىدخان ئابابەكرى مىرزىنى تارمار قىلدى. ئابابەكرى مىرزا تىبەتكە قاچقاندىن كېيىن، ئۇنىڭ تەخت ۋارىسى سۇپىتىدە باش كوتەرگەن جاھانگىر مىرزىنىمۇ يوقاتتى. شۇنداق قىلىپ ئۇ يەركەندە خانلىق سەلتەنىتىگە چىقتى. ئەبەيدۇللاخان باشچىلىغىدىكى ئۇزبېك ئاقسوڭەكلىرى پەرغانىنى ئىشغال قىلىش بىلەن قانائەتلىنىپ قالماستىن، بەدەخشاننى، ھەتتا قەشقەرىيەنىمۇ ئىشغال قىلىش قەستىگە كىرىشكەن ئىدى. ئايازبېك قۇشچى «جاھاننامە» داستانىدا بۇ ۋەقەلەر توغرىسىدا مۇنداق يازغان:

"تابوغىندا مەن بولۇپ سۇبھو شام،
تۇرۇپ قۇللۇغىدا قىلىپ ئېھتىمام.
بولۇپ لۇتپى ئېھسانىدىن سەرپىراز،
بولۇپ ئەردى مەخمۇت يەڭلىغ ئاياز.
كى ۋەقە بولۇپ ئانداق ئەييام ئىشى،
كەلىبان بەدەخشان سارىدىن كىشى.
خەبەر بەردى بى سەر قاپتۇر ئۇلۇس،
بۇزۇغلۇققا كوڭۇل ساپتۇر ئۇلۇس.
ئول ئەلنى ئىلىكلا ماساخان ئازىپ،
ئەسىر ئۇلغۇسىدۇر پەقىرۇ-غەرىپ.
ئۇلۇر ئول ۋىلايەتكە ئۇزبېك كېلىپ،
مېنى ئەل ئىبەردىلەر ئانداق بىلىپ.
راۋان بولدۇم ئەمىر ئىلاھى بىلان،
كىرىپ يولغا پەرمان ئىلاھى بىلان".

بەدەخشان ئەسلىدە قەشقەرىيەگە قاراشلىق بىر ۋىلايەت ئىدى. ئابابەكرى مىرزا زامانىدا مىرزاخان بۇ ۋىلايەتنىڭ ھاكىمى بولۇپ، ئۇ سۇلتان سەئىدخاننىڭ تاغىسى خان مىرزىنىڭ ئوغلى ئىدى. ئابابەكرى مىرزا ھاكىمىيىتى غۇلىتىلغاندىن كېيىن، ئۇ ئۇزبېك تورىلىرىنىڭ كۇشكۇرتىشى بىلەن سەئىدىيە خانلىقىغا نىسبەتەن "مۇستەقىل" بولىۋالغان.

بۇ قېتىمقى بەدەخشان يۇرۇشىگە سۇلتان سەئىدخان ئۆزى باشچىلىق قىلدى. ئۇ زۇپەر قەلئەسىگە يېتىپ بارغاندا، مىرزاخان ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىپ، خاتالىقىنى تونۇدى. سەئىد-

خان ئۇنى ئەپۇ قىلدى. بۇ قېتىمقى ھەربى يۈرۈشكە قاتناشقان سەركەردىلەر ئىچىدە سەئىد-خاننىڭ ئوغلى ئابدىرىشىتخان بىلەن بىللە ئايازبېك قۇشچىمۇ بولغان.

ئايازبېك قۇشچى «جاھاننامە» نىڭ مۇقەددىمىسىدە ئۆزىنىڭ بەدەخشان سەپىرىدە يە-گىرمە يىل ئىلگىرىكى سۆيگەن مەھبۇبىنى ئۇچراتقانلىقىنى، كونا ئىشىق ۋە ئۆتكەن ئىشلار توغرىسىدا ئويلاپ ھاياجانلىنىپ شۇ كۈنى كەچتە بارىگادا ئۇخلىيالمىغانلىقىنى، ئۇنىڭ بىلەن بىر بارىگادا ياتقان ياش ئۇلپىتىگە بۇ سىرىنى سوزلەپ بەرگەنلىگىنى ھەمدە ئۇنىڭ تەك-لىۋى بىلەن «جاھاننامە» داستانىنى يازغانلىقىنى ئىزھار قىلىدۇ.

داستاندىكى:

"بۇ تەقەررۇپ بولدى كەل ئى نەۋجۇۋان،
مۇبارەك زەمرىڭگە يەتسە كامان.
مەن ئاندىن ساڭا بىر ھىكايەت قىلاي،
ۋاپاسىز جاھاندىن شىكايەت قىلاي."

دىگەن مىسرالارغا قارىغاندا بۇ نەۋجىۋان (ياش يىگىت) ئەمدى يېقىنلاشقان (تـەقەررۇپ) يېڭى سىرداش بولۇپ، سىر خۇددى ئوقيا ئوقى (كامان) دەك ئۇنىڭ سىر ساقلىغۇچى قەل-بىگە (زەمرىگە) يوشۇرۇنۇپ تۇرۇشى تەۋسىيە قىلىنغان.

داستاننىڭ ئاياقلاشقان ۋاقتى ھەققىدە ئۇنىڭ خاتىمە قىسمىدا تولىمۇ ئېنىقسىز ھالدا پەقەت:

"يىل ئات ئەردى ماچىن تارىخىدا،
رەجەپ ئاي فۇرخەند تارىخىدا.
تۈگەتتىم جاھان مېھنەتى غوسسەسىن،
قىلىپ نەزمە بىر داستان قىسسەسىن.
جاھاننامە قويدۇم ئۇنىڭ ئاتىنى،
دىدىم چۈن ئۇنىڭ ھالۇ ھالاتىنى"

دىيىلگەن خالاس.

ئايازبېك قۇشچى «جاھاننامە» داستانىدا چوڭقۇر بىر پەلسەپىۋى پىكىرنى — كائىنات-نىڭ ئۈزلۈكسىز ھەركەتتە ۋە ئۆزگىرىشتە بولىدىغانلىقىنى ھىكايەت شەكلىدە ئوبرازلاشتۇرۇپ، توغۇلماقتا ئولمەكلىك، خوشاللىقتا قايغۇ-ھەسرەت، گۈللىنىشتە خاراپلىق ئامىللىرى ساق-لىنىدىغانلىقىنى، جاھان ئۆز ماھىيىتى بويىچە بۇ قانۇنىيەتكە زادى خىلاپلىق قىلمىغانلىقىنى، ئالەمنى، ھاياتلىقنى، خوشاللىق ۋە گۈللىنىشنى مەڭگۈ ئۆزگەرمەس تۇرغۇن ھالەتتە دەپ قاراش "ئەجەپ غەپلەت" ئىكەنلىگىنى تەكىتلەيدۇ. ئۇ:

"ئايازا ئەجەپ غەپلەت ئەمەسمۇ بۇ،
كى سەن خاھى بىدار، خاھى ئويۇ.

AltunOq

نه ۋاقتى نه سائەتكى سەندىن بۇگۇن،
ئوتەر ئومۇر ئىرۇر ئول ئەمەستۇر ئوكۇن.
يوق نەرسە ئوشال ۋاقت سائەت تورۇر،
كىم ئاي - يىلۇ ھەر كونۇ - تۇن يۇرۇر.
ئوتەردىك كورۇنەر ساڭا ئول ۋەلى،
يورۇرلەر جاھاندىن سىنى سورغالى."

دەپ، ئوتۇۋاتقان نەرسە ۋاقت، سائەت، ئاي، يىل ئەمەس، بەلكى ئومۇر. ۋاقت سىنىڭ كويۇڭدا، ئۇ سىنى جاھاندىن ئىلىپ كەتمەك پەيىدا يۇرىدۇ، دەپ خىتاپ قىلىدۇ.

ئايازبىك قۇشچى بۇ پەلسەپۋى ئىدىيىسگە ئىسپات قىلىپ مۇنداق بىر گۇزەل ھىكايىنى سوزلەيدۇ:

شەھرىيار نامىلىق بىر پادىشالىق بولۇپ، ئۇنىڭ پايتەختى سىمىن شەھرىدە شەھسۋار ئىسىملىك پادىشا بولغان، ئۇ ئوغۇلسىزلىق دەردىدە ياشايدۇ. كيىن فىروز شاھ ئىسىملىك بىر ئوغۇلغا ئىگە بولىدۇ. فىروز شاھ بالاغەتكە يىتىدۇ. ئۇ بىر كۇنى مەي ئىچىپ، مەيدىن كيىن ئۇخلاپ چۇش كورىدۇ. چۇشىدە چارۋاغىدىكى بىر قەسىر ئىچىگە كىرىپ ئۇ يەردە پەرىلەر ئارىسىدا تۇرغان رەنا ئىسىملىك پەرىزاتنىڭ قارشى ئىلىشىغا مۇيەسسەر بولىدۇ. قەسىردە كوڭۇللۇك سوھبەت ۋە شىرىن بەزمىلەر بولىدۇ. بەزمە شارابىدىن مەس بولۇپ ئويىقۇغا كەتكەن فىروز شاھ ئويغىنىپ، ئوزىنى يەنە ئوز ھەرىمىدە كورىدۇ. شۇندىن باشلاپ، ئۇ رەنا ئىسىملىك پەرىزاتقا ئاشىقى بىقارار بولۇپ ئۇنى ئىزلەيدۇ. ئۇنىڭ ئىز - دىرىگىنى ئالالماي كىسەل بولىدۇ. بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپقان سەلىم ئاتلىق ۋەزىر ئوز ئوغلى فىروزارايىنى شاھزادىدىن ئەھۋال ئۇقۇشقا دەۋەت قىلىدۇ. ئۇلار شاھزادىنى ئوۋغا ئىلىپ چىقىدۇ. ئوۋدا يۇرگەندە فىروز شاھنىڭ ئالدىدىن بىر كيىك ئوتىدۇ، ئۇ، كيىكنى قوغلايدۇ، كيىك شاھزادىنى ئەگەشتۇرۇپ چۇشىدە كورگەن چارۋاغقا ئىلىپ بارىدۇ. شاھزادە رەنا ئىسىملىك پەرىزاتنى كورۇشى بىلەن بىھۇش بولۇپ يىقىلىدۇ. پەرىزات ئۇنى ئوز قۇچىغىدا ھۇشىغا كەلتۇرىدۇ. ئۇلار نەسەب ۋە ھال - ئەھۋال سورىشىدۇ. پەرىزات شاھزادىنىڭ ئىشقى ئارزۇسىغا ئۇچ تۇرلۇك شەرت قويىدۇ. بۇ ئۇچ شەرت: پەرىزات ئويىقۇغا كەتكەندە ئۇنى تىرەن مەنىلىك سوزلەر بىلەن ئۇچ قىتىم ئويغىتىش كىرەك ئىدى.

پەرىزات بىرىنچى قىتىم ئويقۇغا كەتكەندە، شاھزادە پەرىزات ياتقان تەخت پايە بىلەن سوھبەتلىشىدۇ:

"نه كىم سەرگۇزەشت ئەيلەگەن ئەردى تەخت،
پەلەك جەۋرىلەر زۇلمىدىن نەرىم - سەخت."

تەختى پايە ئوزىنىڭ ئەسلى نىل ۋادىسىدىكى مول يوپۇرماقلىق دەرەخ ئىكەنلىگىنى سوزلەيدۇ، سايىسىدىن ھوزورلانغان بەزمىچىلەر ۋە شىخىدىن بەھرىلەنگەن ئۇچار قۇشلار توغرىلىق بايان قىلىدۇ. دەرەخ ئاخىرى ۋەيرانلىق قىسمىتىگە مۇپتىلا بولۇپ قۇرىغان، كىسىلگەن

ۋە تەخت قلنغان. شائر تەختى پايە هكايىسى ئارقلق پەرىزاتنڭ تەسرلنپ ئويغانـغانلغنى ئېيتپ، ئالەمنڭ بقارارلغنى دەلىللەيدۇ.

پەرىزات ئككنچى قېتم ئويقۇغا كەتكەندە، شاهزادە پەرىزاتنڭ ئالدىدا تۇرغان تاش قاچا بلەن سوهبەتلشدۇ:

"سوراهى ئچى هەم تولا قان ئدى،
پەلەك دەردى بهەد بايان ئدى."

تاش قاچا ئۇزىنڭ ئلبرس تېغدكى قورام تاش هەتتا ئلبرس تېغغا ئاسماندن چۈشكەن سەنگى (مېتورىت) ئكەنلگنى ئېيتدۇ. ئۇ سۇلايمان، جەمشت، كەيكۇبات ۋە ئسكەندەر دەۋرلرنمۇ كورگەن. كېين ئوبۇلخەيرى هەككاك نامىلق تاشچى ئۇنى ئېلپ كېتپ قاچا ياسغان. شائر بۇ دتال ئارقلق مېتورىت هەم قورام تاشنڭمۇ هادسى ئالەمدن خالى ئەمەسلگنى دەلىللەيدۇ.

پەرىزات ئۇچنچى قېتم ئويقۇغا كەتكەندە، شاهزادە پەرىزاتنڭ يېنىدا يېنغلق تۇرغان شام بلەن سوهبەتلشدۇ:

"دىيەلمەي غەمىن شەمئى هەم زار ئدى،
پەلەكتن بەسى ئوتلرى بار ئدى."

شام ئۇزنڭ ئەسلى قوزا بولۇپ كېين قوي بولۇپ ئككنى قوزلغانلغنى ئېيتدۇ، شۇندن تارتپ ئۇنڭ مېيدا شام ياسغچە بولغان، بېشىدن ئوتكەن هادسلەر ئۇستدە سوزلەيدۇ، شائر شام هكايىسى ئارقلق ئالەم ئوزگرشلرى چۇشەنچسنى تېخمۇ كېڭەيتدۇ.

شۇندن كېين پەرىزات شاهزادغا ئوز رايىنى بېرپ، دادسى شاه تاجى ۋە ئانسى ماهرۇينڭ هوزۇرغا بېرپ، ئككى ئاي توي قلپ نكالق بولدۇ. شائر بر خوشاللق ئزدا بر قايغۇنڭ تۇرىدغانلغىدن بشارەت قلپ، فىرۇز شاهنڭ ئانسنڭ ئوغۇل هجردە ئالەمدن ئوتكەنلگنى، ئانسى شەهسۋارنڭ ئوغلنڭ دېرگنى ئالالماي بىارام بولغانلغنى هكايە قلدۇ ۋە ۋەزىر سەلمنڭ تلدن كەنئانلق ياقۇپ ئەلەيهسالام بلەن ئوغلى يۇسۇپ ئەلەيهسالام ئارسدكى هجران ۋە ۋسال قسسسنى بېرىدۇ. بۇ چاغدا، شاهزادە فىرۇز شاه چۇشدە ئاتا ـ ئانسنى كوردۇ ۋە چەكسز پەرىشانلق ئچدە پەرىزات رەنا بلەن سمن شەهرگە قاراپ ئاتلندۇ. ئۇلار سمن شەهرگە يېتپ باردۇ. شەهسۋار ئوغلغا خانلق سەلتەنتنى بېرپ ئاندن ئالەمدن ئوتدۇ. فىرۇز شاه تەختتە ئۇزاق ئولتۇردۇ. كېين پەرىزات ۋاپات بولۇپ، شاه تەركى دۇنيا بولدۇ. خەلقنڭ ئەلچى ۋە ۋەزىر فىرۇزراينڭ تەكلۋى بلەن فىرۇز شاه ئوغلى پەررۇخسۋارغا شاهلقنى ئوتۇنۇپ بېرىدۇ.

فىرۇز شاه تەركى دۇنيالقتا يۇرگەندە، يەنە ياشلق چېغدا ئۇچراتقان هېلقى كيىكنى ئۇچرتپ قېلپ، ئۇنڭ ئزىدن يەنە چار باققا كېلپ قالدۇ. قارسا، ئۇنڭدا

ھېچنەرسە قالمىغان...

ئايازبېك قۇشچى ئۆز داستانىدا ئەرىش ئۈستى، دۇۋە-پەرىلەر، مېھىراللار ۋە ئۇسۇمىلۈكلەر، ھايۋانلار ۋە ئىنسانىيەت، روھى ھايات ۋە تەپەككۇردىكى ئۆزلۈكسىز ئۆزگىرىشلەر ئۈستىدە توختالدى. ئۇ:

"تۈزۈلگەن زاماندىن پەلەك گەردىشى،
ئېرۇر خاندانلارنى بۇزماق ئىشى.
......
قايان باردى بۇ ھەم نەشىلەر دىمەس،
ئۇلارنى كورۇپ ئۆز غەمىن يىمەس."

ئىكەنلىگىنى بەدىي ئۇسۇلدا بايان قىلدى. ئەمما ئايازبېك قۇشچى ئۆز داستانىدىكى ۋەقەلەردىن پاسسىپ، ئۈمىتسىز ۋە روھانى خۇلاسە چىقارمايدۇ، بەلكى قىسقا ئومۇرنى خەلققە، جامائەتكە بېغىشلاش لازىملىغىنى، پادىشالارنىڭ ئادىل ۋە رەھىمدىل بولۇشى كېرەكلىگىنى ئېيتىپ، ئۆزىنىڭ رىيالىستىك ۋە ئىنسانپەرۋەرلىك قاراشلىرىنى ئىپادىلەيدۇ.

ئۇ مۇنداق دەپ يازغان ئىدى:

"تۈزۈك تەرھ ئەيلە ئەدلۇ بۇنياد قىل،
ئادالەت بىرلە مۈلكۈ ئاباد قىل.
......
دىل ئازارلىق پىشەسى شۇمدۇر،
نە بولغاي دىل ئازارى مەلۇمدۇر.
بولۇپ رەھىمدىل خەلق ئىچىن شاد قىل،
دۇئادا بىرەرتە بىزنى ھەم ياد قىل.
......
ئادالەت بىرلە تۈزدى ئانداق ئوزىن،
ئىككى قىلمادى بىر ئېيتقان سوزىن".

تۇۋەندە «جاھاننامە» داستانىنىڭ تولۇق تېكىستى بېرىلدى. ئىشىنىمەنكى، بۇ داستاننىڭ تېپىلىشى ۋە ئېلان قىلىنىشى سەئىدىيە دەۋرى ئەدەبىياتى تەتقىقاتىنى مول مەزمۇن بىلەن بېيىتىدۇ.

سانايى جاھان ئاپىرىنغە بىرۇن،
كىم ئاندىن ئەمەستۇر ئىشى يوشۇرۇن.
نە كىم ئادەمىنىڭ خىيالى يېتەر،
ھەر ئىشكىم ئۇلۇستىن نىھانە ئېتەر،
بارى ئەنىڭ ئالدىدا يەكسەن دۇرۇر،
ئەچۇق دەستۇگەر نىيزە مىسكىن دۇرۇر.
نىكىم ئالىمۇ ئەھلدە باردۇر،
ئەنىڭ قۇدرىتى ئاندا ئىزھاردۇر.
جاھاندا نىكىم جانسىز دۇرۇر،
ھاۋادا ئۇچار، يەردە يۈگۈرۈپ يۇرۇر.

ئەنىڭ قۇدرىتىدىن پەرۇ بال ئۇچار،
ئەنىڭ قۇدرىتى بىرلە يۈگۈرۈپ قاچار.
دەرەخت، گۈلۇ، سەبزۇ خارۇ خەس،
ئەنىڭ قۇدرىتىدىن ئۈنۈپ ھەر نەپەس،
چىقار يەردىنمۇ سەبزە خۇررەم بولۇپ،
كوكۈلدىن غەم ئۇل ۋەقىتلار كەم بولۇپ.
تاپىپ ھەر بىرى بىر سۈپەتتە كامال،
تاپار چۈن كامالىغا يەتسە زاۋال.
باھارۇ خەزان مەۋسىمى كىم ئىرۇر،
بۇلارنىڭ كامالۇ زاۋالىن بىرۇر.
ياراتماقتا ھەر بىردىنى با ھىكمەتى،
نە ھىكمەت قىلاي دەر، يەتەر قۇدرىتى.
ئىرۇر ئادەم ئوغلىغا، ھەم ئۇشبۇ ھال،
بىرگە كامالۇ، بىرگە زاۋال.
زاۋال ئۇلمىسا قانى بولغاي ئىدى،
جاھان ئادىمى بىرلە تولغاي ئىدى.
ۋاپاسىزدۇر ئۇشبۇ جاھان ئى رەپىق،
ۋاپا بولسا ئىدى قانى ئۇل شەپىق.

ھەزرەتى رىسالەت سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ۋە چاھار يار بەرگەزىدەنىڭ سۈپەتلەرى

ھەبىبى خۇدا ھەزرەتى مۇستەفا،
كىم ئەردى جاھان ئەھلىغە پىشەۋا.
گەزىن قىلغان ئۇل پىشۋا ئەھلىدىن،
ئەبابەكرى سىددىق بەرھەم نەشىن.
بەزور بولغاچ ئىسلامغا ھەق زەپەر،
سائادەت تىپىپ بائەس ئۇلغاي ئۇمەر.
تەقى ئىبنى ئەففان ھەيا مەئدەنى،
ئەچىلغان يۈزىدە ساپا گۈلشىنى.
تەقى ھەيدەر ساھىبى زۇلفىقار،
كى شىرىم دىگەن ئەردى پەرۋەردىگار.
ئۇلارغە ۋەفا قىلمىدى بۇ جاھان،
سەنۇ مەندەك ئەۋارىلارغە نە سان.
نە شاھۇ، نە دەرۋىش، نە ئامۇ خاس،
پەلەك جەۋرىدىن ئۇلغان ئەرمەس خالاس.
تۈزۈلگەن زاماندىن بارى گەردىشى،
ئىرۇر خانىدانلارنى بۇزماق ئىشى.
نە جەم ئەنكىم ئەنى كوردى شات،
كى بىر بىردىن ئەتتۇرمادى خەيرباد.
نە مىسكىنكى ئەمدى ۋەتەن قىلدى كەرەم،
ئانى سورمادى ئاندىن ئۇل نەرەم ـ نەرەم.
ئەجەپ غەپلەتى ئادىمىزادىغە،
قويار مىھرى بۇ مىھنەت ئابادىغە.
كورەر كىم كوزى ئالىدا ھەر زامان،
چىقىرار ھەم نەشىلەرنى بۇ خاكدان.
قايان باردى بۇ ھەم نەشىنلەر دىمەس،
ئۇلارنى كورۈپ ئوز غەمىنى يىمەس.
ھەمىشە بولۇر ئۇشبۇكىم ئوشبۇ كۈن،
سالامەتمۇدۇر جەمئى باغرى پۈتۈن.
چۇ تاڭلا باقارسەن ئۇشۇل جەمئى ئادا،
ئەچىلىپتۇر ئەلۋەتتە بىردىن جودا.
بولار تەجرىبە بولمىغان بولسا ھىچ،
بىلۇرسەن بۇگۈن تاڭلا بولماس بۇ كىچ.

بۇ شىكەستەنىڭ ئوز سەرگۈزەشتەسىدە ھەزرەتى خان قۇللۇقىغە مۇشەررەف بولۇپ بۇ جاھاندامنى ئەيتقانىنىڭ سەۋەبى

بۇ تەقەررىپ بولدى كەل ئەي نەۋ جوۋان،
مۇبارەك زەمىرىڭگە يەتسە كامان.
مەن ئاندىن ساڭا بىر ھىكايەت قىلاي،
ۋاپاسىز پەلەكتىن شىكايەت قىلاي.
ماڭا سەرگۈزەشتە ئۇلغان ئىشتىن دەيمەن،
كوكۈل غەم بىلە تولغان ئىشتىن دەيمەن.
ئاقىل كوزى بىرلە قىلسا نەزەر،
جاھان ئۇتمۇشۇ نە بىرۇر تىخى بىخەبەر.
خەبەردار ئۇلۇپ بۇ ھىكايەت ئىشت،
ئۇشۇل ۋاقىتلار كىم بار ئەردىم يىگىت.
ۋىلايەتتە ساكىن ئىدىم نەچچە يىل،
ماڭا ئۇل ۋەتەندەك بولۇپ ئەردى بىل.
بار ئەردىم بولەك يارۇ ياران بىلە،
ئۇرۇغۇ قاياشۇ جەمئى تۇققان بىلە.
تۈزدۈك خانۇ خەندان پۇر ھوزۇر،
كوكۈل جەمئى ئەھباپ ئەيشۇ سورۇر.

باھارۇ خازان مەۋسىمى سەير ئېتىپ،
نە يەركىم ساپالىق ئىشتىپ يېتىپ.
گاھى ئولتۇرۇپ، گاھى جەۋلان ئۇرۇپ،
بىيىك پىشە ۋە سەبزەلاردە تۇرۇپ.
كوڭۈل خوشلىغان يەردە مەجلىس قۇرۇپ،
مەي ئىچمەككە مەشغۇل ئولۇپ ئولتۇرۇپ.
بىرى بىردىمىز بىرلە خۇشال ئىدۇق،
ھەمىشە خۇشانۇ خۇش ئەھۋال ئىدۇق.
خازان پەسلى ھەم باغ ئارام جەم ئولۇپ،
يۇرۇر ئەردۇق ئاسۇدە ئويناپ كۈلۈپ.
ئاياققە تۇشۇپ ھەر خازان ياپراغى،
دەر ئەرمىشتۇق ئولدەم بۇ ئىشرەت چاغى.
غەنىمەت دۇرۇر جەمئى ئەھبابغە،
جاھان ۋاقت قويماس بۇ ئەسبابغە.
بىز ئولدەم يىگىتلىك غورۇرى بىلە،
ئوشۇل ۋاقت ئەيشۇ سۇرۇرى بىلە،
خىيال ئەتمەس ئەردۇق ئالەم نىدۇر،
جاھان ۋاقت قويماسۇ نە غەم نىدۇر،
نەچە يىل بۇ تۇر ئاندا ئىشرەت بىلە،
كەچۇردۇك جاھاننى پاراغەت بىلە.
پەلەك ئاقىبەت شەجەر بۇنياد ئېتىپ،
بۇ جەمىيەتىمىزنى بەرباد ئېتىپ.
سالىپ ھەر بىرىمىزنى بەريان غەمكىن،
قىلىپ پاراغەت ئەندۇھى بىرلە ھەزىن.
غەمۇ غۇربەت ئەكسەرىنى ئەيلەپ ھالاك،
تۇگۇندىلەر ئارمانۇ ھەسرەتتە پاك.
مەن ئول جەمئىدىن ئايرىلىپ يالغۇزۇن،
بۇ خاقانكى ھەق ياشىن ئەتسۇن ئۇزۇن.
جاھان ئىچرە بى مەسەل ئول جان ئىرۇر،
ئاتادىن ئاتاخان بىر خان ئىرۇر.
تابوغىندا كەلدىم قەدىمى قۇلى،
نىچۇككىم گۇل ئولسە بولۇر بۇلبۇلى.
ئەلىب ئولتۇرۇپ ئەندىجان مۇلكىنى،
ئالاي دەپ خىيالى جاھان مۇلكىنى.
بار ئەردى ۋەلى كاشغەر ساردىن،
كىلىب جەمئى بەدخوۋا ھەر ساردىن.
كىچىلەر ئوغۇرلۇق يوسۇنى بىلە،
يۇرۇپ كەنتلەرگە ئىت ئۇنى بىلە.
مۇسۇلمانلار ئۇستىگە يۇرۇپ تالاپ،
ئېلىپ ئولتۇرۇپ ئىتى تاغ ئارىلاپ.

كىشى كورسە قېچىپ كىتەر ئەردىلەر،
باش ئېلىپ ئاياغىن ئىتە ئەردىلەر.
ئابابەكرى ئەردى كاشغەر ھاكىمى،
كى يوق ئەردى رۇستەمدىن ئۇنىڭ كەمى.
ئەنىڭ ئىلكىدىكى ئەل ئولۇس تامام،
تاپىپ ئەردى بەندۇ بالادا مۇقام.
ئولۇپ بەندى زىنداندا ئولگانلىرى،
قازىق بىرلە دەرماندە قالغانلىرى.
تۇتۇپ بەزىلەرنىڭ قۇلاغىن كىسىپ،
قۇلاغۇ ئىلىكۇ ئاياغىن كىسىپ.
يەنە بەزىلەرنى تۇتۇپ ئاختىلاپ،
ئەلىپ تۇتۇ تۇرۇپ مال مۇلكىن تالاپ.
مۇسۇلمانلار ئەرمىشتۇك ئەسرۇ خاراپ،
كورۇپ زالىم ئىلكىدە تۇرلۇك ئازاپ.
بولۇپ ئوشبۇلار بائىس شەھرۇ يار،
بولۇپ ئىتتىپاقۇ سىغارۇ-كىبار.
راۋان بولدى خان كاشغەر مۇلكىگە،
كىم ئول خەبىرى بىخەبەر مۇلكىگە.
خەبەردار ئولۇپ كىلىپ ئول بەدكەر،
چېرىكىن سالىپ قەلئەئى كاشغەر.
يېتىپ خان ئالەم ئېلىپ قەلئەسىن،
تەۋبەتكە قاچىپ ئول سالىپ قەلئەسىن.
سوڭغە تۇشۇپ چىرىك ئاخىر يېتىپ،
باشىنى ئەلىپ كەلدىلەر قۇل ئېتىپ.
خوتەن كاشغەرچە ئەلىپ خان يۇرۇپ،
ئادالەت بىلە تەخت ئوزرە ئولتۇرۇپ.
ئولۇسى بەر قارار ئولدى دەۋرانىدا،
كىشى قالمىدى بەندۇ زىندانىدا.
كىم ئول خەۋاجۇ مالدار ئولمىغاي،
خەزىنە ئاڭا گەنج ئىلە تولمىغاي.
تابوغىندا مەن ھەم بولۇپ سوبھۇ-شام،
تۇرۇپ قۇللۇغىندا قىلىپ ئىھتىمام.
بولۇپ لۇتپى ئېھسانىدىن سەرپىراز،
بولۇپ ئەردى مەھمۇت يەكلىغ ئاياز.
سالىپ ئىلتىپاتى كوڭۈلگە ھوزۇر،
تۇشۇپ باشغە ھەرلە ھەز ئاندىن غورۇر.
پەلەك جەۋرۇ-زۇلۇمىن پارامۇش ئېتىپ،
نەشاتۇ تەرىپ جامىنى نۇش ئېتىپ.
يۇرۇر ئەردىم ئەسۇدە دىل شادۇ خۇش،
پەلەك جەۋرۇ زۇلۇمىدىن ئازادەۋۇش.

كى ۋاقىئە ئۇلۇپ ئانداق ئەيیام ئىشى،
كەلىبان بەدەخشان ساريدىن كىشى.
خەبەر بەردى بەسىر قالىپتۇر ئۇلۇس،
بۇزۇغلۇقغە كوڭۇل سالىپتۇر ئۇلۇس.
ئۇل ئەلنى ئىلىكلا ماساخان ئازىپ،
ئەسىر ئۇلغۇسىدۇر پەقىرۇ-غەرىپ.
ئۇلۇر ئۇل ۋىلايەتكە ئۇزبىك كىلىپ،
مېنى ئەل ئىبەردىلەر ئانداق بىلىپ.
كى خاندىن ئۇل كۇن يوقتۇر ئۇمىدىمىز،
يۇرۇغلۇق بىرور كوزگە خۇرشىدىمىز.
ئىشتكەچ راۋان بولدى خان ئۇلزامان،
بۇ قۇلغا دىدىكىم راۋان بول راۋان.
كى سەندىن خەبەر تاپسۇن ئەل بۇرناراق،
بارۇر بىزمۇ ئەلگە نىدۇر يىراق.
راۋان بولدۇم ئەمىر ئىلاھى بىلان،
كىرىپ يولغە پەرمان شاھى بىلان.
يىراق كەتتۇك يىگرمە يىل ئاندىن بىرى،
بولۇپ ئەردىكىم يارى بىر ئۇل سارى.
بۇ يەگلىغ باھانە نەپىش ئۇفتاد،
قىلىپ بەرگىلى ئۇتكەن ئىشلارنى ياد.
گەزارىمنى سالدى پەلەك گەردىشى،
ھەمىشە بۇدۇر ئەلگە ئەنىڭ ئىشى.
كى ھەر رەڭ ئىلە بىر جاپا ئەيلەگەي،
جاپاسى بىلە مۇپتالا ئەيلەگەي،
ئۇشۇل چاغدىكىم جەمئى ئەھباپ ئىلە،
يۇرۇپ ئولتۇرۇپ ئەردىم ئەسباپ ئىلە.
بارىنى تاندىم يۇرۇپ ئۇل زامان،
بارىسى كوزۇمگە كورۇندى ئايان.
ئۇشۇل باغۇ سەھرا ۋە مەنزىلكى بار،
تۇرۇپتۇر بىر يېرىدا يارى بەرقارار.
ۋەلى ئۇل جامائەتكە باھەم ئىدىم،
ئۇشۇل جاي مەنزىلدە ھەمدەم ئىدىم.

بىرىدىن ئەسىر كورمادىم ئۇل زامان،
قاراڭغۇلۇق ئۇلادى كوزۇمگە جاھان.
پەرىشان بولۇپ خاتىرىم ئانچە زار،
يىغى يىغلادىم ئانچە ئىمكان بار.
ئۇنۇت بولغان ئۇچكەن پىراق ئوتلىرى،
تۇتاشتى ۋۇجۇدۇمغە ئاندىن بارى.
ئەلەم يۇزلەنىپتۇر ماتەم بىلە،
كىچە-كۇندۇز ئۇلادى ئىشىم ماتەم بىلە..
نەچە كۇنگىچە ئۇرتەنىپ ئۇشبۇ ھال،
چىكەر ئەردى ئازاردە جانىم مالال.
نە كۇندۇز كوڭلىدىن چىقار ئەردى غەم،
نە كىچە يىتەر ئەردى ئۇيقۇ ھەم.
بۇ يەگلىغ كويۇپ ئۇرتەنىپ ھەر كىچە،
پىراق ئوتى بىرلە ياتىپ بىر كىچە.
يۇمۇلماي كوزۇم ئۇيقۇغە ھەر سەھەر،
ياتىپ ئەردىم ئۇلدەم قاشىمدا مەگەر.
بىراۋ ئۇشبۇ ھالىمدىن ئاگاھ ئىدى،
مېنىڭ بىرلە كىم ئاندا ھەمراھ ئىدى.
ئاڭا ھەم پۇتۇن ئۇيقۇسىزلىق يىتىپ،
ماڭا ئۇيقۇ ئۇچقانىنى مەلۇم ئىتىپ.
ياتىپ ئىكەن ئۇلدەم چۇ بىلدىم ئانى،
دىپ ئەيدىم ئۇيقۇ ئىلتىمىش سېنى.
ماڭا بۇ كېچە ئۇيقۇ كەلگەن ئەمەس،
مەگەر كوزلەرىم قىلادى ئۇيقۇنى بەس.
ئۇلار كىم پەلەك دەۋرىدىن قوزغالىپ،
بارىپ ئەردىلەر مېنى مۇنداق سالىپ.
ئۇلارنىڭ فىراقى بىرلە زارىمەن،
سەھەر ۋاختى بولدىيۇ بىدارىمەن.
غەم پىكىر بىرلە دىل ئاشىپتىمەن،
كوزۇمدىن ئۇچۇپ ئۇيقۇ ئالىپتىمەن.
ۋاپاسىز پەلەك دەردىغە ئېتەمىد،
قىلىپ بولماس ئەرەش جاھاندىن ئۇمىد.

جاھاننامە داستانىنىڭ بايانى

چۇ ئەۋۋەل ئاڭلاپ ئەردىم مېنى پىكرۇ غەم،
پەرىشان قىلىپ ئىلتىمىش ئۇيقۇنى ھەم.
دىدى بىر ھىكايەت قىلاي شايىت ئۇل،
بولۇپ بائىس ئۇيقۇ كوزۇڭكوزدا يىرل.

تاپىپ قىلغايسىز ئىستىراھەت دەمى،
چىقىپ كوڭلۈڭىزدىن غەمى ئالىمى.
تەكەللۇمگە تىلدىن راۋان ئەيلىدى،
راۋان داستانىنى بايان ئەيلىدى.
كىم ئول زامانلاردا بىر شەھرىيار،
بار ئەرمىش تۈك ئاتى مۈلۈك شەھسىۋار.
كىلىپ شەھرى سىمىن ئاڭا پايتەخت،
توكوز تەڭرى بەرگەن ئاڭا تەختۇ بەخت.
ۋىلايەت دىنۇ دەل ئولۇستىن كەمى،
يوق ئەردى جاھاندا نىمەدىن غەمى.
مۇسەخخىر ئىدى يەتتە ئىقلىم ئىلى،
خەزىنىسىدا ۋە يەنە ئەنىڭ ھاسىلى.
جاھان شاھلىرىندا ئۈنىڭ دولتى،
بولۇپ ئۆتكەن ئەمەس ئىدى نوبىتى.
ۋەلى ئىككى يۈزگە يەقىن ياش ئاڭا،
يىتىپ بولمىغان ئىرۇر بىرى باش ئاڭا.
بۇ غەمدىن ئىچى تەبىنە قان ئىدى،
ئوغۇلسىزلىق ئوتىدا بەريان ئىدى.
تىلار ئەردى ھەقتىن مەدام ئوغۇل ئىزنىز،
قويۇپ باشىنى بەرگە بولۇپ قەترە رىز.
قىلۇر ئەردى ئەيلەپ كىچىلەردە سەير،
تۈل، ئوكسۈككە پىنھان ئىھسانى خەير.
مەزارۇ مازارات تەۋقىغە يۈز،
قويۇپ سۈرتەر ئەردى يۈزىن يەرگە تۈز.
كى بەرگەي خۇدا بىر جىگەربەندە ئاڭا،
كى قالغاي جاھان ئىچرە پەرزەنت ئاڭا.
ئۈزى بارسا ئورنىدا ئۇ ئولتۇرۇپ،
تۈرسا چىراغىدىن بۇ ئەۋۋەل ياندۇرۇپ.
تۈتۈپ مۈلۈك ئەيشۇ سەرۋەر ئەيلەگەي،
ئۈنى كورسە ئۇ ھەيىۇ ھوزۇر ئەيلەگەي.
تەلەپ ئۈستىدە سىدقى چۈن بار ئىدى،
دىلۇ جانى بىرلە تەلەپكار ئىدى.
بولۇپ ئاخىرىلئەمىر ھەق لۇتپى يار،
ئاڭا بەردى پەرزەنت پەرۋەردىگار.
ئولۇس مۇستەھىقلىرىنى قىلدى شات،
ھەمۇل دەم قۇل - كىنىزەك قىلىپتۇر ئازات.
چۇ ئولدەم ئاتىنى ئاتاپ پادىشاھ،
كى ئاندىن كىيىن قويدى فىروزە شاھ.

مالىك زادە تۇغۇلۇپ سۈت ئەبىلگەندىن تا بالاغەتكە يەتكەن ھالى، تۈشىدە كورگەن چاھار باغ ۋە قەسىر زەر نىگار ئىچىندىكى مەشۇقىسىنىڭ خىيالى

سۈت ئەمگەندە سائادەت پايە بولدى،
تىلى چىققاچ ھۈنەر ھەم سايە بولدى.
تاپىپ نەشۋە ناما دولەت ئىچىندە،
يىگانە بولدى ئاز مۇددەت ئىچىندە.
كىچىك ياشىدا قامۇق فەنلارنى بىلدى،
كوبىن ئاز ئەقىل بىرلە نەھم قىلدى.
نە تۈردى بىر نەپەس، نە يۈردى بىر دەم،
تامام ئۈرگەندى بىلدى بارچە ئادەم.
گەھى قۇش قۇشلىماق كى ئوۋلىماقتا،
كىيىك ئاتماق، تۈلكى قوۋلىماقتا.
كىچە بولسا تەنەھھوم بىرلە مەشغۇل،
مەساھىبلار بارى مەئزۇنۇ مەقبۇل.
پەرى ئەۋساپ ساقىلار گۈل ئەندام،
تەبۇقچىلار سۈبۈك روھۇ دىلئارام.
مۈنىڭدەك خۇش كوچۈرۈپ ئومرىنى شات،
چىقىپ كىزەر ئىدى سەرۋەر ئازات.
خۇش ئەردى بىر كىچە ۋاقتى بىغايەت،
ئوتۇپ سوھبەت ۋە ھەر تۈرلۈك ھىكايەت.
كى ئوگەتتىلەر خوتەن رىبالىرىنى.
زامانە رۇمىنىڭ رەنالىرىنى،
گەھى چىن خوپلىرىدىن سوزلىدىلەر،
كى ئوزبىكدىن پەرىلەر كوزلىدىلەر.
ئىتىپ ھەر بىرى بىر كەشۈرنى تەھسىن،
قىلا بىلمادىلار بىر يەرنى تەئيىن.
مالىك زادە بولۇپ خۇشۋەقت ھەردەم،
لىبى خەندان مەسەل سەل زۇلفى دەرھەم.

بۇ ھالەتتە خۇرامان بولدى ساقى،
مالىك زادىغە يەتتى دەۋىر ئايىغى.
ئاياق ئىلىپ ئىچەر ئىچمەس دە ئول شاھ،
كى ئۇيقىغە ئىبەردى ئۆزىنى ناگاھ.
ئاجايىپ باغۇ-بوستانلارنى كوردى،
غارايىپ قەسرۇ ئايۋانلارنى كوردى.
كى ئول قەسىر ئىچرە كوپ ئەرمىش پەرىلەر،
كى ئەيىپ نەقسىلەردىن دۇر بەرىلەر.
خۇسۇسەن ئولتۇرۇپتۇر بىر پەرىزات،
يۇزى ئاي، كوزى چولپان، قەددى شەمشات.
مالىك زادىنى قولدىن قولغا ئالدى،
پەرىلەر ئوز شەھەر ئالدىغە سالدى.
كى تەكلىپ ئەتتى تەخت ئۆز رەشاھنى،
ئىرىتتى جەبھەسىدىن گەرد راھنى.
كى گەردەشكە كەلتۇردىلەر پىيالە،
قىلىپ نەي بىرلە چاڭ، تەنبۇرە نالە.
پەرى شاھى ئۇشۇلدەم توقتى بىرجام،
مالىك زادە ئەلىبان قىلدى ئاشام.
چۇ ئول مەيدىن بولۇپ ئان يىتىپ بىخۇت،
يىقىلدى يەرگە بولدى بودى نابۇت.
بىناگاھ ئۇيقىدىن بىدارە بولدى،
بۇرۇن كورگەنلىرىگە زارە بولدى.

فىروزە شاھ ئۇيقىدىن بىدارە بولۇپ، تۇشىدە كورگەنلىرىنى ياد ئەيلەپ غەمكىن بولغانى

چۇ بىدار ئولۇپ ئۇيقىدىن ئولزامان،
تاپالماي ئول خوپلاردىن نىشان.
دىدى نە تۇش ئەردى، نە ئەھۋال ئىدى،
نە كوردۇم ئىشتتىمۇ، نە ھال ئىدى.
بۇ بىھكمەت ئەرمەس مۇنى نىھان،
تۇتاي تا زامانكى بولغاي ئايان.
كورەي بارى تابۇنى تەئبىر ئىتەر،
ماگا بۇ پەرى ۋەسلى قايدىن يىتەر.
نە مەنزىلدە ۋە قايدا ئۇچرار ماگا،
سەبەب نە بولۇبان يىتەرمەن ئاگا.
دىدىيۇ تەۋەككۇلغە بەردى كوڭۇل،
ۋەلى كوڭلىدىن چىقماس ئەردى بۇ گۇل.
خەبەردار ئەرمەس ئەردى ئاندىن كىشى،
ۋەلى بار ئەردى ياشۇرۇن نالىشى.
نە مۇندىن سەلىمۇ فىروزەراي،
خەبەردار ۋاقىپ ئىدى جۇز خۇداي.
ئۇلارغە چۇ بۇ زاھىر ئەتكەن ئەرمەس،
نە بىلىسون كىشىكىم ئىشىتكەن ئەرمەس.

سەلىم فىروزە شاھىنىڭ خاراپ بولغانىن ئاڭلاپ فىروزەرايدىن سورغانى

ئايان ئولمىدى مەخسۇدى ھىچ،
نەچەكىم نىھان ساقلادى قالدى كىچ.
بۇ گىز ھالى كۇندىن كۇن، ئولدى خاراپ،
تۇشە باشلىدى جانىغە ئىزتىراپ.
بۇرۇنقىدەك ئەل بىرلە ئويناپ كۇلۇپ،
مەئاش ئەتمەس بولدى غەمكىن بولۇپ.
سەلىم ئوغلىدىن سوردى بىر كۇن نەھان،
كى ئى غۇنچە، ئى گۇلىن باغۇ جان.
نە ھالەت تۇرۇر شاھ فىروزەم،
كىم ئەۋۋەلغىدەك لۇتپى ئەيلە كوزەم.
كورۇنمەي كورۇنىدۇ ئاشۇفتەراق،
كى تۇتقاي ئۆزىنىڭ پاناھىدا ھەق.
نە بار ئەل بىلە بۇرناغى ئىلىپتى،
نە ئەيشۇ تەنەئئۇم بىلە رىغبىتى.
نە خەنىدانۇ خۇشۋاقىت خۇشھال ئىرۇر،
نە ئەۋۋەلقىدەك چىھرىسى ئال ئىرۇر.

غەمى بارمۇدۇر، غەم نىدىندۇر، نە يوق،
نە كوڭلى تىلەر سوزنى ۋە كورمەكنى نە يوق.
ئەنىڭ دولىتىدە بارى مەندە بار،
نىكەم كوڭلى ئىستەر تاپار سەدھازار.
ئاڭا دىدى ئى مىھرىۋان كارىۋان،

بۇ كىم پەم ئىتىپسىز ئايانىدۇر ئايان.
بۇ غەم بىرلە مەن ھەم گىرىپتارىدەن،
بىلالمايىن مەن ھەم ئەپكارەمەن.
غەمى باردۇر ئەلۋەتتە خۇد يوق ئەمەس،
ۋەلى ھەر نەچچە كىم سورامەن دىمەس.

سەلىم فىروزە شاھ ھالىنى ئاڭلاپ فىروزەراينى تەدبىر ئۇگىتىپ ئىبەرگىنى

دىدى ئى جىگەر بەندى فىروزە بەس،
قىلىپ تۇرۇر ئەلۋەتتە ئول بىر ھەۋەس.
سوراپ بىلگىل ئەلۋەتتە ھالى نىدۇر،
غەمۇ پىكرۇ روي خىيالى نىدۇر؟
بۇلاردىن چۇ ئەمەستۇر باشقە ھال،
غەمۇ پىكىر يادەر ۋە ئىرۇر با خىيال.
غەمۇ پىكرو ئولۇپ ھىچىنمە كەم ئەمەس،
ئەگەر ۋىردى باردۇر نە ئۇچۇن دىمەس.
خىيالى قىلىپ تۇرۇر ئەلۋەتتە ئول،
كىشىگە دىيەلمەيدۇر ۋە رەباتنى ئول.
سەن ئەۋۋەل ئەنىڭ بىرلە خىلۋەت قىلىپ،

بۇرۇن ھەر تەرەپتىن ھىكايەت قىلىپ.
گەھى مىسسىرۇ شامۇ ئىراقۇ ھەرى،
خىتايو خوتەن خوبلىرىدىن بەرى.
گەھى چۇر گاھى پەرى سارىدىن،
جاھان شوخ رەنالىرى سارىدىن.
بىرار - بىرار ئەيلەپ ھىكايەت نەزەر،
قىلىپ كوركىم ئەيلەر نە يەردە ئەسەر.
ئۇشۇل يەرگە يەتكەندە بىئختىيار،
سىراپ قىلىپ دەر ساڭا ھەر نە بار.
دىدىيۇ ئىبەردى بۇ تەدبىر ئىلە،
غەمىن ئاڭلىغاي تا بۇ تەزۋىر ئىلە.

فىروزە خىلۋەت قىلىپ ئولتۇرۇپ غەمىنى ئەيتقانى

چۇ فىروزەراي ئول سۇپەت راي ئىلە،
قوپۇپ بار سادەردۇ غەمى نە بىلە.
بۇ يەتكەندە فىروز شاھ ھەزىن،
قىلىپ خىلۋەت ئۇلتۇرغان ئىكەن غەمكىن.
ئوز - ئوزى بىلە، ئەيتىشىپ قىسەسىن،
ئىچىندە نىھان ساقلىغان غۇسسەسىن.

كى نەچە بۇ غەمنى ئىچىدە تۇتاي،
نەچە پىكر ئەندۇھ بىلە قان يۇتاي.
ئىچىم تولدى، تاشتى بۇ غەم بىلە،
دىمەي مۇنى بىر يار ھەمدەم بىلە.
يىتىشتى بۇ ھالەتتە ئەپرۇزەراي،
دىدى ئۇلتۇراي مەھرەمۇ دىلكۇشاي.

فىروزە راي فىروزە شاھقە سىرىڭنى ماڭا ئەيتماسىن دەپ گىلە قىلغانى

چۇ ئۇلتۇرۇپ فىروزە شاھ قاشىدا،
غەمۇ غۇسسىدىن كوردى كوز ياشىدا.
دىدى ئى شاھىنشاھ رويى زىمىن،
ناغۇ بۇ سۇپەت ئۇلتۇرۇپسەن غەمىن.
نە كەمدۇر، نە يوقتۇر نەدۇر ئاررزۇ،

نە ئۇچۇندۇر دەر تىرەلىك غەم زاغۇ.
نىچوك ئەيشى ئىتەي دىسەڭ ئەسباپجەم،
نە كەم خاتىرەڭ ئىستەر ئەھباپ جەم.
بارى سەرۋ قامەت بىك ئوغلانلىرى،
گۇل سۇرۇخ يۇزلۇك يىگىتلار بارى.

تۇرۇر جان بىلە خىزمىتىڭ تىلەپ،
قىلۇر خىزمىتىڭ دولىتىڭنى تىلەپ.
ۋەگەر بولسا مەھبۇپ زىبا ھەۋەس،
پەرى چېھرىلىك شوخ رەنا ھەۋەس.
شەھ مىسرۇ شامۇ ئىراقۇ ھەرى،
بۇخارا، سەمەرقەنت، ۋە چىندىن بەرى.
دىساڭ قايسى شەنىڭ قىزى نىسبىتىن،
نە مەنئى دۇر ئى شەھ ئەيتساڭ ئاتىن.
بىلىپ خان بىلەن كۇشىش ئەيلەپ ئانى،
سىنىڭ خىزمىتىڭغە كەلتۇرسەك قانى.
غەمىڭنى كىشى بىلسە بولمايدۇرۇر،
بىلا ئالماي كىشى قىلسە بولمايدۇرۇر.
ئىشىڭ ئەيشۇ-ئىشرەت بىلە قالمادى،
سوزۇڭ ئەل سوھبىتى بىلە قالمادى.
ئادۇقۇشقە ئاتلانماغىڭ ھەر تەرەپ،
بولۇپ بارادۇر جەمىيەت بىر تەرەپ.
جامالىڭ گۇلى سارغىيىپ بارىدۇر،
دىمەيسەنكى بۇ غەم كانى جارىدۇر.
ئەگەر ھەر كىشىگە دىمەك مەسلىھەت،
ئەمەس ماڭا دىمەسكە نەدۇر جەھەت؟
كى مەن بار ئىدىم مۇتتەسىل مۇھەررىمىڭ،
بىلە پۇتكەن، توراغان ھەمدىمىڭ.
نە بولدىكى بولدى نىھانە سوزۇڭ،
ئىنايەت بىلە كورمىگەندەك كوزۇڭ.
ئۇمۇدىم ئەمەستى سەندىن پۇتۇر،
كى جانىمغە قىلغانسەن ئاخىر پۇجۇر.

فىروزراي گىلە قىلغاچ، فىروز شاھ تۇش كورۇپ، ئۇن ئىشىتىپ، ئاشىق بولۇپ ئويغانىپ، تۇشىن ياشۇرغانىنىڭ سەبەبىنى ئەيتقىنى

چۇ مۇنداق گىلە قىلغاچ ئول نىك خۇۋاھ،
خىجالەت تاپىپ شاھ فىروز شاھ.
دىدى كەلگىل ئى مېھرىبان ھەمدىمىم.
ۋەئى ئالدىڭدا ئەمدى نىھانە غەمىم.
بۇ يەكلىغكى ئاشىفتە ۋە خەستەمەن،
كورۇنمەس بەلايىغە دىل بەستىمەن.
نەچە كۇن نەھان ساقلادىم ئىچىمدە غەم،
ھەزىن جانىمە ئاشتى ئانچە ئەلەم.
سەنۇ كىم ماڭا مۇھەررەم راز ئىدىڭ،
نە يەكلىغ ئىشىم بولسە دەمساز ئىدىڭ.
ئارامىزدا يوق ئەردى ئىش ياشۇرۇن،
نە ئىش بولسە بىر بىرىمىزدىن بۇرۇن
دىشۇر ئىدۇق ياخشىيۇ كەرىمان،
ئارامىزدا سوز قالماس ئەردى نەھان.
بۇ سىرىمنى سەندىن نەھان ئەتمىكىم،
سىنى مۇنداق ئازاردا جان ئەتمىكىم.
ئەنىڭ ئۇچۇن ئەردىكىم دەرلەر كىشى،
كورۇپ ۋاقىئە زاھىر ئەتكەچ ئىشى.
تاپىپ روناق ئول ئىش ئاچىلماس ئىمىش،
تەلەپكار ئەل ئول ئىشنى قىلماس ئىمىش.
ئەچىلماق ئوتۇپ ئوتتى جانغە ئەلەم،
ۋۇجۇدۇمنى باشتىن ئاياغ تۇتتى غەم.
ئەزەلدىن ئەتىڭدۇر چۇ فىروزراي،
كورەيكىم ماڭا كورستەرسەن نە راي.
دىدى ئىپىتتى بارى ھالىنى،
بارى كورگەن، ئىشىتكەن ئەھۋالىنى.
ۋەلى ئول پەرىزات دىلدارىنى،
كورەلمەيىن چەككەن ئازارىنى.
دەپ ئەيتىپ تۇگەتمەيىن ئارمانىنى،
سالور ئەردى ئوتقە ھەزىن جانىنى.

فىروزراي فىروزە شاھنىڭ تۇش كورۇپ، ئاشىق بولغانىنى بىلىپ نەسىھەت قىلغانى

چۇ فىروز بىلدىكى فىروز شاھ
كورۇپ ۋاقىئە بولمىش ئەندۇھە خوۋاھ.
ئەيتتىكىم ئى شەھرىيار جاھان،
يامان كوزدىن ئولسۇن جامالىڭ نەھان.

AltunOq

بۇ يەڭلىغكى ۋاقىئە بولۇپتۇر ساڭا،
نەسىبە يۈزى ئۇرۇلۇپتۇ ساڭا.
جامالىنى كورسەتسە ئەردى ھەبىب،
يەقىندا كورەر ئەردىڭ ئۇشبۇ نەسىب.
بۇ كىم يۈزىنى كورماي ئول يارنىڭ،
سىنى زار قىلغان دىل ئازارنىڭ.
ئاچىلمىش كوزۇڭ ئۇيقىدىن ئۇن بىلە،
قالىپسەن بۇ ھالە دىگىر كۇن بىلە.
نە ئىمكان خۇۋا ئەلبەتتە رەھمانەدۇر،
بۇ شاھزادە فىروزىنىڭ جانەدۇر.
نەسىب ئولماي ئاخىر نەئىمكان بار،
تىلەگەي كىشى مۇنى تال جانى بار.
ۋەلى ئالەم ئەھلى ئاراسىغە بۇ،
تۇشۇپ قىلماسە ياخشى بولغاي غەلۇ.
كى ئالەمدۇر ۋە بارچەدىن باردۇر،
يامان، ياخشى دىگۇچى بىسياردۇر.
كىشى تۇش كورۇپ تۇشىگە خۇرسەند ئولۇب،
تۇشىندەكى دىلبەرغە دىلبەند ئولۇب.
جاھان لەززەتىن كامىغە تەلخ ئېتىپ،
ئۇزۇب ئەلدىن ئىلپەت ئۇزىدىن كېتىپ.
نە ئىشدۇر بۇ ۋۇجۇدنى سەۋدا دىگەي،
نەچە بولغاي ئۇلكىم بىلىپ غەم يىگەي.
تەھەممۇل قىلىپ سىرنى نەھان تۇتۇپ،
نەچە بولسا خونابە ئىچىدا يۇتۇب.
بۇرۇنقىدەك ئەل بىرلە ئۇيناپ كولۇب،
تۇزۇب ئەيشۇ بەزمىنى خەندان بولۇب.
گەھى ئاتلانىب ئوۋغەكى قۇش سالىب،
ئىنايەت بىلە خەلق كوڭلىن ئالىب.
كوڭۇلنى تەنەئئۇمغە مەشغۇل ئېتىب،
تەنەئئۇم بىلە غەم يولىن بەركىتىب.
كىشىگە بۇ ھالەتنى بىلدۇرمەيىن،
كىشى پەھمىغە پەھىم قىلدۇرمايىن،
تەھەممۇل بىلە ئەيشى سۇرمەك كېرەك،
سالىپ تەڭرىگە ئىشنى كورمەك كېرەك.
كى ھەقتىن نىسىپ ئولغان ئولسا ئول ئاي،
مەھەللىدا كورسەتكۇسىدۇر خۇداي.
نە غەمۇ نىچە غەم بىرلە ئۇزىن خاراب،
قىلىپ شاھىم ئەتمەك كېرەك ئىزتىراب.

فىروز شاھ فىروز رايغە: سىرنى كىشىگە ئەيتما، ئاتاڭغە ئەيت، مالىككە ئەرز ئەتسۇن، ئوۋغە ئاتلانىب چىقسەلەر كىيىك ئاتقۇلاب كوڭۇل ئوۋلىساق، دىگانى

بۇ يەڭلىغ دىگەچ ئاڭا فىروزراي،
ئەيتتى بەس ئى ھەمدەم دىلكۇشاي.
دىدىم بۇ ئىشنى ساڭا سەن بىلۇ بەس،
كىشى سەندىن ئۇزگە ئىشتكەن ئەمەس.
تەھەممۇل قىلاي پىششھۇ سەبرى ئىتەي،
كوڭۇل ئويىنى غۇسسىدىن بىر كىتەي.
ۋەلى سەن داغى تۇت مۇنى ياشۇرۇن،
ئاتاڭ سورىسا ھەم قىلما زىنھار ئۇن.
مۇنى ئەيت ئاتاڭغەكى شاھزادە دەر،
ئېرۇر شەھەر بىسيار دىلگىر يەر.
شەئىلىندا ئەرز ئەتسە كىم شە ئۇزى،
ئەگەر قىلسەلەر مەيل سەھرا يۈزى.
بەغايەت لەتىپۇ خوش ئايەندەدۇر،
كوڭۇلكىم گىرەدۇر كۇشايەندەدۇر.
نەچە ۋاقىت سەھرا نەشىن قىلسەلار،
غەززال ئوۋلابان لالەچىمەن قىلسەلار.
ئەگەر بىلسە كىم شاھ بىمەيل ئېرۇر،
قوشۇب ئەلنى بىزگە ئىجازەت بىرۇر.
بارىب نەچە كۇن يۈرۇب ئوۋ ئوۋلاساق،
كىيىك ئاتقولاشساق، قولان قوۋلاساق.

فىروزراي سەلىۋ ۋەزىرغە فىروز شاھنىڭ ئوۋ مەسلىھەتى قىلغانىنى ئەيتقانى

يارىب چۇن ئاتاسىغە فىروزە راي،
دىدى كوردى شاھزادە بوتۇر راي.
كى سەھرا يۈزىدۇر گۇلۇ لالەزار،
كوڭۇلدىن غەم ئىلتۇرۇر، كوزدىن غۇبار.

چىقىپ شاھۇ شەھزادە ئەل بارى،
تۇتۇپ كوھۇ سەھرا يۇزىن ھەرسارى.
تاماشا ۋە ئەيشۇ سەرۋەر ئەتىسلەر،
كوڭۇل ئىستىگەندەك ھوزۇر ئەتىسلەر،
ئۇلۇسنى گاھى ئوۋغە تارقاتىسەلەر،
ھەۋەسلىك يىگىتلەر كىيىك ئاتسەلەر.
نەچە شەھەر ئىچىدە بۇتۇر ئولتۇرۇب،
كوڭۇللەر ئېچىلسۇن ئىلە تەك تۇرۇب.
ئەگەر شاھ ئۇزى چىقمىسا ئاتلانىپ،
بولۇرمۇ بارىب كەلسەك ئوۋلاب يانىب.

سەلىم مالىككە فىرۇز شاھنىڭ ئوۋ ھەۋەسى، قىلغانىن ئەيتقانى، مالىك ئوۋ جارى قىلدۇرغانى

سەلىم جاھان دىدەخوش ئىشتىب،
خىيالىدا ئوۋلارنى تەئيىن ئىتىب.
شە ئەلىندا يازىب چۇ ئەرزۇ ئەيلادى،
ئۇزى بارماغىن شاھ فىرۇز ئەيلادى.
كى نە ئۇچۇن ئۇزۇم بارماي ئەنىڭ بىلە،
يۇرمەي جامالىن تەفەررۇج قىلە.
بۇ يەرگە يىتىب ھاسلىم ئولدۇرۇر،
كورەر كوزۇ جانۇ دىلىم ئولدۇرۇر.
ئەنىڭ بىرلە ئالەمدە خۇرسەندمەن،
ئەنىڭ بىرلە يەر يۇزىدە بەندەمەن.
يوق ئەرسە ماڭا ئانسىزىن نە ھايات،
قالىب ماڭا تەك تىرىگلىكتىن ئاد.
ئولۇب ئولمان ئولگەر سالامەت دۇرۇر،
تىرىگلىك ماڭا ئانسىز ئاپەت دۇرۇر.
يىغلىسۇن ئۇلۇغۇ كىچىك خاسۇ ئام،
يىبەرگىل تەۋاچىلار ئىلىگە تامام.
سەلىم جاھان دىدە ئولدەم چىقىب،
مالىك ئالدىن شادۇ خۇررام چىقىب.
تەۋاچىلار ئەتتى راۋان ھەر سارى،
كىم ئۇچ ئايلىق ئەيلاب ياراغ ئەل بارى.
يىغلىسۇنكى شەھزادە فىرۇز شاھ،
چىقار ئوۋغە ھەم شاھى ئالەم پاناھ.

مالىك ۋە فىرۇز شاھنىڭ ئوۋغە ئاتلانغانى، مالىكنىڭ فىرۇز شاھنىڭ چابۇكلىقىغە قوۋانغانى

تەۋاچى يۇرۇپ ئەلگە چۇن جار ئىتىب،
بارى ئەلگە جارى تەۋاچى يىتىب.
يىغلىب ئولۇس ئاتلانىب چىقتى شاھ،
جاھاننىڭ يۇزىنى تۇتتى خىلۋە سىپاھ.
كى چۇن بولدى بىر دەفئە شەھزادە بىرلە سۇۋار،
ئەجىب زۇلفۇ سۇنبۇل يىگىتلەر ھازار.
چىقىپ ئەردىلەر ساچراتىب ئىلگارى،
بارى بىر قۇراملىق بىلەك ئوغلانلىرى.
خىجالەت تېپىپ سەبزۇ لالەزار،
ئاياق ئاستىدا قالدىلار خاكسار.
بارىغە نەزەر ئەيلىسە شەھرىيار،
بارىدىن ئىرۇر ئوغلى چابوكسۇۋار.
نىچۇككىم ئىرۇر ھوسنىدە پاكراق،
ئىرۇر پاكدىن جۇستۇ چالاكراق.
قوۋانىب جىگەر بەندىغە ئولزامان،
قىلىپ شۇكرى پەرۋەردىگار جاھان.
دىدى باراتىنىڭ تاڭلا ئاد ئاۋلالى،
كوڭۇللەر مىرادچە قۇش قۇۋلالى.
كىيىك ئاتقۇلاب بولسا فىرۇز شاد،
شىكەستە كوڭۇللەرگە ئولدۇر مىراد.

مالىك ئاۋنى ئىھتىمام قىلىپ ئارادىن كىيىك ئوتكازمىسۇنلار دەپ تۇتقە قىلغانى

تاپىپۇ ئولۇس كەلدى چۇن جەمى ئولۇب،
چېرىك قالدى سەھرا يۈزىگە تولۇب.
يوروۇتتۇردى بۇڭا قالىكىم ھەر كىشى،
دىسا كىم تاپار روناق ئارتىب ئىشى.
تۇزۇك چېركالاب چېركىدىن قالماسۇن،
قىلىب جەھەد ئارانى ئاچۇق قويماسۇن.

ئاراسىدىن ئوتكەزسە ھەر كىم كىيىك،
مۇنى جەزىم بىلسۇنكى قالماس تىرىك.
نەچە تەربيەت قىلغانچە بولسە ئول
بىرىپ شەھەر ئولۇس ئەھلىگە نىمە بولسە ئول.
كىيىك يانىدا پارە قىلغۇم دۇرۇر،
ھەمۇل لەھەز ئەۋۋارە قىلغۇم دۇرۇر.

فىروز شاھىنىڭ ئالىدىن كىيىك ئوتكانى، ئەنىڭ قوۋلاب بېرىب تۇش كورگان چاھار باغنى تاپغانى، پەرىزادلار ئەنى كوشككە ئەلىب پەرىزاد رەئنا قاشىغە كەلتۇرگانى

چۇ مۇنداق قىلىب ھوكۇم ئېتىب ئىتپاق،
يىباردى ئوتۇ ھەر سارى بەش قوناق.
ئارا ئۇزمەيىن ئەل يۇرۇب سەربسەر،
نە دەشتۇ، نە سەھرا، نە كوھۇ كەمەر.
يىغىپ ھەر ساردىن سۇرۇپ كەلدىلەر،
جاھانىنىڭ قىزىغىن تۇرۇپ كەلدىلەر.
نىكىم بۇ باياۋاندا جاندار ئىدى،
چىقا ئالماي ئورتىدا زار ئىدى.
يىغىلىب تىمەنۇ مىڭ كىيىك ھەر تەرەب،
تۇزۇپ نۇرۇپ ئەردى نەچە يەر دەسسەپ.
كى ناگا ئۇلاردىن بىرى ئايرىلىب،
ئوتەر سويىن ئەيلەب ئورۇنۇپ كىلىب.
ئوتەلمەي ئەل سىپاھ ئالىدىن،
كىلىپ ئوتتى فىروز شاھ ئالىدىن.
بۇ ۋاقىئەنى چۇن كوردى فىروز شاھ،
كىيىك ئالىدىن ئوتتى تۇتتى راھ.
سوڭىغە تۇشۇب ئاخىر يەقىن،
يىتىپ كورسە بىر جانۋار نازىنىن.
كى ھەر لەھەز بىر رەڭ زىبا بىلە،
كوزىگە كورۇنۇپ قاچار تاب ئىلە.
باقار ئورۇلۇپ ھەر زامان شاھغە،
كوزى تەلمۇرۇب شاھ دىلخۋاھغە.

ئەلىب ئەردى ئاتماق ئۇچۇن ياغە ئوق،
دىدىكىم نە يەئنى بۇ رەئناغە ئوق.
ئاتىب ئەيلەگەيسەن مۇنى خەستە ھال،
كى ئالەمدە بولماس مۇنىڭدەك غەززال.
قىلىب ھەلقە بوينىغە زەررىن كەمەند،
سالاي تا تۇتۇلغاي ماڭا بىگزەند.
دىدىيۇ كەمەندىگە ئۇردى ئىلىك،
كەمەند ئولغۇچ ھەلقە سۇردى كىيىك.
ئەردى تۇۋاغ شاھنىڭ رەختىسىدىن،
كورۇپ قالدى شىبھەتەك ئۇنىڭ نەقشىدىن.
بوكىز تۇندى بولدىكى تا يەتمەيىن،
يىتىپ بوينەنى ھەلقە بەند ئەتمەيىن.
نە ئىمكانىكى مۇندىن سالىب يانغايمەن،
مگەر نۇتسام ئانى ئېلىب يانغايمەن.
ئاتىن قامچىلاپ قاۋدى قاۋغانىچە،
كىيىك ھەم قاچىب باردى بارغانىچە.
نەچە كىم سۇرۇب ئېتى ئىلداملادى،
كىيىك داغى ئانچە يىراق چاملادى.
ئارادا نەچە دەشت سەھرا قالىب،
كىيىك شەنى ئول يەرگە كەلدى ئېلىب.
كى بىر كوھى زەررىن يەكپارەئى،
باشىدىن ئاياق ئىلە ھەمراۋائى.

كى قونماق ھەۋەس قىلسە ئاندا مەگەس،
قونۇپ توختىماغلىق مەلۇم ئەمەس.
يوقارى نەزەر قىلسا كوز يەتكۇسىز،
ئۇنىڭ ئۇستىيۇ كۆكنى پەرق ئەتكۇسىز.
ئوق ئاتسا يىتەر يەرگىچە زىنەپا،
تۇشۇب ئاندا دەرۋازەئى دىلكۇشا.
يىتىب چىققاچ ئول زىنەپادىن كىيىك،
جىلاۋى چەكتى شەھزادە تاشلاب ئىلىك.
كىم ئايا بۇنى جايۇ مەنزىلى دۇرۇر،
ىمگەر مۇددىئا مۇندا ھاسىل دۇرۇر.
دەب ئاتتىن توشۇب زىنەپاغا قەدەم —
قويۇپ ئەردىكىم يەتتى فىروز ھەم.
ئىزىدىن مالىك زادىنىڭ قالمايىن،
يەنە ئوزگە سارى نەزەر سالمايىن،
كورۇب ئانى شەھزادە خۇشھال ئولۇب،
ئالىب كوڭلى قۇۋۋەت خۇش ئەھۋال ئولۇب.
ئاڭا دىدى ئى ھەمدەم باۋاپا،
يەنە مۇندا ھازىر بولاي مەن ساڭا.
سەن ئوشۇندا تۇر، مەن چىقىب ھالىنى،
تۇشەي كورۇب بىلىب ئەھۋالنى.
قەدەم قويدىيۇ چىقتى دەرۋازىغە،
سائادەت ئىشكى بۇ گۇلۇ تازەغە.
ئاچىب كىرگەچ ئوق سالىسە كوز ھەرقايان،
مۇئەييەن ئىرۇر بۇ ئوشۇل گۇلىستان.
كى تۇشدە كورۇب ئۇنى ئىشتىب،
بولۇب ئەردى بىدار ئوزىدىن كىتىب.
قەلىبۇ ھەم ياز بۇ ھەم تۇش بولۇپ،
مەن ئويغانمايىن يانى ناخۇش بولۇپ.
دىب ئىلگىرى قويغاچ قەدەم ئول راۋاق،
كۆرۇنۇپ كوزىگە ھەم ئايۋانۇ تاق.
پەرىزاتلار جەمى ئولۇب ئالىغە،
راۋاق ئۇستىدىن ئورۇلۇپ ئالىغە.
توشۇب ئىلىك ـ ئىلىككە ئېلىپ راۋان،
راۋاق ئوزىرە چىقتىلار ئالىب خۇشان.

فىروز شاھ پەرىزاد رەئنانى كورۇپ بىخود بولغاندا، پەرى باشى ئۇستىگە كىلىپ، ئەنىڭ باشىنى قوينىغە ئېلىپ، تەختتە بىلە ئولتۇرۇپ مەجلىس تۇزگانى

ئالىب ئانداكىم ئول پەرزاد ئېيدى،
كوردىلار ئول سەرۋە ئاۋاد ئېيدى.
چۇ شاھزادە كىردىيۇ قىلدى نەزەر،
راۋاق ئىچرە ھەريان پەرىزادلەر.
بارى سەرۋى قامەت، بارى گۇلئۇزار،
بارى زۇلفى مىشكىنلىرى مىشكبار.
ۋەلى يۇقارى باقسە بىر سەرۋەناز،
كىشى ئاڭا يۇز قاتار جان بەرسە ئاز.
قىلىپ جىلۋە تەخت ئۇزرە يۇز ناز ئىلە،
تەكەللۇم قىلىپ نازۇكۇ ئاۋاز ئىلە.
بولار بىرلە ئوي گۇلشەن ئول گۇل بولۇپ،
بولار بارچەسى ئاڭا بۇلبۇل بولۇپ.
ئانىڭ ئالىدا جامۇ گۇلگۇن چىكىب،
بارىسى ئۇنىڭ ھىسنىگە كوز تىكىب.
ۋاپاسى ئۇنىڭ بارىنىڭ جانىدا،
بارىسى ئۇنىڭ ئەمرۇ پەرمانىدا.
قويۇپ ھەر سارى سەندەل زەرنىگار،
تاپىب ھەر بىرى ئوز جايىندا قارار.
ھەزىن نالە بىرلە خوش ئاۋازلار،
قىلىب نەغمە ئول نالە دىلسازلار.
بارى نىشائى بىرلە سەرەنداز ئىدى،
ئەنىڭ نىشائىسىدىن سەرەفراز ئىدى.
نەزەر قىلغاچ ئول سەرۋە رەئناغە شاھ،
ھەزىن جانىدىن تارتىبان ئوتلۇق ئاھ.
يىقىلدى ئوزىدىن بېرىپ سارغايىب،
قوپۇب ئول پەرى باشى ئوزرە بارىب.
ئېلىپ باشىنى قوينىغە ئىلكىنى،
سالىب قوينىغە بوينىغە ئىلكىنى.
دەر ئەردى نە بولدىكى بۇ نامراد،
كورۇب بىزنى قالماي مۇڭا ئېقىل ياد.

يىقىلدى ئۇزىدىن بارىب سارغايىب،
بىزنىڭ مۇلكىمىزدە توشۇپتۇر غىرىب.
قىلىب مىھرىۋانلىق گۇلابۇ ئەتىر —
سىپىب يۇزىگە، كوكسىگە دىلپەزىر.
كوز ئاچسا ئۇزىگە كېلىپ شەھرىيار،
ئالىب قوينىغە باشىن ئول گۇلئۇزار.
قىلۇر مىھرىۋانلىقنى غەمخۇۋاردەك،
نەچە يىل بىلە بولغان ئۇز ياردەك.
بۇ ھالەتنى كورگەچ قىلىب چەھرە زەرد،
يەنە باردى ئۇزدىن چىكىب ئاھ سەد.
كى بۇنە سائادەت دۇرۇر تۇش ماڭا،
بۇ ئويغاغلىق ئەركەنمۇ يا تۇش ماڭا.
نەچە مۇنداقكى ئۇزدىن بار بىكىي كىلىب،
ئاڭا گۇلدەك ئول نازىنىن ئاچىلىب.

تۇتۇب ئاكىدىن ئول بۇ ئاخىر قوپىب،
تەۋازۇئ يۇزىدىن ئاياغىن ئوپۇب.
ئىككۇلەن بولۇب تەخت ئۇزرە ھەم نەشىن،
بارى شوخلار ھەر تەرەب نازىنىن.
پەرىزاد ئىتىب ھوكۇم بىر گۇلئۇزار،
قوپۇب تۇتتى جام مەيىئى خۇشگىۋار.
پەرىزاد ئىلىب تۇتتى شاھزادىغە،
ئەلىب جان بىرە يازدى ئول بادىغە.
چۇ بىر نەچە پەيدەر-پەي ئولغاچ ئاياغ،
چىقىب بادە باشىغە قىزىتتى دىماغ.
تىلەر بۇلدى ھەرلە ھەز كىم شەھرىيار،
پەرىزادنى ئەيلىگەي دەر كانار.
ۋەلى ناز ئىتەر ئەردى ئول سەرۋە ناز،
پەرى قىزلىرىدىن قىلىب ئىھتىراز.

پەرىزاد فىروز شاھغە ئەسلى ۋە نەسەبىنى، بۇ مەنزىلدە بولغانى جەھەتىنى ۋە شەرتلىرىنى ئەيتقانى

چۇ كوردىكى شاھزادىغە ھىچ تاب،
توشۇب كۇلسە تا باشلىدى ئىزتىراب.
دىدى ئاڭلىغىن مۇنى ئى شەھرىيار،
بۇ گۇلچىھرىلەر كىم ھوزۇرۇڭدا بار.
پەرى قىزلىرىدۇر بارى مۇنداغى،
ھەمىشە بۇ يەڭلىغ پاراغەت داغى.
ئاتامدۇر پەرى خىلىنىڭ سەرۋىرى
ھاۋا خۇۋاھىدۇرلار ئاتامنىڭ بارى.
ئىرۇر شەھرى زەررىن ئاڭا پايتەخت،
ئۇزىنىڭ مۇبارەك ئاتى تاجۇ بەخت.
ئانامنىڭ ئاتى ماھروي زەررىپ،
يوق ئانداق جاھان ئىچرە زات شىرىپ،
ئاتالار مىنى ناز بۇ سەرۋە ناز.
سۇرارلار شەلار ئالىمدا روي نىياز.
ئاتام ھەلمى بىرلە بۇ مەنزىل بۇلۇپ،
مىنىڭ خاتىرەم مۇندا مايىل بولۇپ.
بۇ گۇلشەننى دەرلەر ئارامى گۇلشەنى،
چىكىپتۇر مۇنۇنىڭ خۇشھاۋاسى مىنى.

توشۇبمەن ئاتادىن ئانادىن يىراق،
ئۇلار بىرلە مۇنداق قىلىب ئىتتىپاق.
كى ھەر شاھۇ شاھزادە خۇش سىۋەر،
ۋىسالىمدىن ئولماق تىلار با دەۋەر.
بۇ مەنزىلگە كىم مۇددىئاكى كەلتۇرۇر.
بار ئۇچ شەرتىم ئەۋۋەل بىجا كەلتۇرۇر.
مەن ئەنىڭ مەنۇ تاجۇ تەختىم ئەنىڭ،
نىكەم ھاسىلۇ بەختۇ رەختىم ئەنىڭ.
پەرىدىن نەچە شاھۇ شاھزادىلار،
يۇزى گۇل، قەددى سەرۋە ئازادىلار.
ۋىسالىم ھاۋاسىدا ئورتەندىلەر،
بۇ ئۇچ شەرتىنى ئۇتمەيىن ياندىلار.
ۋەلېكىن سەن ئادەم شاھ ئوغلىسەن،
ئىرۇر ئادەم ئوغلىدا بىسيار پەن.
دىسەڭ شەرتلەرنى بىجا كەلتۇرەي،
سىنى ھەم قىلاي ئىمتىھان كورەي.
دىدى: ھەرنە شەرتىڭ بار ئى نازە بوي،
دىگىل ھەق سائادەت سارى بەرسە رۇي.

AltunOq

بىجا كەلتۈرۈپ بولغان كامران،
ۋىسالىڭ گۈلۈستانىدا شادمان.
دىدى شەرت بۇدۇركى ئۈچ قەترە مەن
ئۆيۈقلار مەن ئولتۇرۇب ئۈچ قەترە سەن —
ئاتىمنى تۇتۇپ قاتىغ ئۇن قىلمايىن،
بويۇمغە ئىلكىڭ يەقىن كەلمەيىن،
مىنى بىر لەتاپەت بىلە ئويغاتىپ،
مۇشان ئەيلىسەڭ شۇەئى كورسەتىپ.
هەر ئۈچ شەرتكىم بار بۇ هالەت دۇرۇر،
نەمەنىئدۇر ئەمدى كى پۇرسەت دۇرۇر.

پەرىزادنىڭ شەرت ئۆيقۇسىغە بارغانى، فىروز شاهنىڭ ئىلهام ئىلاهى بىلەن تەختنىن هەسبۇ هال سورغانى

چۇ ئولدەم كۇنى ئاخشام بولۇپ ئەردى جەمىئ،
ئىجازەت ئىلىب باردىلەر كەلدى شەمىئ.
پەرىزات ئۇيقىغە سالدى ئوزىن،
مەلىك زادە ئولتۇروب كورۇپ يۈزىن.
تەپەككۇر بىلە كىم نە ئىش كورستاي،
نە پەن بىرلە بۇ شوخنى ئويغىتاي.
ئىنايەت قىلىب خالىق زۇل جەلال،
خىيالىغە يەتكۇردى مۇنداق خىيال.
كى بۇ تەخت زىباكى بۇ ناز بوي،
ياتىپتۇر ئەنىڭ بىرلە قىل گۇفتىگوي.
خىيالىغە كەلگىنى خىيالى ياقىپ،
دۇرست ئولتۇردى تەخت سارى باقىب.
ئەيتتىكىم ئى تەخت پىرۇز بەخت،
ئىنايەت قىلىپ هەق سىنى قىلدى تەخت.
پەرىزاد ناز ئويقىسىغە باقىپ - باقىپ،
ئولتۇرۇپمەن توشۇب ئەش غەرىپ.
دىل ئويقۇدا تۇن بىغايەت ئۇزۇن،
سەن ئەمدى ئۇنى غەمىن يالغۇزۇن.
جاهاندىن تىلار ئەيلادىڭ سەرگۇزەشت،
يىېرىڭ بورنا باغ ئەردى يا كىرهى دەشت؟
نە هالۇ نە تەقەررىپ ئىلە بۇ سۇپات،
تۇشۇب مۇندا بولدى ساڭا تەختۇ ئات؟

تەخت هال تىلى بىلە فىروز شاهنە سەرگوزەشت هالىن هىكايەت قىلىپ، فىروز شاهدىن كەلگەنىن سۇئال قىلغانى

بىرىپ قۇدرەت ئولدەم ئاڭا زۇلجەلال،
دىدى هال تىلى بىلە ئەرزۇ هال.
كى ياخشى سۇئال ئەيتىڭ ئى شەهرىيار،
دىن ئەرزۇ هالىمنى بول هۇشيار.
مىنىڭ هەم ئىچىمدە پاراۋان ئەلەم،
پەلەك جەۋرىدىن ئەردى نىتەي بۇ دەم.
مەن ئەۋۋەل ئىدىم مىسر سەهراسىدا،
بىرەر ئىلدىزىم نىل دەرياسىدا.
تۇتۇپ هەر يانىم بىر ياغاچ سەبزە دەشت،
بارى ئىشرەت ئەهلىگە ئول جاي كەشت.
توپەمدە توشۇب يانە پۇر چەشمە سار،
تۇتۇپ هەريانىمنى گۇلۇ لالىزار.
يىگىتلەر كىلىپ ئاندا جەۋلان قىلىپ،
باهار ئەۋۋىلى كۇي غەلتان قىلىپ.
گاهى ئولتۇرۇپ بادە نوشان ئولۇب،
بولۇپ مەست سايەمدا غەلتان ئولۇب.
بارۇر ئەردىلەر ئەيشۇ ئىشرەت قىلىپ،
دەمى خوش كورۇپ خوش پاراغەت قىلىپ.
كامالىمغە يەتكەندە هەرسارى ئوتۇپ،
يۈز كىشىگە تىگەر ئەردى سايەم توكۇب.
هەر ئوتكەن مۇئەززەم جاهان شاهلىرى،
كىلىب نەچە قانلا بەهەم شوكرى،

توپەمدە توشۇب ئستىراھەت قىلىب،
ھاۋا ئىسسىغىدا پاراغەت قىلىپ.
گەھى بەشۇ ئالتە يەتتى قونۇب،
تۇرۇب ئوخچۇپ ئاسۇد كەتتى قونۇب.
نەچە مۇددەتۇ پۇرسەتۇ ئاي، يىل،
ئۇتۇپ ئاقىبەت دەھرى پىيما كىسىل.
قەرىلىغىنىڭ ئەسىبىنى يەتكۇرۇب،
كىلۇر بولدى شاخىمنىڭ ئۇچى قۇرۇب.
نەچە مۇددەت بىرىب ئاندا شەھرى شور
قەرىلىق تامامى ۋۇجۇدۇمغە زور.
قىلىب ئاخىر ئەمرى باشتىن ئاياغ،
قۇرۇدۇم بۇ دەۋر بارچىغە سۇلۇك ئاياغ.
شول چەشمە زارە ئوشۇل سەبزۇ دەشت،
قۇرۇب بولدى بىرشور زارۇ بىكەشت.
ئۇشۇندا كىشى سەبزە لالەزار،
بار ئەردى دىسە يوق ئىدى ئەھتىبار.
نەچە يىللار ئانداق تىنىم خۇشىك ئولۇب،
گۇلۇ سەبزەدىن بەريانەم خەشىك ئولۇب.
نەھايەتتىن ئارتا تىگىب يەل ياغىن،
ئۇچۇرۇب سۇرۇب ئىلدىزىم تۇپراغىن،
ئاچىلىب قالىب ئىلدىزىم بىمەدار،
ئىلىشىب تورۇب ئىبەردىم ئاخىر گوزار.
ئورۇب يىقىتتى بىر تەندۇ توپان كىلىب،
مىنى سالدى يەر بىرلە يەكسان قىلىب.
تىكىب يەرگە شاخىم بولۇپ كۇل كۆمەك،
ئاچىلدى تەنىمدىن نەچچە يەردە دەك.
نەچە ۋاقت ياتتىم بولۇپ خاكسار،
باسىب غەم يەلىدىن تەنىمنى غۇبار.
ئوتەر ئەردى بىر كۇنى قالىن كارىۋان،
بار ئەردى ئاراسىدا بىر كارىۋان.
ياغاچچىلىق ئولغان ئەنىڭ پىشەسى،
ياغاچ بابىدا ئەررۇ تىشەسى.
جاھان ئىچرە بىمىسل مانەند ئىدى،
نىچۇككىم دىسىلەر ھۇنەرمەند ئىدى.

نەزەر قىلدىيۇ كوردى خوش مەۋجەدار،
ياغاچ مەن ياتىب نە بولۇپ خاكسار.
تۇرۇب ئوستۇ قۇمدا قىلىپ ئەھتىمام،
قويۇب بەندە بەندەمگە ئەررە تامام.
قىلىپ خەۋلە ـ خەۋلە بۇرۇن ئول ئەنى،
تىلىب تەختە ـ تەختە سۇڭ ئول خەۋلەنى.
خەچرۇ توگىلەرگە يۇكلەتتۇرۇب،
تۇشۇردى ئويىگە ئېلىپ كەلتۇرۇب.
ياغاچتىن نىكەم قىلغۇلۇق ئەردى ئول،
كىشىنى بۇيىرىدى قىلىپ بەردى ئول.
قالىب ئەردى ئاندىن نەچە تەختە جۇب،
پەلەك گەردىشىدىن بولۇپ غوسە كوپ.
كى كەلدى بىراۋ بۇ پەرىزاتتىن،
تىلەي تەخت مىسلى يوق ئۇستاددىن.
ھەمۇن ئەلھەز بونياد تەخت ئەيلادى.
ئارادىن نەچە تەختىنى سايلادى.
نەچە رەندىيۇ، تىشە ئەررە سۇرۇب،
تامام ئىككى كۇندە بەھەم يەتكۇرۇپ.
مۇلازىمغە تاپشۇردىيۇ ئول مىنى،
ئېلىب كەلدىيۇ مۇندا بۇ گۇل مىنى.
نەسىمىن قىلىپتۇر نەچچە يىل دۇرۇر،
ماڭا مۇندا مەقسۇد ھاسىل دۇرۇر.
ئەگەرچە پەلەكتىن جاپا ۋە سىتەم،
بىغايەت ھىكايەت كوردۇم ئەندۇھۇ غەم.
نەچەكىم يىدىم نىشە ئوستاددىن،
چىكىب ئەررەھۇ رەندە پىداددىن.
يۇز ئەنچە نىسىپ ئەيلەدى ھەق ھوزۇر،
كى مۇنداق پەرىزات قوينۇمدا دۇر.
يەنە ئەمدى بىلمەنكى مۇندىن نارى،
نىلەر بولغۇسىدۇر پەلەك ئىشلارى.
سەن ئى شاھۇ ئالەم نە ۋاقىئە بولۇپ،
توشۇپسەن بۇ مەنزىلگە تالىئ بولۇب.
كى كەلمەس بۇ يەرگە كىشى بىسەۋەب
نە ئەردى بۇ كەلمەكتە سەئىيۇ تەلەب؟

فىروز شاھ كەلگەن سەبەبىنى بۇ ھىكايەتكە ئۇلاب، پەرىزادنى بۇ تەقەررىپ بىلە ئۇيغاتقانى

دىدى شەھكىم ئى تەخت ۋەدىرىنە سال،
مۇنى سەن داغى ياخشى قىلدىڭ سۇئال.
بىزنىڭ شەھرىمىزدىن بەھەم تورت يار،
چىقىپتۇرلەر ئەيلەپ سەپەر ئىختىيار.
بىرى كوكۇلنى ئىلىم ئىلە پەرۋەرىش،
قىلىب بىلمىگەن ئىلىمدىن ئۇزگە ئىش.
قىلىب ھەر نەچە كۇندە خەتمە كالام،
ئەنىڭ بىرلە ئەۋقاتى ئوتكەن تامام.
يەنە بىرسى زەرگەرى بىنەزىر،
نىچۇك ئىش كىم ئالتۇندا دۇر دىلپەزىر.
ئەنىڭ دەك بىلىپ قىلغان ئەرمەس كىشى،
ئۇلۇسقە پىسەندىدە كەلگەن ئىشى.
بىرسى داغى دەرزىئى تىزكار،
ئاڭا قانچە ئىكەنىدە ئىختىيار.
نىچۇك كەسسە ئانداق تىكىب كەلتۇرۇپ،
كىشى قىلغۇسىز پەھىم ئانى كورۇپ.
بىرسى ھەم ئۇستاد چۇمچە تەراشى،
ئەنىڭ بىرلە ئۇمرىندا قىلغان مەئاشى.
ياغاچدىن نە تۇرلۇك ئىش ئەھلى جاھان،
بۇ يۇرسە بولۇر ئەردى ئاندىن ئايان.
ۋە لېكىن لەقەپ ئاڭا ئەل ئىچرە پاش،
بولۇپ ئەردى ئۇستاد چۇمچە تەراش.
بارۇر ئەردىلەر بىر كۇنى ئاخشام بولۇپ،
ئىككى تاغ ئاراسىدا كۇن كام بولۇپ.
ھەمە ئەردى ھاۋادا بولۇتتىن ئەسەر،
بېرۇر ئەردى يېلۇ يېغىن دىن خەبەر.
پەناھى تاپىپ قونغالى ئىزتىراپ،
قىلىپ بارسالار بىر رەبات خاراب.
دۇچار ئۇلدىيۇ قوندى ئاندا ئۇلەر،
قاراڭغۇ تۇن ئەردىيۇ يەرۇ پۇر خەتەر.
دىدىلەركى ئوشبۇ رەبات كۇن،
زورۇر ئولدىيۇ مۇندا بولدۇق پۇنۇن.
تاڭ ئاتقۇنچە بۇ كىچە نوبەت بىلە،
بىراۋ ئولتۇرۇب ئاڭا ئۇيقۇ كىلە.
بېرىمىز قوپۇپ ئولتۇرۇب ئول ھال،
ياتىب يەنە بىرنى نوبەتتە ھەم ئوشبۇ ھال.
بولۇب ئاتتۇرۇپ تاڭنى بىدار ئولۇب،
بۇتۇن ئوزىمىزدىن خەبەردار ئولۇب.
سالامەت قوپۇپ تەبرىسەك ئەرتىلەب،
تاڭ ئاتقۇنچە ھەق دىن ئاسانلىق تىلەب.
چۇ بۇ مەسلىھەت بىرلە چۇمچە تەراش،
تۇرۇپ ئوزگىلەر قويدى ئۇيقىغە باش.
ئۇيقۇلاب ئۇلار بۇ ۋاقت ئولتۇرۇب،
رەبات ئىچرە بىر تەختە چوبى كورۇپ.
ئەلىب ئىلكىگە ئانى ئۇستاد كار،
چاقىب قويدى بىر سۇرەت گۇلئۇزار.
ئەغزۇ كوزۇ، قاش، ئىلىك، ئاياق
بارى بىر بىردىن كىلىب ياخشىراق.
مۇكەمەل قىلىب ئول سەنەم سورىتىن،
بۇتۇردى ئوتكارىب ئوزىنىڭ نوبىتىن.
قويۇب تۇردى ئانى نەمۇدار ئىتىب،
باشىن قويدىيۇ دەرىزىنى بىدار ئېتىب.
قوپۇب ئولتۇرۇب ئاچىسە دەرىزە كوزىن،
سالا بەرمەيىن ئۇيقۇغە دەب ئوزىن.
تۇرۇر توردە بىر ئادىمى سورىتى،
چوچۇب قوپتى ساجراب كىلىب ھەيبىتى.
كى بۇ كوزلارىمگە كورۇنگەن نەدۇر،
يالىڭاچ قوپۇب توردە تۇرغان نىدۇر.
كىلىب ئىھتىيات ئىلە كورگەچ ئانى،
دىدى ئەرمىش ئۇستادنىڭ قىلغانى.
چىقاردى يۇ ھەم بۇغچەدىن ۋالەئى،
قىلىب چىن بۇتى چاھاردە سالەئى.
تىكىب كوڭلەكۇ نىمچىنى ئولتۇرۇب،
مۇكەممەل سەرۇپا قىلىب كەيدۇرۇب.
قوپۇب ياتتى زەرگەرگە نوبەت قويۇب،
ھەمىنكىم باشىن قويدى قالدى ئۇيۇب.

قوپۇپ ئولتۇرۇپ تورگە باقسا بۇ ھەم،
تۇرۇپتۇر مۇكەممەل قوپۇپ بىر سەنەم.
تۇتۇپ كوزىن ئەستەغپىرۇللا، دىدى،
يەنە ئاچسە، كورسە ياندا ئىدى.
تۇشۇپ جانىغە ۋەھىم ئۇزىدىن كىتىب،
كىلىب ئاقىبەت كورسە تەھقىق ئىتىب.
قوپۇپ ئىككى ئۇستاد ئىشىن كورساتىب،
ئۇيۇقلاب ئىمىشلەر مۇنى ئۇيغاتىب.
بۇ ھەم ئاختۇرۇپ ئىلىب ئەسبابىنى،
دۇكان قۇرۇپ ئالتۇن ئىلىب تاپقانىنى.
ئۇزۇكۇ، سىرغا، بىلەيزۇك قىلىب،
بارىسىنى زىبا ۋە نازۇك قىلىب.
قۇلاغۇ ئىلىك بىلاكىگە سالىب،
سەھەر ۋاختى موللاغە نوبەت قالىب.
ياتىب زەرگەر، ئۇيغاندى موللا سەھەر،
قوپۇپ ئولتۇرۇپ سالسە بۇ ھەم نەزەر.
تۇرۇر توردە بىر دىلبەر نازىنىن،
قىلالمىغاي ئەبلە نەققاشى چىن.
تەفەھھىز قىلىب كورسە ئۇستادلەر،
بارى كورسەتىپتۇرلار ئاندا ھۇنەر:
بولۇپ مۇندىن ئول لەھەز موللا غەمىن،
تاھارەت قىلىب كىلىب ئول پاكىدىن.
ئۇتەب ئىككى رەكەت ناماز ئولزامان،
قىلىب كوزلىرىدىن ياشىنى راۋان،
باشىن يەرگە قويدىكىم "ئى بىرۇ بار،
سىنىڭ ھەزرىتىڭدە ئىرۇر ئاشكار.
كى چۇمچە تاراش ئەتتى تىشى ئىشىن،
ھەمىشە بولۇپ تىشىگە ھەم نەشىن.
ھۇنەر كورساتىب ئابىرويلۇق بولۇپ،
قوپار ئۇيىقىدىن ھالى ئويناب كۇلۇپ.
قىلىب دەرزى ھەم ئىگنى خىزمىتىن،
تىكىب كەيدۇرۇپ بۇ سەنەم خىلئىتىن.
قىلىپتۇر ئۇزىنىڭ ئىشىنى ئادا،
ئۇز ئىشىندا قالمايدۇر ئۇزرە ئاگا.
بىلىقىن ئىشىنى قىلىب ئىھتىمام،
ئەنىڭ خىزمىتىدە بولۇپ سۇبھى شام.
ھۇنەر خۇرج ئىتىب جانىن ئەيلاب پىدا،
ھەم ئالتۇنچى قىلمىش ئىشنى ئادا.
مەن بىدىل ئۇزگە ھۇنەر بىلمادىم،
جاھان كەسىب كارىنى ھەۋەس قىلمادىم.
ھەۋەس ئەيلادىم ئىلمى قۇرئانىڭگە،
كوڭۇل باغلىدىم ئەمىر پەرمانىڭگە.
بۇ كۇنلۇكتە بارچە ھۇنەر مەند ئولۇپ،
ھۇنەر كورساتىب ئاڭا خۇرسەنت ئولۇپ.
بولارنىڭ ئاراسىندا مەن بىھۇنەر،
بولۇب قالسام ئى داۋايى دادىكەر.
خىجالەت تاپىب بولسام ئىش بىلمىگەن.
نە ئىش قىلغان ئولغايەنۇ تىلەگەن،
كەلامۇ ئەزىمىڭ ھەققى ھورمىتى،
مۇكەممەل بولۇب بۇ سەنەم سۇرىتى.
مۇئەتتىل سىنىڭ ئەمىر ئىھسانىڭگە،
تورۇپتۇر باقىب لۇتپى پەرمانىڭگە.
كى جانى ئەتا قىلساڭۇ جىلۋە ساز،
بولۇب بۇ سەنەم مەن داغى سەرەفراز.
بولۇپ تاپقاي ئەردىم بەسى ئابروي،
قىلالمىغاي ئەردىلار گۇفتا ـ گوي...
چۇموللا بۇ يەڭلىغ دىل ئەپكار ئولۇپ،
باشىن يەرگە قويدى تەلەپكار ئولۇپ.
ئىنايەت قىلىب خالىق با كەرەم،
رەۋا ئەيلابان ھاجەتىن ئۇشبۇ دەم.
ئەلىب ئەبرۇ بەخشايىشدىن نەسىم،
تاپىب ئول سەنەدىنىڭ دىماغى شەمىم.
كىرىب جان ئۇرۇپ ئەتسە بولدى راۋان،
تاڭ ئەتىب چىقىب كۇن يارۇدى جاھان.
بارى قوپتىلار ئۇيغانىب ئۇيقىدىن،
بولۇب جىلۋە ساز ئول سەنەم ئوتىرىدىن.
تىشى دۇررى، لەبى لەئلۇ سىمىن تەنى،
ساچى سۇنبۇلۇ يۇزى گۇل خەرمەنى.
كوزى نەرگەسۇ قەددى سەرۋە سەھى،
جاھان شوخى رەئنالىرىنىڭ شەھى.
بارى ئول سەنەم ئاشىقى بولدىلەر
بارىسى ئەنىڭ لايىقى بولدىلەر.
بىرى دەر مۇنىڭ سورتىن بۇرنا مەن،
قىلىپمەن، تىگەر ماڭا بۇ سىم تەن.

بىرى دەركى مەندىن كىيىپتۇ لىباس،
ماڭا تەككەي ئۇل دەپ قىلارمەن قىياس.
بىرى دەركى مەندۇرمەن ئۇل دەر مىنى،
سىرغا، بىلايزۇك، ئۈزۈك سالغانى.
بىرى ئېيتۇر ئۇل ئالىمى پاك راۋ،
كى تارتىڭ بارىڭىز بۇ سوزدىن جىلاۋ.
كى ھەق ساقلاب ئۆز ئىلمىنىڭ ھورمىتىن
راۋا ئەيلىبان خەستەنىڭ ھاجەتىن.
ئاتا ئەيلادى جان بەردى ھايات،
كىرەككىم ماڭا ئەيلىسە ئىلتىپات.
ئەجىب ھالەت ئىچرە قالىب ئۇل سەنەم،
گىرىفتار ئۇلۇب تارتادۇر بۇ ئەلەم.
كى قايسىغە بولسام رىزا ھەق رىزا
بولۇب مەندىن ئۇلغاي ھەقىقەت ئادا؟
مەن ئۇشبۇ پەرىزات تەھسىنىنى
ئىشىتىب كىلىپ ئەردىم ئەيىنىنى.

كى دانا ۋە ئاقىل پەرىزات ئىرۇر،
بەسى مۇشكۇل ئىشلار مۇڭا ياد ئىرۇر.
سورايكىم قايسىغە تىگەر بۇ سەنەم،
يەنە ئۆزگىلەر چەكماسۇنلار ئەلەم.
بۇ ھەم باردى تازا ئۆيىقىسىغە باتىب،
مۇنى كىمسە بولمايدۇرۇر ئويغاتىب.
ئەگەر بارماي ئۇيقۇغە بىدار ئۇلۇب،
بۇ كىم ئەرز قىلدىم خەبەردار ئۇلۇب.
قوپۇب ئولتورۇپ كوزلەرنى ئەچىب،
شوكىرلەرلە بۇ شەكىردىن ساچىب.
دىماسەكىم ئۇل شوخ كىمگە تىگەر،
ھەق مۇلكى كىمگىدۇر ئۇل سىمبەر.
ئۇلارنىڭ ۋابالى قىيامەت كۈنى،
قىيامەتكى باردۇر نەدامەت كۈنى.
بۇرەئىنا پەرىزاتنىڭ بوينىغە،
قەددى سەرۋە ئازادنىڭ بوينىغە.

پەرىزاتنىڭ بى ئىختىيار ئويغانىب بۇ سۇئالنىڭ جاۋابىنى بەرگانى

بۇ يەڭلىغ دىگەچ شەھرۇ يارۇ جاھان،
چۇ ئۇل شوخ ئەيدى ساھىب ئىمتىھان.
خەبەردار ئەردىيۇ بىدار ئىدى،
ئەنىڭ ئىمتىھانى ئىلە بار ئىدى.
كوزىن ئاچتىيۇ قوپتى بى ئىختىيار،
دىدى ئى شاھىنشاھ نۇسرەت شوئار،
نە مەئنىسى جەمئى سۇئالىن ماڭا
سالىب يۈكلىگەيسەن ۋابالىن ماڭا.
ئەگەر تىشنى فەرۋەي ئۇچۇن تىشدار،

نىمەرسە تەۋقىئى قىلۇر بىرى بار.
يەنە بىرىكى تىكسە خىلئەت ئانى دىمەك،
ئاڭا خىلئەتنىڭ باھاسى كېرەك.
يەنە بىرىگە ھەم بولسا ئۇل ئىزتىراب،
ئاڭا داغى بۇدۇر مۇئەييىن جاۋاب.
ئىرۇر ئۇل پەرى چەھرى موللا ھەققى،
كېرەك بولسە موللا بىلە رەۋنەقى.
كى ھەق ساقلاب ئۆز ئىلمىنىڭ ھورمىتىن،
راۋا قىلغان ئەرمىش ئەنىڭ ھاجەتىن.

فىروز شاھ بىر شەرت بىجا كەلگەنىنى پەرىزاتدىن سوراب ئۇل قوبۇل قىلغانى ۋە يەنە ئۇيقۇغە بارغانى

دىدى شەھكىم ئى شوخ روشەن زەمىر،
ئادا بولدى بولغايمۇ شەرتىڭدە بىر.
دىدى ئارى بىرىنى ئادا ئەيلادىڭ.
ئاداسى بىلە ھەم بىجا ئەيلادىڭ.

يەنە ئىككىسىنى ھەم بۇ يەڭلىغ بىجا،
ئەگەر كەلتۈرەرسەن قىلىبسەن ئادا.
دىدىيۇ يەنە تەكيىگە قويدى باش،
ئۆزىنى سالىب ئۇيقۇغە ئۇل قۇياش.

Altunoq

فىروز شاھ سۇراھى سەنگىنىدىن سەرگوزەشت ھال سۇئال قىلغانى

بۇگىن شەھرىيار ئۇلتۇرۇب ھەسبىھال،
سۇراھى سەنگىندىن ئەتتى سۇئال.
كىم ئى زەرف ئاب زۇلال ھەبىب،
تەربى ئەھلغە نىشان سەندىن يىتىب.
نەكىم سەرگۇزەشت ئەيلىگەن ئەردى تەخت،
پەلەك جەۋر ئىلە زۇلمىدىن نەرم ـ سەخت.

ھىكايەت قىلىب تاپتى جانىم نەراھ،
خۇشان ئەتتى كوڭلۇمنى چەكمەي تەداھ.
نىكەم مۇشكۇلۇم بار ئىدى بولدى ھەل،
سىنىڭ سەرگۇزەشتىڭغە ئەمدى مەھەل.
بولۇپتۇركى سەن ھەم بايان قىلغايسەن،
پەلەكتىن نە كوردۇڭ ئايان قىلغايسەن.

سۇراھى سەرگۇزەشتىن ھىكايەت قىلىب، فىروز شاھنىڭ كەلمەكى جەھەتدىن سورغانى"

چۇ شاھزادە مۇنداق سۇئال ئەيلادى،
نىچۇك پەرىشۇ ھەسىبى ھال ئەيلادى.
سۇراھى ئىچى ھەم تولا قان ئىدى،
پەلەك دەردى بىھەد بايان ئىدى.
دىدى ئى شەھنىشاھ ئالەم پاناھ،
نەدىلخوۋاھىڭ ئولسە يەتكۇزگەي ئىلاھ.
مەن ئەلبەرز تاغىكىم ئانداق بەلەند،
يەر ئۇزرە يەنە تاغ ئەمەس دىلبەند.
ئەنىڭ ئۇستىدە پارە سەنگى ئىدىم،
نە پارەكى سەنگى نەھەڭكى ئىدىم.
مۇئەللەق تۇشۇب تەگرى ئەمرى بىلە،
تۇرۇب ئەردىم ئافاقدىن بەكلە.
ئىتاكى بىلە بىر ئۇلۇق يول تۇشۇب،
قارار ئەتمەس ئەردىلەر ئەل يۇرۇشۇب.
نەچە قاتلە ئىسكەندەر، كەيقۇباد،
سولايمانو جەمشىت دىل قەۋمى ئاد.
مۇئەززەم چىرىك بىرلە ئەيلەب گۇزەر،
تەئەججۇب قىلۇر ئەردىلەر سەربەسەر.
دەر ئەردىلەر ئى قادىر بىروبار،
كى خوش قۇدرەت ئىلە مۇنى بەر قارار.
قىلىبسەن مۇئەللەق تۇرار يەر تاسىب،
كى كىمدۇر مۇنىڭدەك ئاجايىب غەرب.
نەچە يىللار ئانداق تۇرۇب سەرپىراز،
نەزەر قىلماي ئۇتكەن ماڭا ئەردى ئاز.

پەلەك كورسەتەر بولدى چۇن سەرزەنىش
جاھاندىن چۇشەر بولدى باشىمغە ئىش.
توپەمنى قازىب يەل ياغىن بىمەدار،
بولۇبان تۇرۇب ئەردىم ئى شەھرىيار.
كى بىركۇن ھاۋادا بۇلۇت كور كاراشىب،
قىلىب يەلۇ يامغۇر چەقىن چاقناشىب.
قىيامەت تۇنىدەك قارايىب جاھان،
يوق ئەردى يارۇغلۇق ساردىن نىشان.
كى يەر تەبرىدىيۇ مەن ئاندىن جۇدا،
بولۇب تەبرەدىم چارە قالماي ماڭا.
يىقىلدىم يولدا ئوق پارە ـ پارە بولۇب،
كىلىب يەرگە تۇشتۇم كۇلۇم سورۇلۇب.
نەچە يىللار ئول يول ئۇزرە پايمال
بولۇب ياتتىم ئول ئەردى دىشىۋار ھال.
كى ھىچكىمسە پەرۋايىم ئەتمەس ئىدى،
يوزۇمدىن غۇبارىم ئەرتمەس ئىدى.
كى بىر كۇن قالىن كارىۋان دەر گۇزەر
ئەيدىكىم بىر ئۇستاد ساھىب ھۇنەر.
ئۇلار بىرلە ئول يولدا ھەمرا ئىكەن،
ھونەر مەند ئۇستاد دىلخۇۋاھ ئىكەن.
كىلىب خوجا ئۇبۇلخەير ھەككاك ئانى،
جاھان ئىچرە تولغان ئانىڭ شورەتى.
نەزەر قىلدىيۇ كوردى تاشى ياتىب،
مۇئەييەن ئامان توپراق ئىچرە پاتىب.

تۇشۇبان ئەرتىب يۇزۇمدىن غۇبار،
نەزەر قىلسە تاش مەن ئەجەب مەۋجدار.
ئارابى ئېلىپ كەلتۇرۇب شەھەردىن،
سالىبان ئول ئۇستاد رويى زىمىن.
دوكانىغە سالدى مېنى كەلتۇرۇب،
ئوتەردە بۇ رەئنا كەلسە شاھ كورۇب.
سۇراھى بۇيرۇدى ئول ئۇستادىنە،
جاپا ئىلكىگە قويدى بىدادغە.
توپەمگە قويۇب ئەررە هدريان كىسىپ،
مىتىنلەر ئېتىپ هەريانىمغە نىسىپ.
سەتەمكار ئەلدىن ئىچىم كوۋلانىپ،
تاشىمدىن تەنىم خىراج يەب ئايلانىب.
تامام ئولدۇم مېنى ئەرسە تاپشۇرۇب،
مېنى پىشكەش قىلدى ئول كەلتۇرۇب.
ئەگەرچە پەلەكتىن بۇ يەكلىغ جاپا،
كورۇب يەتتى تۇرلۇك باشىمغە بالا.
قىلۇرمەن مۇڭا شۇكرىكىم ئاقىبەت،
مېنى خالىق باكىرەم بۇ سۇپەت.
بۇ رەئنا بىلە هەمدەم ئەيلاب تۇرۇر،
مۇنىڭ بەزمىدەنى غەم ئەيلاب تۇرۇر.
تۇرۇبمەن ئۇزاتىب بويۇن بىملال،
كى مەيل ئەيلىگەي مەندىن ئابزىلال.
هەمىشە نىشات ئوزرە سوهبەت تۇتۇب،
پەرىلەر مەيئى لەئلى مەندىن يۇتۇب.
بولۇرلار خوشان نەشائى پەيدا قىلىب،
گۇلسۇرۇختەك يۇزلىرى ئاچىلىب.
بۇلار بىرلە خوش ۋاقىت خۇشھالمەن،
بىغايەت خۇشانۇ خوش ئەهۋالمەن.
مۇنى بىلمان ئەمدىكى ئاخىر نىدۇر،
يەنە ئەمرى پەرمان قادىر نىدۇر.
سەن ئىس شەھ ناغۇ مۇنچە تارتىب مالال،
كوزۇڭدىن ئوچۇب ئويقۇ ئاشفتە هال.
بولۇب ئولتۇرۇبسەن نىدۇر مۇددىئا،
ئىنايەت قىلىب ئېيت سەن هەم داڭا.

فىروز شاھ كەلگىنىنىڭ سەبەبىنى بۇ هىكايەتكە ئۇلاب مۇنىڭ بىلە پەرىزاتىنى ئويغاتقانى

دىدى شەھكى بۇدۇر مالالىم مېنىڭ،
ئىرۇر مۇندىن ئاشفتە هالىم مېنىڭ.
كى سەمىنكى باردۇر مېنىڭ كەشورىم،
ئەنىڭ ئەهلۇ خەيلى مېنىڭ لەشكىرىم.
ئول ئەل ئىچرە بىر زاهىد پاك دىن،
بار ئەردى ئەنىڭ بىر قىزى نازىنىن.
ئەنىڭ ئىشقىدا ئۇچ كىشى بىقارار،
كىزەر ئەردى كويىدا دىلەفكار.
بىرى بېكۇ، بىرى سىپاهى ئىدى،
بىرى سەنگى ئەنداز شاهى ئىدى.
ئولۇس ئىچرە مەشهۇر ئۇلارنىڭ ئىشى،
بولۇب ئەردى دەرماندا زاهىد كىشى.
كى هەر بىرى زاهىدغە بىر سوز سالىب،
جۇۋابىدا بىچارە ئاجىز قالىب،
ئۇلارغە جاۋاب ئەيتالماس ئىدى،
ئۇلار كويىدىن خالى قالماس ئىدى.
كىچە-كۇندۇز ئول كوي ئوزرە ئايلانىب،
يۇرۇر ئەردىلەر ئىشقىدا ئورتانىب.
دىسە هەر بىرى بىلە نىسبەتىن،
قەلىبان تېپتى كورمەي مېهنەتىن.
يەنە ئىككىسىدىن بولۇب ۋەهمناك،
ئىدى تۇغماغۇر قىزى بىرلە هالاك.
كى بىر كۇن چىقىب ئويدىن ئول سىمبەر،
تۇرۇب ئەردى هويلىسىدا بىخەبەر.
بار ئەرمىش توك ئول يەردە بىر ئاق دىۋە،
هەم ئول قىز جامالىغە مۇشتاق دىۋە.
كىلىب هەركۇن ئول كوي ئۇزە ئايلانىب،
بارۇر ئەركەن ئول خالى تاپماي يانىب.
ئېلىب كوككە چىقتىيۇ بولدى راۋان،

بولۇبان خەبەردار بىك ئۇل زامان،
سۈكچە راۋان بولدى كوككە باقىب،
ياكىلماي راۋان بولدى ئەشكى ئاقىب.
باردىب ئاقىبەت تۈشتى بىر تاغ ئارا،
ئۆزىن بىك يەتكۈرسە ئۇلۇم قارا.
ئىرۇر تاغ ئاراسىدا بىر ئار دىۋە،
تۇرۇر ئىزلارى روشەن ئۇل ياردىۋە.
كىرىب كورسە غار ئىچرە جامى نەهەڭ،
دەھىن پۈشى ئۈستىدە بىر تەختە سەڭ.
مۇئەييەن كورۇب يانىب ئاندىن كىلىب،
ئۇل ئىككىنى ئاندىن ئاگاھ قىلىپ،
ئۇچۇيلان بۇلۇب كىلىب ئۇل چاھ ئۇزرە،
تورۇب بىك ئۇلارغە ئەنى كورگۈزە.
سپاهى دىدىكىم بۇ ئىشتۇر مېنىڭ،
ئەمەسىنۇر بۇ ئىش بەندىدىن ئۆزگىنىڭ.
ماڭا ئۇشبۇ چاھ ئىچرە تۈشمەك كېرەك،
نە بولسە چاھ ئىچرە كورمەك كېرەك.
كەمەند ئالدىيۇ بىلىگە قىلدى بەند،
كەمەر بەند ئىدى چاھقە سالدى كەمەند.
تۈشۈب كورسە چاھ ئىچرە بىر تاش ئىشىك،
ئاچىلدى ئىشىك چۈنكى ئۇردى ئىلىك.
قىلىچىنى يالاڭ ئەيلاب ئۇل مەردكار،
قەدەم قويسە تەخت ئۇزرە ئۇل گۈلئۇزار.
بولۇب لالدەك ئەشكىدىن كوزلارى،
خازان ياپراغىدەك سۇلۇب يۈزلارى.
باقىب ئولتۇرۇب لالۇ ھەيران قاتىب،
قويۇب قويىنغە دىۋە باشى پاتىب.
ئۇيۇقلاپتۇرۇر، كوردى تىغى تىز
سالاي دەپ ئەيدى، دىدى قىز: ئەي ئىزىز.
قاتىلماكى ناگاھ تىغىڭ زەرەر،
يەتكۈرمەي بولۇب بۇ يەنە باخەبەر.
قوپۇب قىلماسۇن مۇندا زايا سېنى،
بۇ قالسۇن ئويۇقلاب ئەلىب چىق مېنى.
ئالىب تەكيەئەنى باشىغە قويۇب،
بۇلار چىقتىيۇ دىۋە قالدى ئويۇب.
چىقىب تەبرىدىلار ئاراغە ئالىب،
بولۇب غافىل ئۇل دىۋە ئۇيۇقلاب قالىب.

يۈرۈب يىتىب ئەردىلەر ئەلگە يېقىن،
كى بىدار ئولۇب دىۋە ئۇلاردىن كېيىن.
باشىغە تۇتۇن ئورلەب ئاچچىغلانىب،
غەزەب بىرلە جانغە ئوتلار يانىب.
قۇيۇندەك پەلەككە تەنورە ئۇرۇب،
چىقىب بىر زاماندا ئۆزىن يەتكۈرۈب.
بۇلۇتتىن چاقىن چاقناغاندەك تۈشۈب،
دەمىدىن جاھان كويگەلى ياۋۇشۇب.
ئارادىن ئەلىب چىنتى چانگال ئۇرۇب،
باقىب قالدىلار كوزلىرى تەلمۈرۈب.
توكۇب سەنگى زىن كوزىدىن ياشىنى،
فەلاخەن كەپىگە قويۇب تاشىنى.
ئۇلۇق تەكرەنىڭ ئاتىنى ياد ئىتىب،
دۇرۇدى ھەبىبىنى بۇنياد ئىتىب.
ھامانكىم تاش ئىلكىدىن ئەتتى جۇدا،
بۇلار ھالىغە رەھىم ئەيلاب خۇدا.
ئەنىگىدەك بارىب دىۋە بويىنغە تاش،
تىگىب سەكرىبان جىسمىدىن باشقا باش.
تەنىدىن باشى باشىدىن باشقە تەن،
ھاۋادىن كىلۇر ئەردى ئۇل ئەھرىمەن.
ھەم ئاندىن بولۇب باشقە ئۇل سەرۋەناز،
تۈشۈبان كىلۇر داھىم ئۇل سەنگباز.
ھاۋادا تۇتۇب يەرگە يەتكۈرمەيىن،
سالامەت قالىبتۇر زەرەر كورمەيىن.
بىرى ئەيتۇر ئالەمدىكى ئۇل سىمتەن،
بولۇب ئەردى ئۇل دىۋنىڭ مۇلكى مەن.
ياكىلماي بارىب يەرنى كورۇب كىلىب،
ئالىب باردىم ئىككىڭنى ئاگاھ قىلىب.
ئەگەر باربان كورمەسەم ئەردى مەن،
ئەنىگكى بولۇب ئەردى ئۇلسىمتەن.
كېرەككىم مېنىڭ ھەمدىمىم بولسە ئۇل،
يۈگۈردۇم ئانىڭ ئۇچۇن ئۇشۇنچە يول.
يەنە بىرى ئەيتۇر يۈگۈردۈك نە سۇد،
بارىب مەنزىلىن ھەمكى كوردۈك نە سۇد؟
مەن ئۇل چاھغە باغلاب بىلىگە كەمەند،
تۈشۈب چىقتىم ئەنى ئالىب بىر گەزەند.
ئىگەر توشماسام ئەردى ئۇل چاھنە مەن،

تۇرۇب ئەردىڭىز بىلمايىن ھىچ پەن.
مەن ئەتتىم ئانىڭ يولىدا جانىنى تۇفەيل
كېرەككىم مېنىڭ سارى ئول قىلىسە مەيل.
يەنە بىرى ئول سەنگى زەن دەر جاۋاب،
كى ھەر ئىككىڭىز قىلماڭىز ئىزتىراب،
بىرىڭ بارديۇ كوردى مەنزىل نەسۇد،
بىرىڭ قىلدى مەقسۇد ھاسىل نەسۇد.
يەنە بارچىنىڭ ئورتاسىدىن ئالىب،
بارىب ئەردى دۇشمەن بارىڭىز قالىب.
پەلەكتىن توشۇردۇم ئۇرۇب تاش ئىلە
باشىن تەندە قويماي تەنىن باش ئىلە.
ھاۋادىن تۇشۇرماي تېغى يەرگە ھەم،
تۇتۇپمەن سالامەت قالىپتۇر سەنەم.
كېرەككىم مېنىڭ بىرلە دەئۋايى كىشى،
قىلالماسا قالمايىن ھىچ ئىشى.
بۇلارنىڭ ئاراسىدا ئول قىز غېرىب،
تاللاشقە قالىبدۇر ئوز ئەركى بارىب.
بۇرەئنادىن ئول مۇپتالا ھالىنى،
سوراي دەپ كىلىپ ئەردىم ئەھۋالىنى.
بۇ ھەم ئۇيقۇغە بارديۇ مەن بۇ ھال.
باقىب ئولتۇرۇبمەن چېكىب يۇزمالال.
ئىگەرمۇندا بىدار ئولۇب قەسد ئوزىن،
سالىب ئويقۇغە سۇزگان ئولسە كوزىن.
ئاچىب كوزلارىنى قوپۇب ئولتۇرۇب،
تەرەھھۇم ئۇنىڭ ھالىغە كەلتۇرۇب.
دىماساكىم ئول كىم بىلە يار ئولۇب،
سائادەت يۇزى قايسىغە ئويرۇلۇب.
قىيامەتكى روزى نەدامەت ئىرۇر.
ئۇلارنىڭ جۇۋابىنى بۇ رەئنا بىرۇر.

پەرىزادنىڭ بىئىختىيار ئويغانىب جاۋاب بەرگانى

ئىشتكەچ قوپۇب ناز ئىلە ناز بوي،
دىدى ئىدى مەلىك بۇ نىچۇك گۇپتگۇي؟
بولۇر كىم تۇغۇب كورمىگەن بىلمىگان،
كىشىلار جاۋابىن بىرۇر بۇ دىگان.
ئىگەر بىك يوگىرىب باربان يەرىن،
كورۇب كەلدى ئالسۇن ئاياغى تەرىن.
سىپاھى ئىگەرچە بارىپتۇر دىلىر،
ۋەلى ئەيلىمەپتۇ ئىشىن دىلپەزىر.
كېرەك ئەردىكىم چاھدا ئوق دىۋە ئىشىن
قىلىب چىققاي ئەردى داغى ھىچ كىشىن.
شىرىك ئەتمىگەي ئەردى ئوز ئىشىگە،
سوزى قالمىغاي ئەردى ھىچ كىشىگە.
بەھرى رەڭ ئالىب چىققانى خوب بولۇب.
ئەركان ئەمما كىيىن ئالدۇرۇب.
بولۇب چارەسىز قالغان ئەھۋالدا،
ھاۋا ئوزرە ئەلىپ بارۇر ھالدا.
ئاتىب سەنگى زەن جان سىتان تاشىنى،
ئۇرۇب ئوز كۇچى دىۋنىنىڭ باشىنى.
ھاۋادىن توشۇپ كەلگۇچى قىزنى ھەم،
يۇقارى تۇتۇپتۇر يەتكۇرمەي ئەلەم.
ئېرۇر سەنگى زەن ھەققى ئول سەر ۋە ناز،
كېرەك ۋەسلىدىن بولسا ئول سەرفەراز.

فىرۇز شاھنىڭ يەنە بىرى ئادا بولدىمۇ دەب سوراغانى پەرىزادنىڭ قوبۇل قىلغانى ۋە يەنە ئۇيقۇغە بارغانى

دىدى شەھرىيار ئى دىلئارام بۇ،
مۇبارەك زەمىرىڭغە خۇش كەلدىمۇ؟
دىدى ئارى ئەمدى يەنە بىرنى ھەم،
بۇ يەڭلىغ بىجا كەلتۇرۇرسەن نە غەم.
ئارامىزدا قالماس تۇرۇر ئوزگە سوز،
كىشى ئەيتالماس تۇرۇر ئوزگە سوز.
دىبان يانى باش قويغاچ ئولگۇلئۇزار،
بۇكەز خاتىرىن جەم ئېتىب شەھرىيار.

فىروز شاھنىڭ شەمئىدىن سەرگۈزەشتە ھال سۇئال قىلغانى

چۇ خۇش كەلگەننى بىلدى دىلدارىغە،
باقىب ئولتۇرۇب شەمئى رۇخسارىغە.
دىدى ئەمدى ئى شەمئى روشەن زەمىر،
دىگىل سەرگۈزەشتەڭنى داغى بىر.

كۇنى كوردۇڭ ئاتامدىن خەيرۇ شەمەر،
ھىكايەت قىلىب بىزنى قىل باخەبەر.
دىيەلمەي غەمىن شەمئى ھەم زار ئىدى،
پەلەكتىن بەسى ئوتلىرى بار ئىدى.

شەمئى سەرگۈزەشتىن ھىكايەت قىلغانى، فىروز شاھنىڭ كەلىمەكىنىڭ سەبەبىنى سورغانى

دىدى ئى شەھنشا فىروز بەخت،
قۇۋانسۇن سىنىڭ بىرلە بۇ تاجۇ تەخت.
چۇ سوردۇڭ مىنىڭ سەرگۈزەشتەم ئىشت
قازا ئەيلاگان سەر نەۋەشتەم ئىشت.
مەن ئەۋۋەل قوزى ئەردىمۇ بىر جاپاي.
ئىگامدىن تىلەي ۋە ئىگەم ئەردى باي.
مىنى بەردىيۇ كەلدى ئويگە ئىلىپ،
قىلىب پەرۋەرىش سۇ بىرىب، ئوت سالىب.
ئولۇق بولدىمۇ بەردىم ئىككى قوزى،
چىراغدەك يورۇدى جاپاينىڭ كوزى.
مەنۇ ھەم ئول ئىككى قوزى ھەم ئىككى رار،
قوزى بەردىكۇ بۇ دەستۇرلار.
بەش ـ ئالتە يىل ئوتمەي بۇ ھەم بولدى باي،
دەر ئەردىلەر ئەل باي بولدى جاپاي.
ئولۇس ئىچرە مەشھۇر باي ئولدى ئاتى،
مەن ئولدۇم ئۇنىڭ بائىس دولتى.
قەرىلىغ يىتىب ئاجىزلىئو مۇرمەن،
قىسى قالدىمۇ تولدى ياغ بىرلە تەن.
نىكەم ئىرىك قويلارنى سايلاتتۇرۇب،
بارۇر بولدى ساتماققە ھايداتتۇرۇب.
مىنى ھەم دىدي ئىرىك ھوكمدەدۇر،
قىيىب بەرمەيىن قوزى سەمىرۇب يۇرۇر.
قوشۇب ھايدىتىپ كەلدى بازارغە،
كى خىرا جىگە ساتقاي خىرىدارغە.
كىلىب كوردى قاسساب بەردى باھا،

باھاسىن بىرىب قىلدى باينى رەھا.
بارىمىزنى ھايداب سۇرۇب كەلتۇرۇب،
ئارادىن مىنى ئاللاب تۇتتۇرۇب،
ئاياغىمنى باغلاپ تۇرۇب تىغى تىز،
قويۇپ ھەلقۇمغە بولدى خونا بەرىز.
تىرەمنى سويۇپ پارە ـ پارە قىلىب،
كانارىدا ھەر پارىسى سانجىلىب،
ئەلىب باردى ھەر كىشى بىر پارەنى،
قىلىب توھمە ئول پارە بىچارەنى.
ياغىمنى قىلىب جەمئى بىر شەمئى رىز،
ئەلىب ساتقۇن ئىلتىب قىلىب رىز ـ رىز.
قازانغە سالىب مىنى ئوت ياقىلىب،
قادۇرۇب ۋە ئەلىب سىزغۇرۇب سۇ قىلىب،
قويۇب شەم قىلىب دەستە ـ دەستە ئاسىب،
دۇكان ئوزرە قويدى ئول ئەردى نىسىب.
نەچە كۇن دۇكاندا ئەسىلىب تۇرۇب
ئوتەردە بۇ رەئنا كىشىسى كورۇب.
بارىمىزنى ساتقۇن ئالىب كەلتۇرۇب،
ھەر ئاخشام بىرىمىزنى بۇ كويدۇرۇب.
ئوتەرمىز جاھان مۇلكىدىن سوز ئىلە،
كويەرمىز بۇ رەئنا دىلفەرۇز ئىلە.
ۋەلى ھەر نەچە كويسە ئورتەنسە ھەم،
كىشى ئارزۇسى باردۇر دەر بۇ سەنەم.
قىلورمىز مىڭا داغى يۇز قەترە شۇكرى،
بولۇرمىز رىزا داغى يۇز قەترە شۇكرى.
كى مۇنداق پەرىزاد ئۇنىڭ شامىدا،

AltunOq

كويۇب بۇ سۇپەت بەزم ئەيیامىدا.
بىزنىڭ رۇشنىمىزدە گۇلىچھرىلەر،
چىكىب جامە كەلكۇن قىلىب نەشئەلەر،
پەراغەت ئىلە ئۇتكۇرۇرلەر جاھان،
بىرى بىرى بىرلە بولۇرلار خۇشان.
قىلاي مەن داغى ئەمدى گۇستاخلىغ،
جۇۋابىنى لۇتپى ئەيلاب ئەتمە دەرىغ.

سەنئى شاھ خۇبان ئالەم نىتىب،
بۇ مەنزىلگە كەلدىڭ بىۋ يەكلىغ يىتىب؟
كى بۇ گۇلىستاندۇر پەرىلەر يىرى،
بۇ مەنزىلگە ئادەم ئاتىدىن بىرى،
يوق ئەرمىش گۇزەل ئادەم قىلغانى
سەۋەب نە ئىدى مۇندا كوردۇك سىنى؟

ئىروز شاھنىڭ كەلگەنىنى بۇ ھىكايەنىغە باغلاپ بۇ نەقەررىپ بىلە پەرىزاتنى ئويغاتقانى

دىدى شەھرىيار ئى جىگەر سوز ئىشىت،
بىزنىڭ يەردە ئىككى مۇساھىب يىگىت.
بىرى بىرىدىن باشقە بىر سائىتى،
بولۇب ئەيلاماس ئىدى تاقىتى.
ھەمىشە بولۇب بىر بىرى بىرلە شاد،
تىلاب بىر بىرى خوشلۇغىدىن مىراد.
سەپەر قىلسىلار ھەم ئىكاۋ ھەم سەپەر،
مۇقىم ئولسىلار ھەم چۇشىرۇ شىكەر.
بىرىگە فەرەھ يەتسە بىرى خۇشان،
بىرسىنى خوشان، بىرگە ئەيشى جاھان.
جاھان خوشلىغىن بىر بىرىدىن تىلەب،
قىلىب بىر بىرسى بىلەن ئەيشۇ تەرەب.
يۇرەر ئەردىلار ئەيشۇ ئالەم قىلىب،
بىرى بىرى ۋەسلىن غەنىمەت بىلىب.
كى تاكى بىرى گەد خۇدالىق ھەۋەس،
قىلىب دىسە ئول دىدى مەنى ئەمەس.
سوراب بىلدىلار ئاندا سىمتەن بىرى،
بەس سالىھ پارسا دىلبىرى.
ئاراغە سالىب سوز تىلاب سوئىبتىن،
رىزا بولدى چۇن قىلدىلار نىسبەتىن.
نەچە كۇن بولۇب گەد خۇدا بۇ بىرى،
بىر ئاخشام پەرىشان بولوب خاتىرى.
كى نە قىلماغۇر ئىشنى قىلدىم ھەۋەس،
مۇئەييەن ئەمەس بۇ ئىش ئەمەس.
بولۇب گەد خۇدا مەن پاراغەت بىلە،

ئەۋەل ئولدۇر يالغۇز مالالەت بىلە.
نىتىب نە قىلىب ئولتۇرۇر يالغۇزۇن،
نىتىب ئۇيقۇ كىلۇر ئاڭا تۇن ئۇزۇن.
دىبان بارسا ئولدەم قىلىب ئىزتىراب،
ياقىب شەمئ ئالىغە سالىب كىتاب.
غەمىن ئولتۇرۇب ئىلە يالغۇز قالىب،
ئۇقۇماي كىتابىغە تىك كوز سالىب.
كىرىب كەلدىيۇ كوردى ئول ھالىنى،
ئوزىدىن بولۇب تۇشكەن ئەھۋالىنى.
دىدى ئول رەفىقىۋ ۋاپادارىغە،
ئىشىدىن پۇشمان بولۇب يارىغە.
كىم ئى يار نە قىلماغۇر ئىشنى مەن
قىلىب مەنكى يالغۇز بۇ ھالەتنى سەن.
جۇدا بولغان ئەرمەس ئىدۇك ھىچدەم،
مەن ئەيتتىم ئوزۇمگە ماڭا بۇ سىتەم.
ئىماس ياخشى ئەمدى بۇ ئادەت بولۇب،
ماڭا ئەيلىسە، ساڭا ھالەت بولۇب.
موقىم ئولساق ئوشۇندا مەنزىل تۇتۇب،
ۋەتەن قىلساق ئوز تورمىزدىن ئوتۇب.
سەپەر ئەيلەيلىك ئەرتە ۋە بىر نەچە
يۇرۇب سەير ئەيلاب نەچە كونگەچە.
بولۇب بىر بىرىمىز بىلە شادمان،
كوكۇل ئىستىگانچە يۇرۇب ھەر قايان.
ئاچىلىب كوكۇللارچۇ پەسلى باھار،
پاراموش ئولۇب مىھنەت روزگار.

يانىب كەلسەك ئاندىن يەنە گورگابىز،
نە كەلسە جاهاندىن ئانى كورگەيمىز.
بۇ يەڭلىغ قىلىب ئىتىپاق ئىككى يار،
ساباھ ئەيلاڭ دەب سەپەر ئىختىيار.
كىلىب بۇ هالالىغە دىدىكى بىز،
ساباھ ئەيلادۇك ئىتىپاق ئىكىمىز.
كى ئەزم سەپەر قىلغانىمىز سەير ئۇچۇن،
كوڭۈللەر ئەچىلغاي يورۇب نەچە كۇن.
كى بىر بىرىمىزدىن جۇدا بىر زامان،
بولۇشقان ئەمەس ئەردۇكۇ باشقە جان.
ماڭا بولغالى بۇ سۇپەت نىسىب ئول،
چىكىب پۇرقەتۇ مىھنەت غۇربەت ئول.
پەرىشان ئاشوفتە ئەھۋال ئىرۇر،
ئەۋۋەل ئول خۇرىسە ماڭا نە هال ئىرۇر.
يۇرۇب نەچە كۇنگەچە سەير ئەيلەيلى،
بىر بىرىمىزگە كوڭۇل ئوۋلالى.
زەئىپە قوپۇب توشەئى راھ ئىتىب
ئوزۇغۇ ياراغىنى ۋە بىخورە ئىتىب.
ساباھ بولدىيۇ تەبرەدى ئىككى يار،
بىرى ـ بىرىسىگە بولۇب غەمگۇزار.
يەنە ئەرتىسىگە كىلىب بىر ئىرىز،
تەرەھھوم كوزىدىن بولۇب قەترە رىز.
خەبەردار قىلدىكىم ئى سىمتەن.
قونۇب ئەردىم ئاخشام فالان يەردە مەن.
كىلور ئەردىم ئاندىن قوپوب ئەر تىلەب،
كى يول ئوزرە كوردۇم بولۇپتۇر ئەجەب.
رەفىقى كى جۇپتۇ هالالىڭ بىلە،
بار ئەردى قۇۋانغان ۋىسالىڭ بىلە.
قاراقچىغە ئۇچراب هەدابكە نەزار،
تۇتۇب ئولتۇرۇپتۇر ياتۇرلار بىكار.
قىلىب باشلىرىنى تەنلىرىدىن جۇدا،
سالىپتور ياتۇرلار بولۇب خاكىپا.
بۇ بولسا خۇدا هوكمى نە چارەدۇر،
ئەزەلدە نە قىسمەتتۇر ئول بارەدۇر.
چۇسەن ـ سەن ئۇلارنىڭكى غەمخوۋارى هەم،
جاهان ئىچرە يارۇ هاۋادارى هەم.

ئولار ياتماسۇنلار بولۇب خاكسا
بارىب ئەيلا مەنزىللارىن بەقارار.
ئىشتكەچ بۇ سوزنى زەئىپە راۋان،
تەشنە بولۇب جانى سۇ باغرى قان.
ياتىپتۇرلار ئىككى رەفىقۇ هەرىن،
تاپىپ قەتلۇ بىرەھىملەر ئىلكىدىن.
كىسىب باشلارىن تاشلامىشلا جۇدا،
ئەلىب كەلتۇرۇب دىلبەرۇ پارسا.
قويۇب هەر بىرىسىنى بىر تەن بىلە،
تەزەررۇھ قىلىب ئاھۇ شەبۇن بىلە.
تەهارەت قىلىب ئىككى رىكەت ناماز،
قىلىبان سۇرۇب يەرگە روي نىياز.
دىمىش كوز ياشىن ئاقىزىبكى ئى ئىلاھ،
ئاياندۇر ساڭا بۇ ئىككى بىگۇناھ.
تاپىپتۇر ستەم كارلاردىن زەرەر،
بۇلار دەردىدىن ماڭا قاندۇر جىگەر.
كىم ئەردى بولار بىزەرەر بەندىلار،
يوق ئەردى بۇلاردىن كىشىگە زەرەر.
تىلەب بىرى بىرى خوشلۇغىنى مادام،
يورۇر ئەردىلەر سەير ئىتىب سۇبهى شام.
نە ئولكىم بولارغە يۇرۇب ئالىمى،
مەتائى جاهان ئولغاي ئەردى غەمى.
غەمى بىر بىرىنىڭ رىزاسىيۇ بەس،
بىرى بىرىسىنىڭ موپتەلاسىيۇ بەس.
بىرى بىرىسىدىن ئايرىلالمايىن،
بىرى بىرىسىنىڭ خاتىرىن سالمايىن،
كىلىب ئوچرامىشلار بۇ ئاپەتغە،
مىنى تاشلامىشلار بۇ ئوقەتغە.
ئەگەر رەھم قىلماي ستەم كارلار،
سەتەم قىلدى بىرەھىم خۇنخۇۋارلار.
سەن ئەيلەب تەرەھھۇم بۇلار هالىغە،
مەنى زارە مەزلۇم ئەھۋالىغە.
بىرىب يانە باشىدىن بۇلارغە هايات،
ماڭا يەتسە ماتەم ئويىدىن نەجات.
سىنىڭ لوتفوڭ ئالىدا ئاسان ئىرۇر،
ئاتىڭ چۇن رەھمىيۇ رەهمان ئىرۇر.
چۇ مۇنداق نىياز ئوزرە مەزلۇم زار،

تەزەررۇ يۈزىن سورسە پەرۋەردىگار.
راۋا ئەيلابان ھاجەتىن ئولزامان،
ئولارغە ئىنايەت قىلىب بەردى جان.
ھەر ئىككىسى قوپتىيۇ ئولتۇردىلار،
بىرى بىرىدە باشلارىنى كوردىلار.
پەرىشانلىق ئەھۋالىدا ناتەۋان،
ئەلىب كەلتۈرۈب باشلىرىنى ئولزامان.
بىرىن بىرگە بىرىنى بىرىگە قوشۇب،
قويۇب ئەردى جانىغە ئوتلار تۇشۇب.
بىرى بىرىگە ياڭىلىش بىرىب باشلارى،
قالىب ھەيرەت ئىچرە ئاقىب ياشلارى.
قۇرۇپتۇرلار ئولزار مەزلۇم ئىشى،
نە تۇرلۇك بولۇر بىلمايىن ھىچكىشى.

كىقايىسى بولۇر ئول سەنەم ھەمدەمى،
باش ئولغايمۇ يا تەن ئۇنىڭ مەھرەمى؟
مۇنى بۇ پەرىزاتتىن سورغالى
مەھەلىدە ئەرزىگە يەتكۇرگالى.
كىلىب ئەردەم ئويقۇغە سالىب ئوزىن،
ياتىپتۇر يۇمۇب ناز بىرلە كوزىن.
ئىشتىب ياتىب بولسا بىدار ئولۇب،
بۇ كىم ئەرز قىلدىم خەبەردار ئولۇب.
جوۋابىن قوپۇب ئولتۇرۇب بەرمىسە،
ئولارنىڭ ۋابالىن ئالۇرمەن دىسە.
ئولارنىڭ ۋەبالىيۇ بۇ سەرۋە ناز،
ئوزى بىلگەي ئار قىلمىسا ئىبھتىراز.

پەرىزاتنىڭ بىئىختىيار ئويغانغانى، قوپۇب جوۋاب بىرىب فىروز شاھغە دۇئا قىلغانى

ئىشتكەچ قوپۇب ئولتۇرۇب ئولپەرى،
دىدى ئى شەھىنشاھلار سەرۋەرى.
كالامىڭغە روھۇ رەۋانىم پىدا،
ھەددۇ ئىشىڭغە جانۇ جاھانىم پىدا.
سائادەت بىرىب ھەق تەبارەك ساڭا،
نىكەم كامىڭ ئەتسون مۇبارەك ساڭا.
ئىرور ئاشنا گەرچە تاھىردا باش،
ۋەلى تەندەدۇر تەنغە مۇھەررەم مائاش.
كىبرەككى ئۇنىڭ مۇھەررەمى بولسا تەن،
كىمۇھەررەم دورۇر تەنگە باشتىن بەدەن.

پەرىزات ئىختىيارىنى فىروز شاھغە سالغانى، فىروز رايىنىڭ كىلىپ قوشۇلغانى، پەرىزات ھەم ئاتا ـ ئاناسىغە خەبەر بەرگانى، بارچەسى يىغىلىپ كەلگەنى

بۇ ئۇچ شەرتىنى چۇ دىن ئادا شەھرىيار،
قىلىپ ئەردى ئول نازىنى گۇلئۇزار.
دىدى سەندەدۇر ئىختىيار ئى مەلىك،
ماڭا قالمادى ھىچ نەۋئى ئوزگەلىك.
بۇ شاھزادە ئەمرىدە بولدى ئول ئاي،
خەبەر بەردىيۇ كەلدى فىروزراي.
ئاتا ۋە ئاناسىغە ھەم سىمبەر،
كىشىلەر ئىبەردىكى قىلغاي خەبەر.
يىتىپ چۇن خەبەر بىلدىلار ھالىنى،
بارى شەرت ئادا بولغان ئەھۋالىنى.
بارى ئەھلۇ خىلىن خەبەردار ئىتىپ،
يىتىپ جەمى ئەسباب تەييار ئىتىپ.
ئارام گۇلشىنى كارۋان كەلدىلار،
ئۇلۇغۇ كىچىك شادمان كەلدىلار.

پەرىزاتنىڭ ئاتا-ئانىسى كەلگەنى، فىروز شاھنىڭ ئەسلۇ نەسەبىن سۇراپ بىلگانى، فىروز شاھنى فىروززاي بىلە كەلتۇرۇب كورگەنلارى

كىلىب چۇن جىگەر بەندىنى كوردىلار،
مەلىك زادە ئەھۋالىنى سوردىلار.
كى قايدىن دۇر كىمگەدۇر نىسبەتى،
نىدۇر تور رەسمىيۇ كىمدۇر ئاتى.
دىدى شەھرى سىمىن مەلىك زادەسى،
جاھان شاھلارنىڭكى ئازادەسى.
ئاتىسىنىڭ ئاتى مەلىك شاھسۇۋار،
بىرىپ ئىككى يۇز ياش ئاڭا بىرۇ بار.
ئوغۇل-قىزدا بولغان بارى ھاسلى،
بۇ ئەرمىش كورەر كوزۇ جانۇ دىلى.
كىلىپ ئوز ئاتى شاھ فىروز شاھ،
توكۇز بارچە ئىشىدا ياراتقان ئىلاھ.
نە ئىش بولسا پەھمۇ پاراسەت بىلە،
بىلۇر قىلۇر يۇز لەتاپەت بىلە.
دىدىلاركى بىز ھەم كورەيلىك ئانى،
كىلىب بىزنى كورماسمۇ ئول ھەم قانى.
تىلاب كەلتۇرۇب شاھ فىروزنى،
بەھەم كوردى ھەم يارۇ سوزنى.
مۇبارەكلىك ئەيلاي پەرى قىزلىرى،
تەبەقلاردا ئالىب جاۋاھىر بارى.
تۇرۇب ئەردىلار باشىغە ساچتىلار،
گۇل بەخىت ئول شوخنىڭ ئاچتىلار.
سەرۇ پايىدە مائىدە كەيدۇردىلار،
مۇناسىب بارى توردا كوردىلار.

پەرىزادنىڭ ئاتا-ئانىسىنىڭ فىروز شاھنى خوشلاب ئىككى ئاي توي قىلىپ نىكا باغلاپ پەرىزادنى فىروز شاھغە بەرگانى:

ئاتا ۋە ئانا داغى خۇش قىلدىلار
رىزا باغىدا گۇلدەك ئاچىلدىلار.
ئولۇق توي ئىتىب ئىككى ئاي چىرغالان
قىلىشىپ پىرى خىلى ياخشى-يامان.
پەرىزادنىڭ باغلىبان ئەقدىنى،
مەلىك زادغە بەردىلەر نەقدىنى.
چۇ نەقدىنىڭ قۇفلىغە توشتى كىلىد،
ئاچىلدىيۇ ساچىلدى سورخۇ سەفىد.
يۇكلىگەچ دۇررۇ دانە سىمىن سەدەف،
ئەلىب كامىغە گاھى تاپتى شەرەف.
نىسار ئەيلادى لەئلۇ ياقۇتىنى،
دۇردانىدىن تاپتى چۇن قۇۋۋەتىنى.
سەدەف قەبىلە ئومۇر تاباقىدۇر،
ھەمىشە دۇردانە مۇشتاقىدۇر.
باھار ئەۋۋەل بولسا نىسان چاغى،
چىقىب بەھرە ئۇزرە ھەرنە دەر ياداغى.
تۇرۇر قەترەئىغە چىكىب ئىنتىزار،
كى قىلغاي نىسىب ئاڭا پەرۋەردىگار.
نەسىب ئەيلاگەن قەترەئى جەزب ئىتىب،
تىنىب كوڭلى دەريا توبىگە كىتىب.
تاپىب مۇددىسىنى ئەيلاب قارار،
بولۇر ئەرمىش ئانىڭ بىلە دا نەۋار.
نەچەگە نەسىب ئولماي ئول قەترە سۇ،
يانالار ئىمىش بەرمەي ئۇل ئەبرۇ.
يەنە ئەبىر نىسان غىچە كوز تۇتۇب،
يەنە بولسا ھەم روزبەر قىلغاي پۇتۇب.
گەھى خوش، گەھى ناخوش ئەھلى جاھان،
ئۇتەرلار ئىمىش ياخشى، گەھى يامان.

فىروزرايغه ھەم بىر نازىنىن پەرىنى تويلاپ ئەقىدە باغلاپ بەرگانلارى

چۇ تاپتىلار ئول ئىككى يار ئەتتسال،
چىگىب بىر بىرى بىرله جامۇ ۋىسال.
جاھان باغىدا كامران ئولدىلار،
ئەيشۇ ئەھىب شادمان ئولدىلار.
بار ئەردى پەرىزاد رەئناغه ھەم،
كوكۇلداش ئوزىدەك تىلىگەن بەھەم.
ئىمىب بىرسۇت ئولغان ئىككاۋ پەرىۋش،
جۇدا بولمىغاي بىر زامان يازۇ قىش.

ھەمىشه ئۇنىڭ ھەمدەم مەھرىمى،
ئول ئەردى ئاندىن يوق ئەردىكەمى.
بارى ھوسىن توردا كامىل ئىدى،
نىكەم ئاندادۇر، مۇندا ھاسىل ئىدى.
ئەنىڭ ۋالىھى بولدى فىروز راي،
چۇ بۇ ۋاله بولدى مۇڭا ھەم ئول ئاي.
بىرى بىرىگه نىسبەتەن قىلدىلار،
ئۇلار ھەم جاھان ئىشرىتىن قىلدىلار.

مەلىك شەھسۇۋارنىڭ فىروز شاھىنىڭ ئىزىچە بارىب تاپالماي يانىپ كەلگانى، ئاناسى فىروز شاھىنىڭ ئاناسىنىڭ ئوغۇل فىراقىدا ئولگانى

بۇلار مۇندا بۇ ئەيشۇ ئىشرەت بىله،
كوكۇل ئىستىگەندەك پاراغەت بىله.
تۇرۇب بىز ئوقۇبان مەلىك شەھسۇۋار،
كى قالدى ئۇ ئۇستىدا كوڭلى فەكار.
ئەنىڭ ھالىدىن ھەم بايان ئەيلايلى،
نە بولدى نە قىلدى ئايان ئەيلايلى.
كىيىك كىم ئوتۇپ شاھ فەروزانە،
قاۋۇپ كەتتى ئول پەردىلسوزانە.
كورۇپ تۇردى تا بولدى كوزدىن يىراق،
ھەزىن جانىغە تۇشتى دەردۇ فىراق.
تەھەممۇل قىلالماي ئاۋنى سالىب،
جىگەر كوشەسىنىڭ ئىزىنى ئالىب.
راۋان بولدىيۇ تاپتى ئەل ھەم خەبەر،
توشۇب شاھىنىڭ سوڭىغە سەربەسەر.
سورۇبان يىتىب ئىستاشىپ ھەرنەچە،
ئىزىنى ئىزارلاب قاراڭغۇ كىچه.
تاپالماي ئىزىنى ھەم ئىيتتۇردىلار،
ئوتۇپ ئول كىچه تاڭلا ھەم سوردىلار.
بىلالمادىلاركى باردى قايان،
تىلابان تاپالمادى نامۇ نىشان.
كىيىكنىڭ ئىزىچه كىلىب ئەتتىلەر،
كىشى بىلمادىكىم قايان كەتتىلەر.

بىر ئايچه يۇرۇب ئىستاب ئەل سەربەسەر،
نە دەشتۇ نە سەھرا نە كوھۇ كەمەر.
تاپالمايىن نائۇمىد ئولدىلار،
جاھاننى كەزىبان بىر ئاي يۇردىلار.
قاراردى كوزىگه جاھان شاھىنىڭ،
فىراقىدا فەرزەندىلمۇ ۋاھىنىڭ.
يۇرەكى سۇ باغرىيۇ بەريان ئىدى،
بۇ ۋەھمۇ غەم ئىچرە ئىچى قان ئىدى.
كى قايسارى باردى جىگەر پارەسى،
قالۇرمۇ ماڭا بۇ يۇرەك يارەسى.
بىلىڭ ئەتتىمۇ توئىمە پىشىشە ئارا،
ئالىب كەتتىمۇ تاغ ئارا ئەجدىھا.
سۇغا تۇشتىمۇ يۇتتىمۇ يا نەھەڭ،
ھاۋا قىلدى سومرۇغ ئەلىب با بەچەڭ.
يىقىلدىمۇ ئاتتىن يامان يەر كىلىب،
ياياق قالدىمۇ ئاتتىن ئايرىلىب.
سۇباب سايەئى ئاررۇ قىلدىمۇ،
پاناھى تاپىب ئاندا يىقىلدىمۇ؟
يىقىلغاندا يا بىخۇت ئاتتىن يامان،
كىتىب ھوشىدىن بىخۇد ئولغان زامان.
بورىلەر گوزەرىغە توش بولدىمۇ،
قىنى توئىمەئى، روھى قۇش بولدىمۇ؟

AltunOq

دەب ئەيلار ئەردى ھەر زامان بىر خىيال،
تاپالماغلىق بولدى ئاخىر مەھال.
نە ئىزنىيۇ نەز ئىرىدىن ئولدى نىشان،
يارۇغ كوزلىرىگە قارارىدى جاھان.
ئۇمىدىن جىگەر كوشەسىدىن ئۈزۈپ،
بولۇتتەك قارا چىرماب ئەفغان تۈزۈب.
خازان يامغۇرىدەك ئاقىزىب ياشىن،
تۇتوبدۇر ماتەم ئوتىدىن باشىن.
بولۇب ئاق ساقالىنى بەرباد ئىتىب،
ياقاسىنى قىلىب چاكۇ فەرياد ئىتىب.
يانىب تۇشتى ماتەمدا تۇندەك بولۇپ،
ئول ئىشرەتتى غۇسسەغە ئويۇرۇلۇپ.
ئاناسى جاھان بانۇي پاك چېھرە،
خەبەر تاپتى كىم ۋە ھەر تەرك ئەتتى مىھرە.
قويۇب شاھ ئاياغىغە باشىن زار،
قىلىب يۈزۈ كوكسىنى ئەيلاب فىگار.
قويۇب ماتەم ئوتى بىلە ناتىۋان.
فىراق ئىچرە تەڭرىگە تاپشۇردى جان.

مەلىك شەھسۇۋار ئوغلىنىڭ ۋە ھەمغۇۋانەسىنىڭ فىراقىدا خاراپ بولۇپ ئەفغان قىلغانى

چۇكۇردى مەلىك شەھسۇۋار ئىلە ھال،
دىدى ئى ئەجەل جانىمنى ئال.
يىگىتلىكتە مۇنداق بالا كورمادىم،
نىشات تەرىپىدىن ئۇ كۇن سورمادىم.
كوچۇ قۇۋۋىتىم بارىدا دەردۇ غەم،
يىتىب چەكمادى جان كوكلۇم ئەلەم.
قەرىلىغىم داغى دولىتتۇ ھورمىتىم،
جىگەر كوشەم ئەردى كوچۇ قۇۋۋىتىم.
كوچۇ قۇۋۋىتىمدىن جۇدا ئەيلادىڭ،
ئاڭا ھەمدەمنى پىدا ئەيلادىڭ.
بولارسىز ماڭا نىدۇر ھايات،
مۇنىڭدەك ھايات ئوتكەننى ياخشى پات.
دەب ئەفغان قىلۇر ئەردى بىچارە پىر،
بولۇپ ماتەم ئىلكىدە جانى ئەسىر.
تىرىكلىكتىن تارتىبان يۈز مالال،
بولۇپ ئەردى زەئىپ ئىچرە ئانداغكى نال.
ئوغۇل دەردىيۇ ھەم نەشىن غەمى،
خاراب ئەيلەر ئەردى دەمىدىن دەمى.

سەلىمنىڭ مەلىك شەھسۇۋارغە كوڭۇل بىرىب نەسىھەت راي كورساتكانى

چۇ شاھ ئولدى ھىجران غەمىدىن خاراب،
سەلىم جاھان دىدىغە ئىزتىراب.
تۇشۇپ ئورتانىب جانى بىر كۇن كىلىب،
شاھ ئالدىدا ئولتۇردى مەھزۇن كىلىپ.
ئەيتتىكىم ئى شاھ نىچۇن سەتەم،
ئوزۇڭگە قىلىپ تارتادۇرسەن ئەلەم.
تەۋەللا قىلىب ھەققە سەبىر ئەيلاگىل،
غەمۇ غۇسسەغە ئوزنى كوب بەرماگىل.
خۇدا بەندەسىدۇر ئولار بىز داغى،
ئولارنىڭ مۇنىڭدەك ئىتىب بارماغى.
ئىماس تۇرۇر ئەلبەتتە بىھكمەتى،
ئۇلارغەدۇر ئەلبەتتە بىر ھالىتى.
كىشى چۇن كوزى بىرلە كورگەن ئەمەس،
نەھى بولغان ئولغان ئۇلارغە قەپەس.
يامان فال نىچۇن كىرەكتۇر بۇتۇر
سالۇر بۇ سۇپەتنى ئەييامدۇر.
ئەمەستۇر موڭا بىتە ھەمۇللۇق ئىش،
تەھەممۇل قىلۇر مۇندا قوللۇق ئىش.
تەزەررۇ قىلىب تەڭرىگە سۇبھى شام،
تەلەب ئۇستىدە ئەيلەيلۇق ئىھتىمام.
يىتىمۇ، پەقىرۇ ئەسىرۇ غېرىب،
خۇدا يولىدا بىزدىن ئالسۇن نەسىپ.

گۇناكارلار زىندانى ۋە بەندىلەر،
كى بەندۇ بالا بىرلە شامۇ سەھەر.
دىلئازارىدە دەردۇ غەم دىدەدۇر،
پەرىشان مەھجۇر رەنجىدەدۇر.
ئۇلارنى قىلىب لۇتفى ئازاد ئىتىك،
ئەلب كوڭلىنى خاتىرىن شاد ئىتىك.
تول ئوكسۇككە خەيرئىلە ئىھسان قىلىك،
بۇ ئەلنىڭ دۇئاسىن ئىجابەت قىلىك.
بىرىنىڭ دۇئاسىنى ھەق مۇستەجاب،
ئەگەر قىلدى بولدۇق بىلىك مىياب.
بۇ ئىشنى قىلىپ شەھ سەبر ئەيلاماك،
ئىبرۇر جۇملە مەقسۇددىن بەر يىماك.
پەيغەمبەرلەر ئىچرە ۋە ھەم شەھرىيار،
سالىبتۇر بۇ ھىجران ئۇتتى كەردكار.
بار ئەركىن ئۇنىڭ تانچۇك ھىكمىتى،
نىتەي دىسە ئانى قىلۇر قۇدرىتى.
ئەنىگدەككى يەئقۇب پەيغەمبەرىن،
ھەسەد ئۇتىغە سالىب ئوغلانلارىن.
سەبەب قىلدى يۇسۇپتىن ئەتتى جۇدا،
فىراقى بىلان ئەيلادى مۇبتەلا.
ھەمىشە كويۇب داغ ھىجران ئارا،
غەمىن ئۇلتۇرۇب بەيتۇلھەزان ئارا.
يىغىدىن دەمى خالى ئەرمەس ئىدى،
كورەر كوزلارى نۇر بەرمەس ئىدى.
نەھايەتۇ ئاشتى ئىسە غۇسسەسى،
قىلغان بىرلە سەبىرلىك قىسسەسى.

خىتاپ ئەيلادى ھەق ئى مەردى ھەق،
ئەگەر بولدى ئوغلۇڭ جۇدا بىزگە باق.
بىز ئەيتتۇق جۇداسىدىن بىزنىڭ بىرلە بول،
بىزنىڭ بىرلە بولساڭ قايان بارغاي ئول.
ئەگەر ئەمدى مۇندىن نارى غەم يىمەڭ،
بولۇپ سەبىرسىز يۇسۇب ئاتىن دىسەڭ.
سالۇر بىزنى ھەم بىز ئوزىدىن يىراق،
بىلورسەن ئوزۇڭ قايسىدۇر ياخشىراق.
ھەر ئىنسان ئولۇب تەڭرى پەرمانىدىن،
چىقىب كوشەئى بەيتۇل ئەھزانىدىن.
ئونۇتتى تامامۇ غەمۇ مىھنەتىن،
ئىككىنچى ئەيتمادى يۇسۇب ئاتىن.
تەھەممۇل قىلىب تەڭرى يادى بىلە،
بولۇب ئەردى ئانىڭ مىرادى بىلە.
جاھان ئاپىرىدىن ھەم پەلەك گەردىشىن،
تۇزۇب راي ئىلە قىلدى ئاسمان ئىشىن.
جۇدا بولغان ئوغلىن بىرىب ئىززۇ جاھ،
قىلىب مىسرى تەختى ئۇزە پادىشاھ.
خوشا بەردىيۇ ئەيلادى شادىمان،
يارۇدى قارا كوزىگە جاھان،
جاھان مۇلكىدىن جان دەۋلتۇ ئىلە،
دىلۇ روشنۇ جان ئاگاھ ئىلە.
ئابىد مەنزىلغە قەدەم قويدىلەر،
ئەل ئۇنىڭ ئىتىنى ئەدەم قويدىلەر.
بارىمىزغە داغى ئىش ئۇشبۇدۇر،
ئۇكۇن ئىش ئەمەستۇر ئىش ئۇشبۇدۇر.

مەلىك سەلىمنىڭ سوزىگە خوشھال بولۇب، ئىختىيارنى سەلىمغە سالىب خەندە جان قىلغانى

بۇ سوزلەرنى شاھ ئۇ جاھان دىدەدىن،
ئىشتكاچ ياش ئەيلاب راۋان دىدەدىن.
دىدى ئى ھەدىسىڭدا جان راھتى،
سىنىڭ بىرلە بولسۇن جاھان دولتى.
كىم ئولغايمۇ ئانداقكى فىروز شاھ،
تىرىك بولغايۇ قوشقاي ئەنى ئىلاھ.

ھەدىسىڭ مىنى قىلدى ئۇمۇتۋار،
نىچۇككىم تىلەر رايىڭ ئول ئىختىيار،
نىكىم بەندۇ زىندانى باردۇر بارىن،
قوبۇگۇ بىرىڭ ئانچە سىمۇ زەرىن.
كى ھىچكىمگە مۇھتاجلىق چەكمىسۇن،
خۇدا يولىدا ئالسۇنۇ رەنجمىسۇن.

يىتىمۇ پەقىرۇ غەرىبۇ ئەسىر،
تۇلۇ بىۋە خاھى يىگىت خاھى پىر.
بىرىلىك خىلىئەتۇ، ئاشۇ، نانۇ، تائام،
قۇرۇق قالمىسۇن بەندە خاسۇ ئام.
سەلىم ئۇنچە پەرمان قىلىب ئەردى شاھ،
يۇز ئانچە قىلىب كوشەش ئول نىكخاھ.
قىلىب بەندۇ زىندانىلارنى خالاس،
بولۇك دىدى دەرگاھ ئالىدا خاس.
نىكەم ئەردى دۇنيادا مۇھتاجلار،
غىنى بولدىيۇ تويدىلار ئاچلار.
ئۇلۇسىنىڭ دۇئاسى بولۇپ رەھبەر،
تەزەررۇ بىلەن ئۇزى شامۇ سەھەر.
تەلەب ئۇستىدە بولدى ئۇمىتۋار،
كى بەرگەي تىلەكنى پەرۋەردىگار.
بىلە كىمكى خالىق رىزاسىن تىلەر،
بولۇر خەلقى ئەھۋالىدىن باخەبەر.
ئەنىڭ ھالىدىن ھەم ئول ئاگاھ ئىرۇر،
يۇمۇب ئاچقوچ كوز مىرادىن بىرۇر.
ۋەلى ئادىمى ئەسرۇ غەپلەتتەدۇر،
تىكىپ كوزىنى دۇنياغە مىھنەتتەدۇر.
ئەگەر بەندىسى بولسە ئەنىڭ بىلە،
ئەنىڭ لوتفى ئىھسانىدىن نەكىلە.
نەچە غەپلەتى بولسە ھەم ئادىمى،
كىرەم كوركى رىزقىن كەم ئەتمەس دەمى.

فىروز شاھ تۇشىدە ئاتىسىنى مۇناجات ئۇزرە كورۇپ پەرىشان ئويغانغانى، پەرىزات پەرىشانلىقىنىڭ سەبەبىنى سورغانى

بۇلار مۇندا تۇرسۇن ئۇ ئۇستىدە،
ئۇلار كىم نىشاتۇ تەرەپ ئۇستىدە.
قالىب ئەردىلار ئەمدى ئوليان كىزەر،
قىلىب ئەيلەيلى قىسسەنى مۇختەسەر.
پەرىزاد رەئنا بىلە شەھرىيار،
چىكىب جامۇ كەلكۇن ئالىشىب كانار.
ياتىب ئەردىلەركىم سەھەرگاھ ئىدى،
كوز ئۇيقۇدا ۋە كوكۇل ئاگاھ ئىدى.
كى كوردى ئوزىن شاھ سىمىن ئارا،
ئۇلۇسىنىڭ باشىندا تۇتۇندەك قارا.
ئاتاسى ھەرىمغە قوسيە قەدەم،
قاراڭغۇلۇق ئەردى ھەرەم سەھنە ھەم.
تاپالماس ئەردى كىشىكىم خەبەر،
سوراب بىلگەي ئول تۇندۇر يا سەھەر.
قەدەم قويسە ئىلگىرى ئول شاھسۇۋار،
قاراڭغۇلۇق ئىچرە چىكىب ئىنتىزار.
قويۇب باشىنى يەرگە گەريان ئىرۇر،
فىراق ئوتىدا باغرى بەربات ئىرۇر.
قىلىب نالۇ زار ئەفغان تۇزۇب،
فىغان بىرلە ھەر لەھەز كوڭلىن بۇزۇب.
مۇناجات ئۇزرە دەيدۇ ئى بىرۇ بار،
سىنىڭ ھەزرىتىڭدە ئىرۇر ئاشكار.
كى يىللار تەلەبكار پەرزەند ئىدىم،
ئەسرۇ خاراب جىگەر بەندە ئىدىم.
كى مەن بارسام ئورنۇمدا ئولتۇرغاي ئول،
ئوچۇرگەن چىراغىمنى ياندۇرغاي ئول.
ئۇلۇسۇم ئۇزرە پادىشالىق قىلىب،
كىيىب تاجۇ، تەختىم ئۇزرە ئولتۇرۇب.
جاھان ئىچرە ئەيشۇ سەرۋەر ئەيلەگەي،
ئۇنى كورسە روھۇم ھوزۇر ئەيلەگەي.
نىچوككىم تىلەر ئەردى خاتىر ماڭا،
بارى روشەنۇ زاھىر ئەردى ساڭا.
ئىنايەت قىلىپ بەردىڭ ئانداق ئوغۇل،
كىم ئىچىلغان ئەمەس ئەردى ئەيلا گۇل.
ۋەلى غۇنچەسى ئەچىلۇر چاغىدا،
كورۇنۇپ كىلۇردە نەزەر باغىدا،
نەغەم تەندۇ باغىنە قالدىڭ دۇچار،
قايان سالدى گەردىدىن بىئېتبار.
كى نامۇ نىشانىدىن ئانىڭ خەبەر،
بىلالمىدىم باردى نۇرى بەرسەر.

كىيىكنىڭ ئىزىچە بولۇپ روبىراھ،
قايان باردى پەرزەندىم دىلبەندىم ئاھ.
جاھاندا تىرىكمىكىن يا ئۇلۇك،
يانا بارمۇكىن ئانى كورگۇلۇك.
ۋە يا خۇد بۇ ئارمان ئىلە خارۇ زار،
بېرىپ جان قالارمەنمۇ بىبەركىسى بار.
دەرەختىكى بىبەركى بار ئولغاي ئول،
جاھان ئىچرە نىقەدەر دارئولغاي ئول.
نە سايە ئىرۇر ئاڭا نە مىۋەئى،
كى سايا سىدا بەرە يىگەي سىۋەئى.
كىسىب ئوتقە ياقماقتىن ئوزگە ئانى،
جاھان بوستانىدا سودى قانى.
مېنى ئەسلا جەبرىكۇبار ئەيلەدىڭ،
كى بىقەدىر ۋە بىئېتىبار ئەيلەدىڭ.
كىسىلمەي ئۇمىدىمنىڭ بولدى قانى،
نە قىلدى فىراق ئوتقە ياقماي مېنى.
ئاتاسىنى چۇن كوردى بۇ ھال ئىلە،
پەرىشان ئاشىپتە ئەھۋال ئىلە.
كى نا ئۇمىدلىك ئوزرە ئەيلەب نەفىر،
فىراق ئوتىدا ئورتەنۇر خەستە پىر.
پەرىشان ئولۇب قوپتى بىدار ئولۇب،
ئاتاسى فىراقىدىن ئەپكار ئولۇب.
كوزىدىن تەرەھھوم ياشى ئاقىلىب،
ئاتاسى ئوتى جانىغە ياقىلىب.
پەرىزاد رەئنا داغى سەسكانىب،
كوزىن ئاچسە فىروز شاھ ئويغانىب.
قوپۇب ئولتۇرۇب زار - گەريان ئىرۇر،
پەرىشانلىق ئوتىدا بەريان ئىرۇر.
دىدى شوخ رەئناكىم ئى شەھرىيار،
ناغۇ خاتىرەڭ بولدى مۇنداق فىكار؟
ناغۇ نەركەسىڭ ئەشك ئىلە لالە نام،
بولۇپ ئىشرەت ئۇيقۇسىن ئەيلەر هارام.
مېنى ئەيلە بۇ ھالدىن باخەبەر،
كى قان بولدى ماڭا بۇ غەمدىن جىگەر.

فىروز شاھنىڭ تۇشىدە ئاتاسىنى كورگانىنى پەرىزادقا ئەيتقانى

دىدى ئى كوزۇم روشىنى مەھۋەشىم،
دىباڭكىم نە ئۇچۇن راۋاندۇر ياشىم.
ناغۇ مۇنداق ئاشىفتە ئەھۋال مەن،
بولۇب خاتىرەم خەستە بەرھالمەن.
تۇشۇمدە ئاتام ھالىن ئەسرۇ خاراب،
كورۇب تۇشتى كوڭلۇمگە بۇ پىچ تاب.
مېنىڭ ئۇچۇن ئەسرۇ دىل ئەپكار ئىمىش،
فىراقىدا ئەھۋال دىشۋار ئىمىش.
باشىنى قويۇب سەجدىگە خەستە پىر،
يۇزىنى سورۇپ يەرگە پىر پەقىر.
مۇناجات ئوزرە ئېيدۇروركى ئى ئىلاھ،
قانى كوزلەرىم نورى فىروز شاھ؟
قانى ئول بۇ يەرگە يېتىب ھاسىلىم،
كورەر كوزىمۇ جانۇ ئەقلىمۇ دىلىم.
ئانامدىن ھېچ ئاسار پەيدا ئەمەس،
مۇناجات ئوزرە بىر ئاتامدۇر بەس.
ئاتام ئانچە قىلغاندا مەزلۇم ئانام،
يىمەسمو ئەيدى بولسە يۇز مۇنچە غەم.
فىراقىمدا مەزلۇم مىسكىن ئوتۇپ،
ئاتام قالدىمۇ يالغۇزدىن غەم يۇتۇب.
ئاتام ياندا ئوران خالى دۇرۇر،
مىگەركىم ئەجەل پايمال دۇرۇر.
پەرىشانلىغىمغە سەۋەب ئوشبۇدۇر،
بۇ غەم بىرلە جان خارمىنىم سۇدۇر.

پەرىزادنىڭ فىروز شاھنىڭ تۇشىنى ئاڭلاب پەرىشان بولۇب، شەھرى سىمىنگە بارور مەسلەھەتىنى كورگانى

ئىشىتكەچ بۇ ۋاقىئەنى ئول نازىنىن
بولۇب خاتىرى خەستە جانى ھەزىن.
توكۇب شەمئىدەك ئەشك دۇردانىسىن،
كورەلمەي ئول ئوتتا پەرۋانەسىن.

دىدى ئى ئىزلىك توزى تاجۇ سەپەردم،
باشىمدىن ئاياغىم تەپلىك باردم.
سىمىن مىنىڭ مىنىڭدەك زەئىبو ھەزىن،
ساڭا سەدىقى بولسۇن سەن ئۇلمە غەمىن.
نەيەرگە قەدەم قويساڭ ئۇل يەردە مەن،
باشىمدۇر ئاياغىڭدا ھەر قايدا سەن.
پەلەك ئەمدى سەندىن يىراق ئۇتىمسۇن،
فىراقنىڭ بالاسىنى كورسەتمىسۇن.

ئاتاڭ ئانداق ئۇلسە فىراقىڭدا زار،
ساڭادۇر نە پەرمانلىساڭ ئىختىيار.
ۋەتەن سارىغە خاترەڭ قىلسە مەيىل،
نەمەنىڭ يولۇڭدا تۇمەن جان تەفىل.
موڭا مۇنچە خاتىر پەرىشان نەدۇر،
دىلۇدىدە بەريان گەريان نەدۇر.
ئاتا ـ ئانا ئاندا ئانداق خاراب،
بولۇب بىزگە تورماغلىغى ئەرمەس ساۋاب.

شاھ تاجى بىلە ماھىروي شەھرى زەررىندىن كىلىب فىروز شاھ بىلەن پەرىزادنى ياخشى ياراغلار بىلە شەھرى سىمىنگە ياندۇرغانى

بۇ سوزدىن بولۇب شاھ بىغايەت خۇشان،
مۇۋاپىق ئىككى يار ئۇلۇب ئولزامان.
قىلىب ئىتپاق ئەيلەدىلەر ياراغ،
بەرەرغە ئەيلەدىلەر بىئەيشۇ فاراغ.
خەبەردار ئۇلۇب كەلدى شاھ تاجۇ بەخت،
كى باغلار جىگەر بەندى سىمىنگە رەخت.
ئاناسى داغى ماھىروي زەرىن،
دىل ئەفكار كەلدى ئىرۇر چۇن زەئىف.
زەئىفۇ قەۋى ئالەم ئىچرە بىلە،
ئىرۇر بارچەغە ھىجرى مۇشكۇل ۋەلە.
زەئىنى ئەلگە دىشۋار ئىرۇر ئۇزگىدىن،
زەئىنى ئەل دىل ئەفكار ئىرۇر ئۇزگىدىن.
مۇكەممەل بولۇب بارى جابدۇقلارى،
چىقىب يۇككە جابدۇقتىن ئارتۇقلارى.
پەردىن بىرىب شاھ قىرق ئۇي قىزى،
كى ھەر بىرىنىڭ يەرگە باسقان ئىزى.
پەلەكتىكىلەر كوزىگە تۇتىيا،
بولۇر ئەردى ئادەملەرغە خودنە بالا.
يەنە نەچە قۇل بەتچىلەر ھەم بۇتۇر،
كى كورگەن ئەمەس ئەردى ئەيبىامدۇر.
تۇتۇب ھەر بىرى بىر باھار قاتار،
راۋان بولدىلار يولغە بىئىختىيار.

بۇلار ھەم ئىجازەتلەشىب ئاتلانىب،
راۋان بولدىلار ئەرسە ئۇتتەك يانىب.
ئاتا ۋە ئانا يىغلاشىپ قالدىلار،
فىراق ئىچرە غەم نەغمىسىن چالدىلار.
بارى ئالەم ئەھلىغە ھال ئوشبۇدۇر،
بىل بارچىغە ئوشبۇ ئەھۋالدۇر.
كى بارچە تەلەپكار پەرزەند ئىرۇر،
چۇ بولدى ئاڭا جانى دىلبەند ئىرۇر.
ئەگەر كورسە كوز قەترە ياشىدىن،
يىتەر ئۇلدەم ئۇيىرۇلگەنى باشىدىن.
كىپى پايىغە تەگسە ناگىھان خار،
قىلۇر جانىغە نەيزە يەتكەنچە كار.
بۇ يەكۈلغ جىگەر خۇنلۇق ئىلە مەدام،
قىلور پەرۋەرىش كورسەتىپ ئىھتىمام.
ھەمىنىكىم يىتىپ ياشقە بالىغ بولۇر،
ئەنىڭ شۇۋەسى بىۋالىق بولۇر.
دەرىخاكى، ئالەم ئىشى ئۇشبۇدۇر،
جاھان ئەھلىنىڭ ئىشى ئوشبۇدۇر.
بوگۇنكىم كورەر مىھرىبانلار ۋىسال،
ئوتەرچۇن بۇگۇن تاڭلا باردۇر خىيال.
چۇ تەگرى تائالا بۇ ئەمىر ئەيلامىش،
جاھان ئەھلىنىڭ شىۋەسى بۇ ئىمىش.

Altun

فىرۇز شاھ بىلەن پەرىزادنىڭ شەھرى سىمىنگە يېتىپ بارغانى، مەلىك شەھسۇۋارنىڭ بۇ خەبەرنى ئىشىتىپ تامام خەلق بىلە ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىب كورۇشۇب بىلىك ئوغلىن كوروب شاد ئولغانى، فىرۇز شاھنىڭ ئاناسىن يوقلاغانى

راۋايەت قىلۇر بۇ سوپەت پەرىراھ،
كى چۇن يەتتى سىمىنگە فىرۇز شاھ.
ئاتاسى خەبەردار ئولۇپ شادمان،
بولۇب كوزلەرىگە يارۇدى جاھان.
كىم ئوچكەن چىراغىنى ھەق ياندۇرۇب،
يوقالغان جىگەر بەندىنى يەتكۇرۇب.
قۇرىغان گۇلۇستانىنى سەبزە ئىتىب،
چىقىپ كەلدى سەرۋەر دانە يېتىب.
چىقىب ئالىغە ئوترو شاھۇ گادا،
كورشۇب قىلىب جانلارىنى پىدا.
ئاتاسى ئاياغىغە ئوغلى تۇشۇب،
قۇچۇب ئوغلىنى كوزلىرى يورۇشۇب.
تۇكۇب شادلىق ئەشكىنى كوزىدىن،
كوتەرمەي كوزىن ئوغلىنىڭ يۈزىدىن.
قىلۇر ئەردى شوكۇر خودايى كىرەم،
نىچۇككىم بۇ ئوغلى بىلە ھەم تەسلىم.
ۋە لېكىن ئاناسىنى فىرۇز شاھ،
ئاتاسى بىلە كورمىگاچ تارتىب ئاھ.
دىدى ئەي دەرىغ ئول ۋەلى نىمەتىم،
دەمى كورمىگەن خەبەر غەمۇ مىھنەتىم.
ئانام مىھرىبانىم قىبلەم قانى،
كى سۇلتان ئاتام بىرلە كورمادىم ئانى.

مەلىكىنىڭ فىرۇز شاھغە ئاناڭ سىنىڭ فىراقىڭدا باردى دەپ ئەيتقانى، شەھرۇ خەلقى ئالىدە پادىشالىغىنى فىرۇز شاھغە نەسىھەت قىلىب تاپشورغانى ھەم ۋەسىيەت قىلىب جان بەرگانى

چۇ دەرد فىراق ئىلە شاھ جاھان،
بولۇب ئەردى زەئىف ئىچرە بەس ناتاۋان.
ۋەلى ئوغلىنى كورمەك ئۇمىدىدە،
يۈزىنى يۈزىگە سۇرمەك ئۇمىدىدە.
ئىبلىنىپ تۇرۇب ئەردىك ئولمايىن
تىرىكلىك ئولۇك ساندا بولمايىن.
يوق ئەرسى ئوتۇب دەردۇ غەم مەغزىغە،
چىقارغە يېتىب ئەردى جان ئاغزىغە.
كى يەتتى جىگەر بەندىيۇ بىر زامان،
ئەنىڭ خوشلۇغى بىرلە جىسمىدا جان.
تورۇب ئەردى بىرلە ھەز ئەيلاب قارار،
ئاناسىن سۇئال ئەيلەگەچ شەھرىيار.
فىراق داغى دەردۇ غەم يادىغە،
توشۇب سالىب جان ناشادىغە.
ئەيتتىكىم ئى نۇرى دىدەم مىنىڭ،
مەئە سالدى يالغۇز فىراقىڭ سىنىڭ.
فىراقىڭدا بەرباد قىلدى ئوزىن،
فىراقىڭ غەمى بىرلە يۇمدى كوزىن.
يېتىب ئەردىم ئول ھالغە مەن داغى،
بولۇب ئەردى ئومرۇمنىڭ ئاخىر چاغى.
سىنى كورمەكىم ئەردى بىر ئارزۇ،
ھايات ئىتەرىمدىن غەرەز ئەردى بۇ.
كى سەن بولساڭ ئورنۇمدا تاجۇ تەخت،
ساڭا بولسە ۋە ئورناسا تەختۇ بەخت.
بولۇپ خاتىرەم جەمى سەندىن تامام،
جاھان باغىدىن ئەيلىگەيمەن خۇرام.
بىھەمدىللا ئولكىم مىرادىم ئىدى،
سىنى بەردى باشتىن ياراتقان ئىدى.
ساڭا بولسۇن ئەمدى جاھان گۇلشنى،
خۇدا سالامەت تۇتسۇن ئەمدى سىنى.
گۇلۇ گۇلشەنىڭ تازا بولسۇن سىنىڭ،
جاھان ئىچرە ئاۋازىڭ بولسۇن سىنىڭ.

نەهال قەددىڭ سەرۋىرىڭ سەرفىراز،
بولۇب چەكمىسۇن دەھرىدىن ئەھتىراز.
فىراقىڭدا ئەگەر باردى ئۇل ھەمدەمىم،
مىنىڭ ھەم قىلىب ئەردىن ئوشبۇ دەمىم.
مۇنۇ شەھرۇ مەلىكۇ ۋىلايەت سىنىڭ،
بارى تەركو تاجۇ رىئايەت سىنىڭ.
توزۇك تەرى ئەيلە ئەدلۇ بۇنياد قىل،
ئادالەت بىرلە مۇلكو ئاباد قىل.
فەقىرۇ غىرىبۇ يىگىتۇ قىرى،
سىنىڭ خەيرىڭ ئىلە قۇۋانسۇن بارى.
بوتۇر ئەل دوئاسى كى ھەمرا ئولۇر،
نە قىلساڭ ئىشىڭ بارى دىلخۇۋا ئىرۇر.
ئولۇس ياخشى خۇلقۇڭدىن ئولسۇن خوشان،
نىكەم فىتنىدىن مۇلكۇڭ ئولسۇن ئامان.
ئولۇس كوڭلىكىم شاھىتىن جەمى ئىرۇر
نە مەقسوتكىم بولسا تەڭرى بىرور،
دىل ئازارلىق پىششەسى شۇمدۇر،
نە بولغاي دىلئازارى مەلۇم دۇر.
بولۇب رەھىم دىل خەلق ئىچىن شاد قىل،
دوئادا بىرەرتە بىزنى ھەم ياد قىل.
بۇ يەڭلىغ ۋەسىيەتلەر ئۇستىدە ھەرف،
سورۇب قىلدى جانەنى جانانغە سەرف.
مەلىكزادە ئەيلەب ياقاسىنى چاك،
بولۇب بارچە بۇ غۇسسىدىن دەردناك.
چىكىب دەردلىغى ئاھ ئازا تۇتتىلار،
ئازا ئىچرە خۇناب غەم يۇتتىلار.
مەقامىكى ھەم خانەسى مەنزىلى،
بولۇب ئەردى جانانسى مەنزىلى.
ھەم ئول شاھ ئالەمنى يەتكۇردىلەر،
ئاڭا يار ھەمدەمنى يەتكۇردىلەر.
قويۇب مەنزىلىغە يانىب خاسۇ ئام،
بولۇب خەتمى ئولۇسقە چىكىلىب تائام.
قاراسىنى شاھزادىنىڭ سالدىلار.
ئىزا خىلئىتىن ئىگنەدىن ئالدىلار.

فىروز شاھنىڭ تەختتە ئولتۇرۇب ئەدلى بۇنياد قىلغانى، يۈز ئەللىك يىل پادىشالىق سۈرگانى

چۇ شاھزادە سالدى ئىزا خىلئەتىن
ئاڭا قويدى گەرددىن جاھان نوبىتىن.
ئاكابىر يىغىلىب تەۋازوئ بىلەن،
كىلىب بىكلار ئەھلى توۋابئ بىلەن.
قويۇب تەخت كەيدۇردىلەر تاجۇ زەر،
تابوغىندا ئەل باغلىدىلەر كەمەر.
ئەنىڭ ئاتىدا خۇتبەنى تۇزدىلەر،
ئەنىڭ ئاتىدا سەككە كورگۇزدىلەر.
ئەنىڭ دولىتى نوبىتىنى چالدىلەر،
ئولۇس ئىختىيارىنى ئاڭا سالدىلەر.
ئولۇسنى بىلىب تەخت ئۇزرە ئولتورۇب،
ئاتاسى ئورنىدا پادىشالىق سۇرۇب.
ئولۇس ئۇزرە سۇلتانلىق ئايىنەنى،
ئەنىڭدەك توزۇب قويدى يەئنەنى.
كىم ئاندىن ئوكۇن قىلمادى ھىچكىم،
ھەم ئاندىن ئوكۇن بىلمادى ھىچكىم.
ئادالەت بىلە تۇزدى ئانداق ئوزىن،
ئىككى قىلمادى بىر ئەيتقان سوزىن.
يىتىمۇ پەقىرۇ غىرىبۇ ئەسىر،
تۇلۇ بىۋە، خۇۋاھى يىگىت، خاھى پىر،
غىنى بولدىلەر خەيرى ئىھسانىدىن،
تەمە قىلمادىلەر كىشى خانىدىن.
ئولۇس بولدى خوشھال ئۇنىڭ توردىن،
كىشى كورمىدى زور ئەنىڭ جەۋرىدىن.
ئولۇس ئىچرە پەيۋەستە غەۋغا ئىدى،
تويۇ ئىشۇ ئەيشۇ تاماشا ئىدى.
يوز ئەللىك يىل ئانداق پەلەك گەردىشىن،
كورۇب دولىتۇ ئىشرەت ئاسايىشىن.
گولۇستان ۋەسل ئىچرە شاد ئەردىلەر،
فاراغەت ئۇزرە خودمىراد ئەردىلەر.

خىيال ئەيلەمەس ئەردىلەر كىم پەلەك،
قىلۇر ئىشرەت ئەييامىنى ئۆزگىرەك.
يىتىب كىلىشى ئىشرەت ئىچرە قۇيۇن،
ئۇچۇرمەككە گۈللەرنى باشلار ئويۇن.

خازان بورجىغە يۈز كەلتورۇر باھار،
قۇيار شاخ گۈللەرنى بىبەرگى بار.
قىلور تىرە تۈن ۋەسىل ئەييامىنى،
ياپار يۈزىگە ھىجرى ئەجەل دامىنى.

پەرىزادنىڭ فىروز شاھ بىرلە گولۇستاندا ياتىب، سەھەر ئويغانىب چىمەندىن نالە ئىشىتىب، زوھرە دەردىدە بولۇب ئالەمدىن ئۆتكانى

راۋايەت قىلۇر بۇ سۇپەت پىردون،
كى كوركىم نىچوك كورسىتۇر ئويۇن.
خازان پەسلىيۇ بەرك رىزان چاغى،
ساۋۇق يەل بىلە سورۇلۇر زان چاغى.
كى شاھ سەرەخىراز ئىلە گۇلئۇزار،
چىمەن سەھىندە بادەئى خۇشكۇۋار.
چىكىب بىر بىرى بىلەن ھەم خوۋاب ئىدى،
تاڭ ئاتقۇچە ئۇل كىچە ماھتاب ئىدى.
كى ۋاقتى سەھەر ئەردى سالقىنى،
ئەسىب دارىدى ماھىنىڭ جالغىنى.
كوزىن سەسكەنىب ئاچسا گولزارىدىن،
كىلور نالەئى زار ھەر سارىدىن.
نەشاخۇ، نە بەرگۇ نە سەھنى چىمەن،
قىلۇر نالەئى زار گايى سىمتەن.
خازان يەتسە بىزگە سەن ئەردىڭ باھار،
سىنىڭ بىرلە ئەردۇك گولۇ گولئۇزار.
سىنىڭ خوشلوغۇڭ بىرلە فىروز شاھ،
قىلۇر ئەردى بۇ سەھنىنى جىلۋىگاھ.
سىنىڭ بىرلە ئالەم گۈلۈستان ئىدى،
سىنىڭ بىرلە فىروز سۇلتان ئىدى.
فىراقىڭ ئونى موپتالا قىلغۇسى.
غىرىبۇ ئەسرۇ گادا قىلغۇسى،
دەرىغاكى بۇ ئالەم بىۋاپا،
قىلور خەستە جانلارغا ئاخىر جاپا.
ئىشىتكەن بۇ نالەشنى نازۇك سەنەم،
تۇشۇب جانىغە ۋەھىم ئوزرە دەردۇ غەم.
ئەنىگدەك توتۇب شەنى پەرياد ئىتىب،
يىقىلدى سولۇب مەگزى ئۆزىدىن كىتىب.

خەبەردار ئولۇب شاھ ئۇنىڭ ھالىدىن،
ۋەلى بىلمەي ئول نالەش ئەھۋالىدىن.
نە تورلۇك ئىلاجىكى دەرلەر بارىن،
قىلىب كورمەدى سەھھەتى دىلبىرىن.
تەسەددۇق قىلىب مۇلكىتو مالىنى،
تاپالمادى سەھھەت ھالىنى.
ئوشۇل بىخود ئولغان بىلە گولئۇزار،
جاھان گولستانىدىن ئەتتى كانار.
ئوشۇل ۋەھىم ئىلە زەھرەسى يارىلىب،
قالىب ئەردى تەن روھىدىن ئايرىلىب.
قارار دى كوزىگە جاھان شاھىنىڭ،
پانا دەردى ياپتى يۈزىن ماھىنىڭ.
فىراق ئوتى ياندى خىرران جانىغە،
خازان يەتتى سەرۋە گۈلستانىغە.
ياقاسيۇ كوكسىن قىلىب چاك ـ چاك،
دەرىن ئەردىكىم قىلغاي ئوزىنى ھالاك.
ئۇرۇب ئوزىنى يەرگە پەرياد ئىتىب،
ئونۇت بولغان ئوتلارنى بۇنياد ئىتىب.
تاپالمادى ھىچ دەرمانەنى،
نە قىلاسە بولۇر تەگرى پەرمانىنى.
خازان يامغۇرىدەك توكۇب ياشنى،
بولۇتتەك قارا قىلدى پوي باشنى.
يۈز ئەللىك يىل ئىچرە خۇدا بەرگەنى،
بولارغە بىر ئوغول بار ئەردى ئەنى.
مەلىك تاجۇ بەخت ئەسرا ئىلتىب ئىدى،
قىزىم ئورنىدا ئولغاي ئول دەب ئىدى.
قويۇب ئەردى ئاتىن فەرروخ سۇۋار،
يىگىرمە ياش ئەردىلەر ئول شەھرىيار.

ۋەلی بۇ زامانلاردا هازىر ئەمەس،
فىراق ئىچرە كويگۇچی شەرورۇ بەس.
يەنە قىز يوق ئەردى، ۋە يانە ئوغۇل،
كی بۇ غەمدە قىلغاي پەرىشان كوڭۇل.
ئەنىڭ بىرلە باهەم بولۇب يىغلغاي،
بىری بىرىگە هەمدەم بولۇب يىغلغاي.

پەرىلار ئاسماندىن ئاڭلاب كىلىب پەرىزادنىڭ جىنازىسىنی ئېلىب ئۇچقانی، فىروز شاهنىڭ فىراقىدا نالە قىلىب يىغلاغانی ۋە پادشالىقىنی تەرك قىلىب گادالىقنی ئىختىيار قىلغانی

چۇپاك ئەردی ساندۇق ئارا پاك ئىتىب،
سالىب ساندۇق ئاغزىن تۇتۇب بىكىتىب.
تۇرۇب ئەردىلار چەرخنىڭ تاقىدىن،
پەلەك سەبىهسىدىن كوك ئوراقىدىن.
سيەپوش جەمئی توشۇپ كەلدىلەر،
ياقا يىتشىبان فىغان قىلدىلەر.
مەلەك ئەرپلەر يا ئۇلار هور ئىدی،
كىشی كورسە جاندىن ئىلىك يۇۋار ئىدی.
بۇلار بارچە هەسرەت ۋە هەيران باقىب،
تۇرۇب ئەردىلەر زارۇ گەريان باقىب.
بىلالماي ئول جامائە نە خىلدۇر،
كی كوز ياشلاری ئىلە كىم سەلدۇر.
ئىلىب چىقتىلەر كوككە پەرۋاز ئۇرۇب،
باقىب قالدىلەر كوزلەری تەلمۇرۇب.
فىغان بىرلە شاه يىغلار زارۇ زار،
كىم ئوز خىلىغە ئاقىبەت باردی يار.
نە تەقسىر كەچتىكی بۇ دىلرابا،
مۇنىڭدەك ۋاپاسىزلىق ئەتتی ماڭا.
بىلالمدىم ئوزۇرىنی قولمادىم.
خەبەردار بۇ هالدىن بولمادىم.
گادالىق تەرىقی بىرلە دەر بەدەر،
يۇرۇب ئىستىسەم ئونی شامۇ سەهەر.
تاپىلغايمۇ نامۇ نىشانی ماڭا،
دەي ئالغايمۇ مەن ئوزۇرۇ تەقسىر ئاڭا.
دىدىيۇ گادالىققە قويدی كوڭۇل،
غەمۇ بىناۋالىققە قويدی كوڭۇل.
ئازا خانەدا چىللە ئولتۇرۇب،
چىقىب كەزگەي ئوزگە جاهاننی يۇرۇب.
بۇ يەڭلىغ خىيال ئەيلاب ئول شەهرىيار،
بولۇب فۇرقەت ئەندۇهی بىرلە فىكار.
ئوتۇب تەختىنی تاشلىدی تاجۇزەر،
تاكىب غەمۇ قۇرىدىن بىلىگە كەمەر.
كىيىب ئىگنىگە بىرقارا ئىپسكە شال،
نەهالىن فىراق ئەيلاب ئانداقكی هال.
قىلىب كۇشەئی بەيتەل ئاخىرىن ۋەتەن،
فىراق ئوتی بىرلە بولۇب شەئىلە زەن.
كۇيۇب ئورتانىب زار گەريان ئىدی،
ئىشی كۇچی پەريادۇ ئەفغان ئىدی.
ۋىلايەت دىنۇ ئەل ئولۇسىدىن غەمی،
يوق ئەردی ئوزی ئەردىيۇ ماتەمی.
ئولۇستىن خوشانلىق بولۇب بىرتەرىب،
بارۇر بولدىلەر تارقىشىب هەرتەرەب.
قويلار زابۇنلارغە بىداد ئىتىب،
يورۇر بولدىلەر ئاه پەرياد ئىتىب.
ۋىلايەت ئىشی قالدی بىزەبىت ئولۇب،
ئولوسنىڭ باشی غەم بىرلە ئۇيرۇلۇب.

خەلق كىلىب فىروز رايغە پادشا نە ئۇچۇن مۇنداق قىلادۇر؟ خەلق چايقالىبدۇر، خەلق هالىن پادشاغە ئەرز قىل دەب ئۇنی مەلىككە ئىبەرگانلاری

چۇ تۇشتی بۇ هالەت خالايىق ئارا
يىغىلىب ئولۇغۇ كىچىك بىنەۋا.
كىلىب باردی فىروزراي ئالدا،
سالىب سەئيۇ تەدبىرۇ راي ئالدا.

دىدىلەركى ئى شاھ غەمخوۋارەسى،
دۇئاسى سەن بۇ ئىشنىڭ نىدۇر چارەسى.
ئۇلۇس قالدى بىسەر جاھان چايقالىب،
تامام ئەل بۇزوقلۇققە كوڭلىن سالىب.
كىرىب شاھ ئالىندا ئەرز ئەيلەگىل،
يامەن ـ ياخشى ھەرسارىدىن سوزلەگىل.

كىم ئادەم ئاتا چاغىدىن تا بۇ دەم،
كىم ئولغان ئەمەس ئادىمىدىن بۇ غەم.
توغۇپتور بارى ئادەم ئولمەك ئۇچۇن،
ئولۇم زاھىر ئولغان ئەمەستۇر بۇگۇن.
ئولۇم باردۇرۇر تا جاھان باردۇرۇر،
فىراقۇ بۇ ئاھۇ فىغان باردۇرۇر.

فىروزراي فىروزشاھغە بارىب خەلقىنىڭ مەسلىھەتىن ئېيتىب نەسىھەت قىلغانى، ھىچ بولمىسا پادشالىق ساڭا كىرەكمەس بولسە ئۇنى ئوغلۇڭ فەررۇخسۇۋارغە بىرەلى دەپ ئەيدگانى

قوپۇب بارسە شاھ ئالدىغە نىكىخۇۋاھ،
غەمىن ئولتورۇپتۇر چىكىب دەردۇ ئاھ.
كىرىب تۇردى چۇن كوردى شاھ جاھان،
دىدى ئولتۇراي مۇھەررەم مېھرىبان.
دىگىل كىم پۇتەرمۇ يۇرەك يارەسى.
بولۇرمۇ فىراق ئوتىنىڭ چارەسى.
فىراق ئوتى بىرلە تۇتاشتىم تامام،
بۇ غەم بىرلە تولدۇرمۇ تاشتىم تامام.
دىدى ئاڭا فىروز كايىما شەھرىيار،
بىنايى جاھان تا تاپىپدۇر قارار.
بۇ دەردۇ فىراقۇ بۇ ئەندۇۋۇ غەم،
بۇ سوزۇ گەدازۇ بۇ ئوتۇ ئەلەم،
جاھان ئەھلىدىن خالى بولغان ئەمەس،
سېنىڭ جانىڭ ھالى بولغان ئەمەس.
ئاتالار ئانالار قايان باردىلار،
بىرى بىرىگە ئەيلەب فىغان باردىلار.
بارىمىزغە داغى بارار يول بۇدۇر،
بارى ئالەم ئەھلىغە ھال ئوشبۇدۇر.
تەھەممۇل كېرەك تەڭرى پەرمانىغە،
رىزا بەرمەك كېرەك ئۇنىڭ بويرۇغانىغە.
خۇدا بەندە ئىنى قىلۇر پادىشاھ،
كى بولغاي خالايىققە پۇشتى پاناھ.
قويلار زابۇنلارغە كوچ قىلمىغاي،
كوڭۇللەرنى بىر بىرىگە ئوچ قىلماغاي.
خالايىق ئىچىندە تەپاك ئولمىغاي،

بىر بىرىدىن ئول يىراق ئولمىغاي.
ساڭا تۇشكەلى بۇ فىراقۇ بۇ غەم،
تىگىبدۇر ئۇلۇسىغە بىغايەت ئەلەم.
قويۇبدۇر بۇزۇغلۇققە يۇز بارچە ئەل،
تاڭىبدۇر پاراكەندە بولماققە بەل.
زەبۇنلارغە كوچلۇقلارى زور ئىتىب،
يۇرۇرلەر ئىشىكدىن ئىشىككە يىتىپ.
سورۇب ھوزورىغە كىمسە يەتمايدۇرۇر،
كىشى كىشى سوزىن ئىشتمەي دۇرۇر.
قىيامەتنى سەندىن سورالارمۇ،
سەنەندى قىلماغىل بۇ غەمۇ قايغۇ.
قالىب بىسەر ئەل كورماسۇن زولۇمۇ زور،
پەلەك سالماسۇن ناكى ئاشۇبۇ شور.
چىقىب دولىتۇ تەختىڭ ئۇستىدە بول،
ھەمۇل ئىلە بەختىڭ ئۇستىدە بول.
ئاتاڭدىن ئاتاڭغە يىتىب تا بۇ دەم،
تىگىب ساڭا بۇ دولىتۇ مولكۇ جەم.
قالىب ئەردى گەر تەرك ئىتار ھەم ئىسەڭ،
ماڭا شاھلىق ئەمدى كېرەكمەس دىسەڭ.
مەلىك زادە پەررۇخسوۋارىڭغە بەر،
يىتىلدى ئىكىن ئەمدى ئۇل داغى ئەر.
پەرىزاد قىزلار بىرلەن نازىنىن،
ئاچىب جەددىجە ھەد ئوزرە بالۇ پەرىن.
راۋان شەھرۇ زەررىنغە يەتسۇن بارىب،
بۇ ۋاقىئەنى ئاندا ئەيتسۇن بارىب.

AltunOq

مەلىك زادە فەررۇخنى ئەلىب كىلىب،
ئۆز ئورنوڭدا سەن ئانى سۇلتان قىلىب.
نە ئىشكە رەجۇ ئەيتساڭ ئى شەھرىيار،
ساڭا ئاندادۇر ھەر نىچۇك ئىختيار.
يوق ئەرسە ئولۇسنى بۇ يەڭلىغ خاراب،
قويۇب ئۆزگە ئىش قىلماق ئەمەس ساۋاب.

ئۇلارغا ئەگەرچە ئاياندۇر بۇ ئىش،
ۋە لىكىن كىرەكدۇر بۇ ياندىن بارىش.
پەريزادنىڭ ھەم بىلىپ ھالەتىن،
كىلۇر قايدادۇر ھەم كورۇپ تەربىيەتىن.
پەريلار ئالدىكىم ئىلىپ كەتتىلەر،
ئالىپ بارىپ ئول يەردە دەفىن ئەتتىلەر.

فىروز شاھغە فىروزراينىڭ مەسلىھەتى خوش كىلىپ نازىنىنغە پەرى قىزلارنى قوشۇپ يىبارگانى

بۇ سوزلەر كىلىپ شاھغە بىسيار خوش،
دىدى كەلسون ئول نازىنىن ئول ماھىۋۇش.
كىلىپ نازىنىن شاھ ئاياغىغە زار،
توشۇپ يۈزۈ كوكسىنى ئەيلەپ فىكار.
قىلىپ شاھ يەنە پارە-پارە ئۆزىن،
فىغان ئەيلادى يەرگە سۇرتۇپ يۈزىن.
كى تاش ئولسە ئولدەم ياريلغاي ئىدى،
ئۇلار ھالىغە نالە قىلغاي ئىدى.
دىدى شاھكىم ئى نازىنىن گولئۇزار،
ئەنىڭدەك فىراق ئوتىدا بەقارار.
بولۇب مەن نە تەخت نە تاجۇ كەمەر،
نە شەھەرۇ نە خەلقۇ نەسىمۇ نەزەر.
باريدىن كىچىپمەن جاھانىدىن ئۆتۈب،
ئەمدى مەن گادالىق تەرىقىن تۇتۇب.
ئەنىڭ بىرلە ئەردى مىنىڭ شاھلىغىم،
شايى بولىدى ئاڭا ھەمرالىغىم.
بارىب ئەمدى شاھ تاجۇ تەخت ئالىدا،
ھەم ئول ماھرۇينىڭ بەخت ئالىدا.
بۇ ۋاقىئەنى ھەم بەندىنىڭ ھالىنى،
پەريلار ئالىب ئۆچقان ئەھۋالىنى.
قىلىب ئەرزۇ مەلۇم ئىتىب كەل ماڭا،
بۇلارنى بىلىبان يىتىپ كەل ماڭا.
ئەگەر گۇلئۇزارىمنى ئىتىب ئۇلار،
مۇقامىنى ئۆز شەھرىدە قىلسالار.
يىتىب مەنزىلىگە سالامىم يەتكۈر،
دىگىل يارلىغ رەسمى مۇنداقىدۇر.
كى مۇنداق مىنى زارۇ ئەپكار ئىتىب،

فىراق ئوتى بىرلە گىرىفتار ئىتىب.
ۋاپاسىزلار ئاينەنى تۇتقايسەن،
فىراقىڭ بالاسىدا قان يۇتقايسەن.
ئەگەر بولسە مەقدۇرۇڭ ئى جان دىگىل،
مىنى ھەم ئۆزۈڭ بىرلە دەمساز قىل.
فىراق ئىلكىدە مۇپتالا قويماغىل،
بۇ يەڭلىغ سىرۇ گادا قويماغىل.
سىنى بىر زامان كورمىسام ئەردى ئاھ،
بولۇر ئەردى ئالەم كوزۇم سىياھ.
دەر ئەردىم جۇدا بولسام ئولكۇن دۇرۇر،
ئۆرۈب تىغ باغرىمنى بولگۇم دۇرۇر.
نەچە كۈندۇرۇر سەندىن ئايرىلغالى،
فىراق ئوتى جانىمغە ياقىلغالى.
ئەگەرچە فىراقىڭدا بولدۇم كاۋاب،
ئولەي دەپ ئولالمىدىم ھىچباب.
كىشى دەردۇ غەم بىرلەن ئولمەس ئىمىش،
بالا ۋە ئەلەم بىرلە ئولمەس ئىمىش.
بۇ يەڭلىغ بارى ھالىتىن ئەرز ئىتىپ،
بالا ۋە غەمۇ مىھنەتىن ئەرز ئىتىپ.
ئەيلادى شوخنى شەھرىيار راۋان،
پەرى قىزلاردىن قوشۇب ھەر زامان.
مەلىكزادە فەروخنى فىروزراي،
دىدى ئى ئاياغىڭغە دىدەمدە جاي.
ئىلىب كەل كەل ئەلبەتتە بۇ شەھرىيار،
ئوتۇپتۇر تۇتۇب مەملىكەتتىن كانار.
ئولۇس ئوزرە بولسۇن كىلىب شادۇ ئول،
ئىرۇر شاھغە داغى دىلخۇۋاھى ئول.

نازىنىن شەھرى زەررىنغە يىتىپ شاھ تاجۇ بەخت بىرلە ماھىرۇيغە كوڭۇل ئەيتغانى ۋە نازىنىننى كورۇپ شاھ، ماھىرۇي ۋە فەررۇخسۇۋار-نىڭ يىگىۋاشتىن ھازا تۇتغانى

راۋان بولدى چۇ نازىنىن ئۇلپەرى،
ئاچىلدى ھاۋا ئۇزرە بالۇ پەرى.
يۇرۇب شەھرى زەررىنغە يەتسە راۋان،
ئىرۇر بارچە شەھەر ئەھلى پىرۇ جۇۋان.
سيەپۇش باشدىن ئاياققاچە پاك،
دىل ئەپكار ئاشفتە سىنە چاك.
بىراۋدىن سۇئال ئەتتى ئى نىكمەرد،
بۇ يەكلىغ نىدىندۇر بۇ ئەھۋالى دەرد.
دىدى بولدى بىر ھەفتە كىم ناز بوي،
جاھان ئەھلىدىن باغلامىش گۇپتەگوي.
ئەلىب كەلتۇرۇبان ياراغ ئەتتىلار،
ئارام گۇلشىنىگە ئالىب كەتتىلار.
كىم ئۇل گۇلشەن ئەردى ئەنىڭ مەنزىلى،
ھاياتىدا ئەردى ئەنىڭ مايىلى.
قويۇپ ئاندا ئىلتىب بولۇب دىلفىكار،
بۇگۇن كەلمىش ئاندىن يانىب شەھرىيار.

بارى ئىلگە ماتەم بۇ غەمدىن دۇرۇر،
سىيا پوش ئولۇس بۇ ئالەمدىن تۇرۇر.
مۇنى قىلدى مەلۇم ئۇل پەرى،
كىلىب مۇندا بولمىش ماقام ئۇل يەرى.
كىلىب ماھىرۇي نازىنىن ئالىدا،
توشۇب يەرگە ئانداغكى كوي ئالىدا.
يۇزىنى سۇرۇپ يەرگە پەرياد ئىتىب،
كورۇب ماھىرۇي ئانى ئوزىدىن كىتىب.
كىلىب شاھ كوكسىن قىلىب چاك-چاك،
بولۇب ئالەم ئۇل غۇسسەدىن دەردناك.
ئورۇب تاجىنى يەرگە فەرۇخسۇۋار،
كى قانى ئانام ناز بوي گۇلئۇزار.
بۇ غەمدىن بارى خەلق نالان بولۇب،
ئۇلۇغ-كىچىك بارچە گىريان بولۇب.
يەنە يىگى باشتىن ئازا تۇتتىلار،
ئازا غۇسسەسى بىرلە قان يۇتتىلار.

نازىنىن تاجۇ بەخت ئالىدا فىروز شاھنىڭ ئەرزۇ ھالىن ئيتىب فەررۇخ سۇۋارنى خەلق تىلاگىن ھەم ئەرز قىلىب، شاھ تاجۇ بەختكە ماقۇل كىلىب قوبۇل قىلغانى

چۇ خەتمى ئولدىيۇ ئەل دۇئا قىلدىلەر،
بىرىب خەتمە ئىشنى ئادا قىلدىلەر.
قۇپۇب نازىنىن شاھ فىروز شاھ،
غەمۇ ھالىنى تارتىبان ئوتلۇق ئاھ.
ئوتۇب تەختىدىن تاجىنى سالغانىن،
گادا قورچاغىن باشغە چالغانىن.
كىيىب ئىگنىگە بىر قارا ئەسكى شال،
تەقى قىلغانىن دەربەدەرلىك خىيال.
ئولۇس چايقالىب جەمئەت بىر تەرەپ،
بولۇبان بارىدۇرغانىن ھەر تەرەپ.
تىگىب كۇچىسىز ئەلگە قەۋىلار كۇچى،

ئىشىكتىن ئىشىككە يىتىپ سورغۇچى.
تاپالمايىن زار بولغانلارىن،
ئولۇس زار ۋە ئەپكار بولغانلارىن.
كورۇب مەسلىھەت شاھ يۇكلەگىنىن،
مەلىك زادەنى ئەل تەلەب قىلغانىن.
چۇ غەرەز ئەتتى ئەرسە دىدى راستدۇر،
نە چارە نە كىم تەقدىرگە خاسدۇر.
دەب ئەردىم قىزىم ئورنىدا بولغاي ئۇل،
قۇۋانغاي ئەنىڭ بىرلە جانۇ كوڭۇل.
ئانى كورسەم ئەلەمدە دەب ناز بوي،
قىلۇر ئەردىم ئانىڭ بىرلە گوپتاگوي.

ئول ئەردى ماڭا جانۇ دىل مۇنسى،
كىلۇر ئەردى ئاندىن قىزىمنىڭ ئىسى.
مۇنى دەب ئانى گەرى بارماي دىسەم،
ئوزۇمنىڭ بۇ هالى ئۇچۇن غەم يىسەم.
ئاڭا تاكى ئادەم دەمىدىن بۇ دەم،
يىتە كەلگەن مەلىكۇ خىلۇ هەشەم.

بەراكەندەلىككە يۈز ئويرۇب تامام،
يەنە بىر چىقىپ كورسەتىب ئىهتىمام.
ئەهلۇ مەلىك ئىلكىدىن چىقىپ بىر يولى،
قۇرۇق قالمىغاي بۇ مەلىك لەر قولى.
ئەلىب بار مەلىك زادە پەررۇخنى پات،
خۇدا قايدا كىم بولسا تۇتسۇن هايات.

فەررۇخسۋارغە رۇخسەت بىولۇب شەهىرى سىمىنگە كىلىب پادىشالىقنى ئالگانى

چۇ رۇخسەت بىرىپ شاه ياراغىن قىلىب،
ئىجازەت لاشىب يىغلاشىب ئايرىلىب.
راۋان بولدىلەر نازىنىن مەلىك،
هاۋا ئوزرە ئەلىب ئىلكىدىن ئىلىك.
راۋان شەهرى سىمىنغە يەتكۈزدىلەر،
چۇ شەهەر ئەهلى شەهەرزادەنى كوردىلەر.
سۆيۈندىلەر ئانداغكى جان سوزەندىن.
يىتەر جان ئىچۈك كىم باهارىن چۇمەن دىن،
كورۇب ئوغلىنى يىغلادى شەهرىيار،
كىم ئى غۇنچەئى نۇرەس يادىكار.
ۋۇجۇدۇڭ گۈلىنىڭ باهارى قانى،
بۇ مىسكىن ئاتاڭ غەمگۇزارى قانى؟
قانى لەززەت بادەئى ئىشرەتىم،

قانى بائىسۇ جامۇ جەمشىتىم.
بۇ هىجىر ئوتىدىن ئىلە هالەتتە مەن،
جاهان خوشلۇغىدىن مالالەتتە مەن.
مونۇ تەختۇ تاجۇ ۋىلايەت سىنىڭ،
بارى خەلقۇ شەهرۇ رەئايەت سىنىڭ.
نە قىلساڭ سىنىڭ ئىختىيارىڭ بولۇر،
يامان ياخشى سىنىڭ شۇئارىڭ بولۇر.
مۇنۇ پادىشالىقنى بەردىم ساڭا،
مۇئەتتەل باقىب تۇرۇب ئەردىم ساڭا.
بىرىب تەختۇ تاج سۇلتانلىغىن،
ئوزىگە راۋا كوردى ۋەيرانلىغىن.
كىيىب تاجۇ تەختىم ئوزرە قىزىم سۇۋار،
چىقىب ئولتۇرۇب خەلق تاپتى قارار.

فىروز شاه فەرروخ سۇۋارنى تەختكە ئولتارغۇزۇب پادىشالىق تور ۋە تەرتىبىنى تەلىم بىرىب ئاۋغە ئەلىب ئاتلانغانى، ئىول گىۇلۇستان ئارامىغە راهبەر بولغان ئوشول كىيىككىم يەنە ئوچراغانى

چۇ شاه ئوغلىنى قىلدى مۇسنەد نەشىن،
بىللە ئولتۇرۇب ئول شاه مەلىكودىن.
بارى بەكلارى چىركاسىن كورسەتىب،
بارى رەسمۇ ئايىنلارىن ئورگەتىب.
بىرۇر ئەردى هەرلەهزى تەلىمى شاه،
نىكەم شاهلىغىدا ئىرۇر رەسمۇ راه.
دىدى بىر كۈن ئاۋغە قىلغىل ئەمرى جار،
چىقسۇن يىغىلىب سىغارۇ كىبار.

چىرىكىنىڭ تۇزۇكىنى ئاۋ بىلدۇرۇر،
تۇزۇكۇ بۇزۇغىنى ئاۋ بىلدۇرۇر.
ئەنىڭ ئۇچۇن ئاۋنى قىلۇر شاهلەر.
كى بولغاي چىرىك هالىدىن باخەبەر.
تاپىپ جار بەرچە سىغارۇ كىبار،
چىقىب ئاتلانىب شاد خوررام سۇۋار.
يىغىلىب ئەل ئول مەنزىلگە تامام،
قىلىب ئوزى فىروز شاه ئىهتىمام.

ئوتۇ باشلانىب ھەرسارى بەگلارىن،
سوقچە يانا چىركالىك دەكلارىن.
يىباردىيۇ تۇتتۇردى توختالىكىم،
ئارادىن كىيىكنى بەھەر ھالى كىم.
چىقارسا گۇناكار بولسۇن ئوزىن،
ئولار جەزم زىنھار بىلسۇن ئوزىن.

بۇ يەكلىغ قىلىب ھوكۇم ئىلىشىپ دەررۇ،
ئوتۇب ھەر ئىككى تەرەب دىن كىلىب روبىرو.
ئارادا قىلىب يۇز تۇمەن جانىۋار،
سورۇلۇب تۇرۇب ئەردىلەر كىم مەككار.
بىرى ئايرىلىب كىلىب ئاندىن راۋان،
ئوتۇرگە شاھ ئالدىن ئولدى راۋان.

فىروز شاھ ئول كىيىكنى تونۇب يەنى سوقچە بارىب گولىستان ئەرەمغە يىتىب، كوشكىنى قىرا ھىلە بىلە ياپىغلىق كورۇب زىنەپايەسىن ھەم قوپاراغلىق كورۇب ھەيران بولغانى

تابىندى شاھ ئەنى دىدى ئى جانىۋار،
سەن ئەردىڭمۇ مەقسۇدۇم رەھبەر.
سەن ئىلتىب مىنى گولئوزارىم بىلە،
قىلىب ئەردىڭ ئاسۇدە يارىم بىلە.
سەن ئىلتىب مىنى گۇلىستان ئەرەم،
بولۇب ئەردى گولچىھرە يارىم پەھەم.
سىنىڭ پەرۋىيىڭ بىرلە بەھۇ بۇدۇم،
سىنىڭ مۇقەددىمىڭ بىرلە مەقسۇدۇم.
يىتىب ئەردىم ئەمدى داغى جان بىلە،
ئىزىڭچە باراي چەشمە گەريان بىلە.
دىبان ئول كىيىك يول ئەچىپ بىرىب،
راۋان بولدى ئەنىڭ سوقغە كىرىب.
مەلىك زادە ۋە ئەل بولۇب ئاۋغە كىرەم،
كىيىك ئاتماق ئوزرە نىكو دوغە كورەم.
ئەمەس ئەردىلەر قازا ۋە ئاندىن كى شاھ،
كىيىكنىڭ سوقغە كىرىب تۇتتى راھ.
كىيىك باشلاب ئانداق ئەلىب كەلدى راست،
ئەرەم گولشىنگە كىم ئول ئەردى خاست.
كورۇب ئۇنى قىلىب ئولدى ئىزتىراب،
تۇشۇب خەستە جانىغە يۇز پىچ تاب.
قەدەم زىمنىپاغە قويۇب چىقسە شاھ،

كوزىن بىدار ئاققىزىب ياشىن، تارتىب ئاھ.
مۇئەييىن تۇرۇپتۇر ئۇ شۇل گۇلۇستان،
بارسا كوزىگە كورۇنۇب ئايان.
ئاچىلىب گۇلۇ لالە سەبزە زار،
تۇرۇبتۇر يىرىدا بارى بەرقارار.
چىكىب قەد سەرۋە رەئنالارى،
ئۇ شۇل مەنزىلۇ جاي مەئۋالارى.
ۋەلى ئول جامائەتكىم ئاندا بىلە،
بولۇب ئەردىلەر ئول چىمەندە بىلە.
بىرىدىن ئەمەس ئەردى پەيدا ئەسەر،
كوزدىن ئاقىب سەل خۇن جىگەر.
راۋاق ئالىغە بارسا باشتىن ئاياق،
قارا ھىللە بىللە يەپىغلىق راۋاق.
چىقار زىنەپايەسىن بىر كىتىب،
قوپارغان تامى بىرلە ھەمۋار ئىتىب.
قويۇبدۇرلارۇ ھىچ جاندىن ئەسەر،
كورۇنمەي دۇرۇر كىم كىشى بى خەبەر.
سوراب بىلگەيكى ئاندىن مەھ پارەسى،
مازارىغە كىرمەكنىڭ نە چارەسى.
نىچۇكتۇر قايدىن كىرىب زار - زار،
مازارىن قۇچۇب يىغلىغاي شەھرييار

فىروز شاھ گولىستان ئەرەمنى كېزىب كورۇب پەرىزات بىلە يورگەن، ئولتۇر-غان، قويقان جاي - مەنزىللارنى كورۇب ياقالارنى چاك قىلىب، گاھى بىخۇد، گاھى ھۇشيار بولۇب دىۋانىلاردەك كوشىك ئەسكىگە كىلىب، مېنى ھەم پەرىزاتغە قوش دەب نالان بولۇب مۇناجات قىلغانى، ھەقتائالا ھەم ئۇنىڭ مىرادىچە كوشىك پەردىسىن ئاچىب ئىلىك چىقىب، فىروز شاھنى ئەلىب بارغانى

پەرىزاتلاردىن مەجاۋىرلارى،
تاپىلغايمۇ دەب كوز سالىب ھەر سارى.
كېزىپ جايۇ، مەنزىللارنى كورۇب،
قىلىب نالە ھەر يەردە بىر دەم تۇرۇب.
نەسەبزۇ گۇلۇ لالەزار ئالىدا،
يۇرۇب يا تۇرۇب ئەردى يار ئالىدا.
نى سەبزە ئوزرە ئولتۇرۇب جامۇ ۋەھىل،
چىكىب ئەردىلەر بەزمۇ ئەييام ۋەسل.
نە ئەرىغ ياقاسىندا بىر ئولتۇرۇب،
قوپۇب ئەردىلەر بەزمەنى تورۇب.
نە مەنزىلدە سەرمەست باھەمە ياتىب،
قوپۇپ ئەردىلەر بىر بىرىن ئويغاتىب.
بىرەر بىرەر ئانى كورۇب ياد ئېتىب،
ئوزىنى ئورۇب يەرگە پەرياد ئېتىب.
يۇرگەن يىردە يۇزىنى سۇرۇب،
بىلە بولغان ئوزىنى يالغۇز كورۇب.
قىلۇر ئەردى ھەرلەھەز كۇلسە نە چاك،
ئورۇب يەرگە ئوزىن ساچىب باشقا خاك.
گاھى نالە ئەيلەب گاھى ئاھ ئورۇب،
يالاڭ باش ياقا چاكۇ گەريان يۇرۇب.
گاھى ئوزدە، گاھى ئوزدىن كېتىب،
تۇرۇب تەلبەلەر كەبى پەرياد ئېتىب.
قەھەممول قىلالماي ھېچ نەۋئى،
ئوزىنى بىلەلمەيىن ھېچ نەۋئى.
راۋاق ئاستانىغە ئاخىر كەزار،
كىلىب بولدى نالان كىم ئى بىروبار.
مېنى بۇ بالادا راۋا كورمەگىل،
فىراق ئوتىغە مۇپتالا كورمەگىل.
كويۇب قالمدى ھېچ ھالىم مېنىڭ،
يانا ئورتانۇرغە مەجالىم مېنىڭ.
ھاياتىمدىن ئەسرۇ مالالەتتە مەن،
تىرىگلىكنى نىلەي بۇ ھالەتتە مەن.
تىرىگلىكنى ئىستەر كىشى جان ئۇچۇن،
تىلار جاننى ھەم كىشى جانان ئۇچۇن.
ھەزىن جاننى جانانىدىن ئايرۇ نىتەي،
قۇرۇق جىسمنى جاندىن ئايرۇ نىتەي.
ئىنايەت قىل ئى قادىر با كىرەم،
كى بىر پەردەدە يار بىرلە بەھەم.
بولاي داغى كورمەي جاھان مېھنەتىن،
يامان فورقەت ئىچرە غەمۇ ھەسرەتىن.
چۇ مۇنداق تەزەررۇدا نالان بولۇب،
كوزۇ كوڭلى گەريانۇ بەريان بولۇب.
تەلەب ياشى يەرگە قۇيدى ئىسە
تەزەررۇ ئوتى بىرلە كويدى ئىسە.
ئىجابەت ئىشىكنى ئاچىب بىرۇبار،
ئالىب پەردنى ئورتىدىن پەردەدار.
چىقىب پەردەدىن بىر ئىلىك شاھنى،
ئىلىب باردى ئوزىگە ھەمراھنى.
كىشى بىلمەدىكىم قايان باردىلەر،
قويۇب خالى جايۇ ماكان باردىلەر.

AltunOq

ۋە يانا راباتنىڭ يولىدىن ھەمىشە ئالەم ئەھلى تىنماي ئۆتمەكىدىن ۋە قايان بارۇرلارىن بىلمەستىن ۋە ھونەرلەرىدىن خەبەردار ئېرمەستىن ۋە بۇ تۇئەنىب ئول بولماستىن ھەيرەتتە ئالغانى، ئەھلى ئاجىزنىڭ مۇناجات قىلىب سوزلەگەنى

بىنا بولغانى بۇ رابات جاھان،
ئۇتەرلەر كىلىب تىنمايىن كارىۋان.
بىرسى خەبەردار ئىمەسكىم قايان،
بارۇرلار نە يولۇ نە مەنزىل ئايان.
بىرىنى بىرىنىڭ سوكىچە دەمبۇ دەم،

ئەزىمەت قىلىبان بولۇرلار ئەرەم.
خەبەردار ئەمەس ھىچ ئۇلاردىن كىشى،
كى نە بولدى ئەركىن ئۇلارنىڭ ئىشى.
تۇمەن مىڭ بېرىب بىرى يانمايدۇ،
بارىب ئول تولۇب بۇ تۇگەنمەيدۇ.

قايىل شىكەستە ئۇزىگە نادامەت قىلغانى كىم ھەردەم ۋاقت ۋە سائە. تىكىم ئول ۋاقىت ۋە سائەت ئۆتمەس، ئۇمرۇڭ ئوتادۇر دەب ئىزتىراپتا بولغانى

ئايازا ئەجىب غەپلەت ئەمەسمۇ بۇ،
كى سەن خوۋاھى بىدار، خوۋاھى ئۇيۇ.
سەمەنىد ھاياتىڭ ئەزىمەتتەدۇر،
نىكەم ھاسىل نەقدىڭ ئول ئاتتەدۇر.
باردۇر تىنمايۇ نەچە مەنزىل قالۇر،
ئۇتەرسەنۇ غەپلەتتە ھاسىل قالۇر.
نە ۋاقتۇ نە سائەتكى سەندىن بۇگۇن،
ئوتەر ئومۇر ئىرۇر ئول ئەمەستۇر ئۇ كۇن.
يوق ئەرسە ئو شول ۋاقىت سائەت تۇرۇر،
كىم ئاي يىلۇ ھەر كۇنۇ - تۇن يۇرۇر.

ئوتەردەك كورۇنەر ساڭا ئول ۋەلى،
يۇرۇرلەر جاھاندىن سېنى سورغالى.
قانى سورماسا يارو يارانلارىڭ،
ئاتا ۋە ئانا جەمى توققانلارىڭ.
ئۇلارنى سۇرۇب ئوتكەرىب نوبەتىن،
ساڭا يەتكۇرۇپتۇركى بىر پۇرسەتىن.
تاپىب سورغاي ئەمدى سېنى ھەم راۋان،
يۇرۇرلەرىگە بولۇبان داۋان.
چۇ مۇنداق تورۇب قەسد ئۇزە ئالەمى،
ئوتەردىن كەزەرمۇ قىلۇر ئادەمى.

قايىل شىكەستە ھەزرىتى رىسالەتنىڭ ۋە يارانلارىنىڭ ھورمەتىن شەفى كەلتۇرۇب ھەزرىتى پەرۋەردىگارغە مۇناجات قىلا سوزلەگەنى

ئىلاھا ھەبىبىڭ ھەققى ھورمەتى،
تەقى تورت يارىكى ھەم سوھبەتى.
ئېرۇرلەر ئۇلارنىڭ تىفلى ئۇچۇن،
تەقى ئالۇ ئەسھابى خىلى ئۇچۇن.
بۇ ئاسىيۇ مۇھەررەمكى دەرماندادۇر،
باشىدىن ئاياق بەھرى ئىسياندادۇر.
دەمى خالى ئەرمەس گىنە ئەتمەيىن،

ئەمەل نامى سېنى سىيا ئەتمەيىن.
ئىنايەت قىلىب تارتىب ئول ۋەرتتىن،
سالىب كوڭلىگە زەۋق ئىلە شەۋق ئوتىن.
قىلىب ئۇز تەرىقەڭدىن ئاگاھ ئانى،
گۇنا يولىدا قويما گومراھ ئانى.
ھاياتىدا جاننى ئاگاھ قىل،
بارۇرىندا ئىماننى ھەمرا قىل.

داستان تامام بولۇب ئەڭا جاھاننامە ئات بولغانی ۋە تارىخ فوروخەندە بولغانی

کەل ئی مونشە ئىی تەبىئ روشەن نەھاد،
قىلۇرمەن جاھاننامەدىن خەيرىياد.
كوڭۇل لەۋھىدىن دەفى ئىتىب غۇسسەنى،
قىلۇرمەن تامام ئەمدى بۇ قىسسەنى.
بۇ ئول قىسسە ئەردىكىم ئول ھەم نەشىن،
قىلىب ئەردى كوڭلۇمنى كورگەچ ھەزىن.
مۇۋاپىق كورۇب ئانى ئۇز ھالىمە،
مۇناسىب كورۇنۇب ئۇز ئەھۋالىمە.
خىيال ئەيلىدىم ئەرسە تەقەررىب ئىلە،
بۇ چاغلىق ھىكايەت تەرتىب ئىلە.
تىزىلدى كىلىب نەزمە سۇلكىن تۇتۇب،
تامام ئولدى بۇنيادىدىن يىل ئوتۇب.
ئەنىڭ ئوچۇن ئانداغكى دوۋران غەمی.
سالۇر ئەردى ھەر سارى ھەر بىر دەمی.
كوڭۇل جەمی ئەرمەس ئەردى ئەيیامدىن،
كی نۇش ئەيلەسام ئەردى بۇ جامدىن.

تاپىب خىلۋەتی گاھۇ بىگاھدا،
كىچەلەردە ئەكسەر سەھەرگاھدا.
بولۇب پۇرسەتىم گاھی پىشۇ ئونار،
خىيال ئىتىم ئولغايدىبان يادكار.
يىل ئات ئەردی ماچىن تارىخىدا،
رەجەب ئاي فۇرخەندە تارىخىدا.
تۇگەتتىم جاھان مىھنەتی غۇسسەسىن،
قىلىب نەزمە بىر داستان قىسسەسىن.
جاھاننامە قويدۇم ئانىڭ ئاتىنی،
دىدىم چۇن ئۇنىڭ ھالۇ ھالاتىنی.
مەشەۋۋەش ئىدی كوڭلۇم ئول ھالدىن،
چۇ ئەيتۇر ئەردىم ئوتكەن ئەھۋالدىن.
سوزومدە قۇسۇری بولوب بىلسىلەر،
كەرەم ئەيلەپ ئەسلاھىنی قىلسىلەر.
سالاھ ئىچرە سالىم توتۇب مۇتتەسىل،
نەبی روھی ئولغاي ئولاردىن بەھىل.

لۇغەت

ئا

ئاشۇفتە	پاراكەندە، پەرىشان
ئاسار	خەۋەر، ئۇچۇر، ئالامەت
ئافاق	ئۇستۇن
يەئنە	قائىدە ـ يوسۇن

ب

بىرون	تاشقىرى، سىرت
بال	قانات
بىھەمدىللا	خۇداغا شۇكری
با	بىلەن

بۇتۇر	بۇ قېتىم
بەرگەزىدە	تاللانغان
بەرھەم	ئارىلىشىپ كېتىش
بەزور	كۈچ بىلەن
بەد خۇۋاھ	يامان نىيەتلىك
بەسار	كوكۇلدە كورۇش، كورۇش
بۇنياد	ئاساس، ھۇل، سەۋەپ
بىيەك	بىر، بىر قېتىم، بىر مەررە
بىسەر	باشسىز، باشلىقسىز
بودى	بولغان ئىدى
بىگىزەند	تاللانمىغان
بەگىلە	نارازىلىق بىلەن
بەھبۇدۇم	بارلىغىم

ت

تەقى	تېخى، يەنە
تابۇغى	ئايىغى ئاستى، بوسۇغىسى
تەپلىڭ	سەۋىبىڭ، تۇپەيلىڭ
تەبۇقچى	تاۋاقچى
توپقال	كوپچىلىك
تەپەررۇج	ساياھەت قىلىش
تەقەررۇب	يېقىنلاشماقنى ئىزلەش
تەسلەم	بويسۇنغان
تەرانشى	تاراشلىغۇچى، تاراشلىغان
تەفەھھىز	ئويلاپ كورۇش
تۇند	ئاچچىق، تەنتەك، ئالدىراڭغۇ، توسۇن
تىشە	كەكە، پالتا

چ

چابۇك	چاققان، تېز
چۇمچە	چۇمۇچ

خ

خەس	ئەخلەت

خازان	كۈز پەسلى، غازاڭ
خاكدان	ئىستىقامەت ئورنى
خۇنابە	قانلىق، قانغا ئارىلاشقان
خىشان	ئۇرۇق تۇققانلار
خالىق	ياراتقۇچى
خەير	ياخشىلىق
خۇد	ئۆزى، پەقەت، يالغۇز

د

دۇرۇن	ئىچكىرى، ئىچى
دىگەر	يەنە، قايتا، باشقا، ئىككىنچى
دىلگىر	دىلى چىگىلگەن، رەنجىگەن
دىرىنەسال	مۇشۇ يىلدا
دىشۋار	قىيىن، ئېغىر هال، مۇشكۇلچىلىك

ر

رىسالەت	ئېبەرتىلمەك، ئېبەرتىلگەن
رىز	① توكۇلگەن، پارچە؛ ② قوم، تاش
رىبا	جازانە
رەبات	دەڭ، لەنگەر، ئۆتەڭ
رەي	ئوي ـ پىكىر، مەيل، ئىختىيار
روي نىياز	هاجەتمەن، هاجەتنى بايان قىلىش
رەۋ	يۈز، ماڭغان

ز

زەرىپ	هۇشيار، ئەقىللىق
زۇل جالال	كاتتىلىقنىڭ ئىگىسى
زەرف	سارغايغان

س

سانا	ماختاش، مەدھىيىلەش
سەبزە	يېشىل
سەللەللاھۇ	ئۇنىڭغا خۇدا رەھمەت قىلسۇن

سەنەندى	سەن ئەمدى
سىغار	كىچىك
سۇبۇك	يەڭگىل
سۇرۇخ	قىزىل
سەر	باش، ئۇچ
سەمىن	قىممەت باھا
سىياھ	قارا
ساكىن	توختاش، تۇرۇش
سۇراھ	قاچا
سەفىد	ئاق
سەللەم	سالامەت قىلسۇن

ش

شەر	يامانلىق
شىرىپ	ئۇلۇق
شەفىق	مېھرىبان

غ

غۇلتان	سۇ ئۇزگەن

ف

فىرەۋى	ئەگەشكەن

پ

پەرۋەردىگار	پەرۋىرىش قىلغۇچى، تەربىيىلىگۇچى
پۇشت	ئارقىسى
پۇجۇر	گۇنا، يامان ئىش
پىيما كىسىل	قىرى، سۇس، ھورۇن
پۇرسەش	سوراش

ق

قومۇق پەنلەر	تۇرلۇك پەنلەر، بارلىق پەنلەر
قەرشۇ	ئالدىغا چىقىش

Altunoq

قەۋى	كۈچلۈك

ك

كىبار	چوڭ
كەرىمان	سەخىلەر
كەشت	ئايلىنىش، ئۈزگىرىش
كەسى	ئادەم
كەشۇر	دۇنيا

گ

گىر	ئىگەللەش، قولغا كىرگۈزۈش
گەزىن	ئىلغانغان، تاللانغان

ل

لۇتفى	مۇلايىملىق

م

مەتائى	نەرسىلەر
مۇتتەسىل	دائىم، توختىماي
مۇئەززىم	ئۇلۇق، كاتتا
مۇلازىم	خىزمەتچى
مەۋجدار	ئورلىگەن، ئوركەشلىگەن
مۇستەفا	تاللانغان، ئېسىل، ئەڭ خىل
مۇسنەد	تەخت

ن

نىيزە	ھەم، شۇنىڭدەك
نەشىن	ئولتۇرغان
نەرەم	ئۇششاق، يۇمشاق
نەۋجۇۋان	ياش يىگىت، بالاغەتكە يەتكەن ياش
نەشۋە	كورۇنەرلىك، گۈزەل
ناغۇ	نىمىشقا

نىشە	چاقچان
نىسان چاغى	ئەتىياز ۋاقتى

ئو — ئۇ

ئۇفتار	چۈشتى، يىقىلدى
ئوكسۈك	تۇل ئايال
ئول	بول
ئولھەز	ئۇ چاغ، ئۇ ۋاقىت

ۋ

ۋىردى	ئادەت، ئوقۇپ ئادەتلەنگەن ۋەزىپە
ۋالەئى	ئاشىق، سەرگەردان

ھ

ھەيدەر	شامال، ئارىسلان، باتۇر
ھەم تەسلەم	ئۆزئارا يۈز كورۇشۇش
ھەسبۇھال	ئۆزىگە لايىق، قەدىر ئەھۋال
ھەرف	گەپ - سۆز
ھەشەم	ھەشەمەت

ئە

ئەۋساب	سۈپەتلەر
ئەستەغفىرۇللا	خۇدادىن گۇنايىمنى تىلەيمەن
ئەننۇ - تىشە	ھەرە، كەكە - پالتا
ئەلەيھى	ئۇنىڭغا

ئى

ئىبنى	بالىسى، ئوغلى
ئىلىكلىماسا	يىتىلمىسە، باشلىمىسا
ئىھتەماد	ئىشەنگەن، يولەنگەن